

ÖZDEMİR ASAF

yuvarlağın köşeleri

ÖZDEMİR ASAF YUVARLAĞIN KÖŞELERİ

Özdemir Asaf
●
Yuvarlağın Köşeleri

ADAM YAYINLARI

©

Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Bu kitapta, yazarın 1961'de *Yuvarlağın Köşeleri* adıyla yayımladığı yapıtı ve daha sonra 1960-1980 yılları arasında yazdığı özdeyişleri yer alıyor.

Birinci Basım: Mart 1986

İkinci Basım: Şubat 1987

Üçüncü Basım: Nisan 1988

Dördüncü Basım: Ocak 1991

Özdemir Asaf
Yuvarlağın Köşeleri

SUNU

Özdemir Asaf'ın 1940-1960 yılları arasında yazdığı etika türündeki özdeyişlerini kapsayan *Yuvarlağın Köşeleri* ilk kez 1961 yılında yayımlandı.

Bu yapıtını yayımladığında Özdemir Asaf 1960-1980 yılları arasında yazacağı bu türdeki yazılarını *Yuvarlağın Köşeleri*'nin ikinci cildi olarak ileride yayımlamayı tasarladığını belirtmişti.

Bu basımda Özdemir Asaf'ın 1961'de yayımladığı ve 33 başlık altında topladığı 432 etikası aynen yer almakta, kitabın Birinci Bölümü'nü oluşturmaktadır. Ardında bıraktığı yazıları arasından eşi Yıldız Arun ve büyük oğlu Gün Arun tarafından seçilen 1960-1980 yılları arasında yazdığı 704 etika, 58 başlık altında toplanıp kitabın İkinci Bölümü olarak sunulmuştur. İkinci Bölüm hazırlanırken Birinci Bölüm örnek alınmış, müsveddelerdeki başlıkların korunmasına ve varsa tarihlerin belirtilmesine özen gösterilmiştir. İkinci Bölüm'deki sıralamayı Gün Arun yapmıştır. Bu Bölüm'deki (*) işaretli başlıklar hazırlayanlar tarafından konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖNSÖZLER

1

Felsefe yapmak mı? Hayır! Yaşamak mı dümdüz? Hayır! Yaşamak, benim gerçekten yitireceğim bir şeydir.. Ya da, beni kesin yitirecek bir şeydir.

Sonuç yaşamda değişmez olabilir. Ama durum: Yaşam beni felsefeye itecekse.. Felsefe beni güçsüz kılacaksa.. Ben “olduğumu olmaya çalışırım”: Felsefenin yüzü güler, yaşam ağlamaz. Ve sonuç bir anlam alır.

2

Felsefe yapmak şu an senin güçlerinin dışında. Ama bil ki: Yapabilseydin seni güçsüz kılacaktı.

3

Yaşadığını gör; yaşarsın.

4

Bir yuvarlak'ın benim bulabildiğim sayıda köşeleri vardır. Burada durup kalırsam “araştırmacı” derler bana.

Bir yuvarlak'ın benim bilmediğim sayıda köşeleri vardır. Bu bildiğimde direnip kalırsam “mutsuz” derler bana.

Söylemek kesinliğini saklamaya çalıştım; anlasınlar deye: Başkalarına saygımdan.

Saklamak kesinliğini güdenleri kınadım; insanı anlarlar deye: Saygıya saygımdan.

Söylenmedik söz kalmamıştır: Buna inanabilirim.
Bütün söylenmiş sözler duyulmuştur. Buna inanamam.

Var'a yok, Yok'a var denirken, bunların nasıl denildiği daha önemlidir ne denildiğinden.

Var'a var, yok'a yok denirkense: Burada nasıl denildiği değil, ne denildiği önemlidir.

Tarihteki en önemli ölüm, insanın ölümüdür.

Ben başkalarının her zaman us'lu ve anlayışlı olduğunu biliyorum.. Ama her zaman us'lu ve anlayışlı olduğunu sanmayorum.

Kendinizi üstün görmeyecek kadar akıllı mısınız? Çok iyi.
Kendinizi hor görmeyecek kadar deli misiniz? Çok iyi.

— Büyük ne derse dinle.
— Büyük kim?

— Sus! Sana biri sataşır, kaç oradan, ağırdan al.. Öyle her şeyi dümdüz söyleme. Duygularını apaçık serme ortaya.. Bırak o ne yaparsa yapsın.. Sana ne.. Sen kendine bak.. Sana ne gerek onun bunun işi..

— Sen neler anlatıyorsun bana!

— Ben sizleri, senin gibileri yönetmek isteyorum da. Seni ona hazırlıyorum.

12

Anlaşılmadı deyorsun. Suçu kendinde ara.
Anlamadım dersen, suçluyu çevrende ara.

13

Bir düşünceyi — eğer düşünceyse — bölünüz... Çok şey çıkarırsınız içinden. Birçok şey.. Ölüme kadar varan.

14

— Sen arada bir aptal görünüyorsun. Neden?

— Aklıma güvenimden.

— Sen boyuna akıllı görünmeye çalışıyorsun. Neden?

—

— Aptallığından.

SÖZCÜKLERLE

15

İnsanın yininde “ameliyat” yapmak için onu bayıltmak gerekir.. Ruhunda yapmak için ayıltmak.

16

Ben yenilenmeyi dogadan öğrendim ya da ondan aldım..
Bu, bana doğru gibi görünüyor.. Ama güzel değil.
Dogayı yapan öğeler sevme gücünü benden almış olabilir..
İşte bu güzel bir şey.. Ama yazık! Doğru değil.

17

Deniz dalgalı.. Durulmasını bekliyorlar. Açılmak için. Bunlar akıllı kişiler.

Deniz dupdurgun iken açılmışlar.. Dalgalar çıkmış.. Boğuşmuş, bitkin dönüyorlar.. Değerli kişiler.

18

Bu otomobil dördümüzü de alır.. Buradan gidelim.
Ama dördümüz bu otomobili alamayız.. Buradan gidelim.

19

Duygularının bekçiliğini yapan kişiyi hırsız bile çalmaz.

İyilik yapacak güçde değil. Öyle durmuyor, kötülük ediyor. Kötülük yapma gücü yok. İyilik etmeyi de beceremiyor. Ama iyilik çarpıntılarını içinde. Bu kişi şöyle-böyle ve sevimlidir; bazı sebeplerin sonuçluğunu yapar.

Birincisi toplumda daha yararlıdır; bazı sonuçların sebepliğini yaratır.

Tam önüne bakan başını vurur.. Tam havaya bakan ayağını.

Güneşde herkes gölgesini görür.

Sabun suyun hızıdır.

Bilgi: İnsanın kafasına doldurdukları değil, kafasından çıkanlar..

Bir “yüklenme” değil, bir yükleme gücü.

Gerçek değer: Gelmesi boşluk dolduran değil, gitmesi boşluk yaratan.

Şöyle bir bak.. Bütün yaşayanlar ölüyor.. Yaşamana bak.

— Nasıl?

— O “Nasıl” senin kişiliğindir.

Yolculuk: hem kaçıran, hem götüren.. Demek bunun için...

— Her şeyin bir zamanı vardır.

— Bak ben bunu hiç düşünmemiştim. Nereden biliyorsun..

Her korkan kaçmaz. Ama her kaçan, korkaktır.

Yüzerken bile terlerdi.. Mutsuz çocuk.

Yön araştırmalarını önde yürüyenler yapar.. Öz konusu..
Arddakilerin amacı, yürüme ölçüsünü sağlamaktır.. Biçim
konusu..

Şunları, şunları yanlış yaptık.. Aklımızla çözmeye çalışıyoruz..
Gördüklerimiz hep hesap meselesi..

Yanlışlarımızı duygularla bulmaya çalışıyoruz.. Gördüklerimiz
hep adam meselesi.

Güneşe gözlerini dikip bakarsan gözün bozulur.. Gözlük
takıp bakarsan güneş bozulur.

Duygular için “başarı” adlı bir düşünce vardır, akıl için de
“çalışma” adlı bir gerçek..

Biz başarı'yı severiz, çalışmayı değil. Başarı'yı öyle çok severiz ki hırpalamaktan korkar, ona el yerine göz koyarız.

Yeryüzünde "çalışmak" kavramını bizlerinki kadar öpmüş ulus yoktur.

Çalışmak bizim dil'imizdir.

"Çalışmak" seni öpüyorum.

Belki bir gün sen de bizi öpersin!

35

Öğren de, gece yarısı öğren.

Düşün, düşün de salı'ya kadar düşün..

Son "gece - yarısı"nı ertesi sabah anlamak..

Ve "son salı"yı çarşamba sabahı sezmek..

Ve bütün bunları perşembe günü düşünmek..

Cuma günü unutmak..

Cumartesi günü hatırlamak..

Pazar günü: Her yer kapalı..

Pazartesi günü.. Gece yarısına kadar uyumak..

36

İki uyuyan:

Biri uykuyu başına sarmış.

Biri başını uykuya sarmış.

37

Uykunun insanın içinden geldiğini sananlara:

Uyku bütün gece onun başının üzerinde döndü dolaştı..

Sığacak bir yer bulamadı, gitti.

38

— Söyle başka bir şey mi var?

— Bu ne güzel bir soru. Ne kadar candan.

— Söyle, ne yok?

— Bu ne gerçek bir soru. Ne kadar uygun.

Dün sana “evet” demiştim. Bugün de dememi bekleyorsun.
Sen değişmemiş olabilirsin dünden bugüne..
Ama ben?

Söz verdim:

Bir süre geçti. Deyelim ki tuttum sözümü.. Yalnız sözümü
tutmuş sayıyorsun beni.. Ya, o günden bu yana kendimi tutuşum?
Bence önemli olan bu.. Sence de bu olmalıydı.

- Denize bak.
- Baktım.
- Denizi gör.
- Bakmak kadar kolay değilmiş bu.
- Denizi düşün.
- Bunu yapamıyorum. Ben daha o kadar olmamışım.

Caydım: Önceyi yükledim, sonra'yı boşalttım.
Pişman oldum: Önceyi boşalttım, sonra'yı yükledim.

Köprü insanın ahlakını sarsan buluşlardan biridir. Karşı
kıyıya onun kolaycana geçmesini sağlar..
Sağlar ama, ayağına kadar gittikten sonra.

Bir mektubun sahibi kimdir? Yazan mıdır, yoksa alan mı?
Mektubun içindekine göredir bu.

Kendini onlara tanıtırsan, tanınmış bir kişi olursun.
Onlar seni tanırlarsa ünlü bir kişisindir.
Hangisini istersin?
Yazık ki biri istekle olmuyor bunların.

Karşıma geçmiş beni inandırmaya çalışıyor. Bütün gücünü benim inanınama yöneltmiş. O kadar ki.. Unutmuş kendini..
Konusuna ilkin kendisinin inanması gerektiğini.
Dinleyorum onu. Uyansın deye.

III

OLAYLAR VE ŞEYLER

47

**Bir insan bir insanı bir Şey görür, bu hayattır.
Bir insan bir insanı birçok Şey görür, bu sevgidir.
Bir insan bir insanı her Şey görür, bu aşktır.
Bir insan bir insanı hiçbir Şey görür, bu doğu'dur.
Bir insan bir insanı görmez, bu ölümdür.**

48

Evlenmeyi nemsiz bir olay sayanlar çok önemli sayanlar kadar yanılırlar.

Çünkü yanılmayı önemli sayanlar da önemsiz sayanlar gibi yanılırlar.

49

Her Şeyi başkasından beklersen olmaz.. Her Şeyi kendinden beklersen olmayor.

Şu stmz baŐımızı bir aramalıyız.

Belki bizim de bir Őeylerimiz vardır!

50

İlgi:

Karşılıklı tek olabilir..

Karşılıksız çok olabilir..

Çok karşılıklı olabilir..

Karşılıklı karşılıksız olabilir. İlginin sorunları ilginin sorunları değildir.

51

Bir şeyden bir şeye, ya da bir kimseden bir kimseye olan ya da olmayan ilgi..

Bunu o şeylerce ya da o kimselerce sayanlar vardır.. Sayı'cılar...

Bir de bir başka şey sayanlar vardır.. Saygı'lılar...

52

İlgisizliğini başkasına ilgi diye öne süren.. Acaba ilgisini kendisine ne diye sunar.

53

Olaylar olurken şeyler ölür. Şeyler yaşarken olaylar olur.

IV

YAŞAMAK, ÖLMEK

54

Benim şimdiyedeğin ölmemiş olmam bir bakıma bugünedek yaşamış olduğumu belirtir. Sizlerin de öyle..

Bir bakıma da hiç öyle değil.

55

Senin ölümün senden çok beni ilgilendirir. Benim ölümüm de benden çok seni..

Ve bu kimseyi ilgilendirmez.

56

“Sen” sizler “ben” siz ölür.

57

Ölü yaşayanlar yaşayan ölüleri çekemezler.

58

Gençlik'in yaşlılık çağları vardır. Orada birçok genç ölür. Yaşlılık'ın da gençlik çağları vardır.. Orada da birçok genç ölür.

— Ölmek korkusu içimi kapladı. Artık her şeyden çekiniyorum..

— Ölmek düşüncesini içime doldurdum. Artık hiçbir şeyden çekinmeyorum.

Bu ikisinin arasındaysanız hemen çıkınız.

İkisi de yıllar yılı böylecene yaşar.. Siz ölüverirsiniz.

İyimser: Yaşamak gibi var mı? deyor başka demiyor..

Yaşamıyor ki nereden bilsin.

Karamsar: Ölüm, deyor, tüm ve salt güzelliştir..

Ölmemiş ki, nereden bilsin.

Doğdu, sevinçten ağladılar. Öldü, acıdan ağladılar..

O, bu arada yaşadı, hiç düşünmediler.

Bir gün yüksek bir yere çıkıp konuşmaya başladım. Doğumdan, yaşamdan, sevgiden, ölümden söz ettim.

Sevgi, sevmek sizin elinizdedir. Oysa öbürleri elinizde değildir, dedim..

Doğmamak, ölmemek sizin elinizde değildir, dedim.

Sevgisiz yaşamak yaşamamaktır dedim. Yaşamak, dedim, ilkin sevgi ile, sevmek ile başlar, doğumla, doğmakla değil.. Yaşam da sevgisizlikle biter dedim, ölümlle, ölmekle değil..

Şimdi sizlere “seven ölmez” deyorum.. Yaşamakla ölmek konularının kavramları arasında sizleri, kendinizi yeniden gözden geçirmeye çağırıyorum dedim, ve indim.

Dinleyiciler arasında büyük bir kavga çıktı. Üç kişi öldü.

Sordum, soruşturdum. Ölenlerden biri “evet, seven ölmez” deyenmiş. Öbürü buna karşı: “hayır, seven de ölür” deyenmiş.

Ya üçüncü ölen? deye sordum.

O mu? dediler, anlattılar.

O, bunların ikisinin arasındaki tartışmanın sonucunu öğrenmek için bekleyenmiş..

UMUD

63

Umud, sen bizleri böyle yaptın. Bizler de seni öyle yaptık işte.

64

Umud insana birçok şeyler veriyor görüldüğü oranda alır. İnsan da ondan alıyor sandığı oranda verir.

65

Umud, benim beslediğim.. Beni besleyor sandığım..

66

Umud, yarını bugüne alır.. Bugünü düne itmese..

67

Umud, tekelmış kişinin çoğalması gibidir. Umudsuzluk daha tekelmemiş kişinin üstelik yarımlaşması.

68

Gerçek - üstü - umud, insanı günden çıkarır.

Gerçek - altı - umud, günü insandan çıkarır.

Gerçek - içi - umud, insanı insanlıktan çıkarır.

69

Umud; sen olmasan da ben varım. Ben olmazsam... Hayır, hayır.. Ben varım.

70

Umud; aslında benim seninle işim yok. Benim işim insanların sendeki görüşlerinin biçiminde.

71

Umud; sen gelecek adına geçmiş'in büyümesini hızlandıran düş'sün.

72

Umudlanmak, insanın kendisine yalan söylemesidir. Umudlandırmak, bu yalanı başkasından dinlemesidir.

73

Bak bana:
Umud seni kolay alıyor. Çünkü sen de umudsuzluğu kolay alansın.
Diren biraz.

74

En umudsuz pilot bile ileriye bakar.. Umuda bakmaz.

75

Umud daima insanın ve işin arkasından gelmeli önünden değil.

Umuda göğsünü değil sırtını dön ki iş yapabilesin.

KONUMUZ DÜŞÜNMEK

76

Yeryüzünde büyük işler görmüşleri şu iki bölüğe ayırınca. Tanrıya inananlar diye... bir de, Tanrıya inanmayanlar diye...

Ortada bunlardan yana olmayıp duranlar gibi birileri kalıyor. Kendilerine türlü adlar takıştırıyorlar.

Büyük işler başaranlar bunlardan çıkmadığına göre...

Bunlardan alınacak bir “seçmeme”, bir “susma” vergisi iyi gelir sağlar sanıyorum.

77

Tanrıya inananlar toplanarak tarih içinde olaylar yaratmışlar. İnanmayanlar kendi başlarına.

Tanrıya inanıp inanmamak değil önemli olan kişilerce..

Kişilerce önemli olan, uyanık ve insanca bir tutumda.

78

Tanrıyı andınsa unutma. Unutmuşsan da korkularına ve umudlarına göre hatırlama. Önce “adam olmak” denen bir şey var da.

Bunu unutma!

79

Tanrıya sığınanlar bir yana.

Bir, tanrıya sığınmak isteyenler var.. Bir de tanrıyı kendine sığdırmak isteyenler.

Tanrıya inanan kişiye, inanmayana göre değer vermeye kalkışmak çok yanlıştır.. İnanmayana da inanana göre değer vermek.

Sağlam, kanık, dürüst inananlar vardır. Sünepe, kişiliksiz, bencil inanmayanlar da var.

Bir de öbür türhüleri.

Masallara dayalı bir kitap.. İnananlarının çoğu akıl ile mantık ile işinde gücünde.

Akla dayalı bir kitap.. İnananlarının çoğu işinde gücünde bile masallar içinde.

Ben senin inanan mı, yoksa inanmayan mı olduğuna bakmam. Olaylar içindeki tutumuna, olaylar karşısındaki davranışına bakarım ilkin.

Herkesin kendisi gibi doygun olması için, ilkin kendisinin herkes gibi "doygunca" olmasını düşünen...

Gerçek aydın.

Büyük işlerin içinde namus aramak yanlıştır.. Namusun içinde büyük işler aramak kadar.

Namysluluğu, kişinin yetisizliğinden geliyorsa beni ilgilendirmez. Çünkü ilkin ona da yaramaz bu.

Bir yetiden geliyor, bir yetiye gidiyorsa...
Bu kez, onu ilgilendirmez ilkin.

86

Yapılarda namusun varlığı yokluğu o kadar kesin değildir...
Yapılmayanda olduğundan.

87

Okumamışları akılları ermiyor diye kınamak... Hayır.
Okumuş ödevini yapmıyorsa onu bağışlamamak... Evet.
Okumamışın okumamışlığında suç öbürlerindedir daha çok.
Ama okumuşta:
İlkin kendisi suçlu düşer.. Sonra da okumuşluğu.

88

Bizler gibi yüz binlerce dinci.. Böyle konuşanlardan sakınma-
lı.
Sizler gibi yüz binlerce dindar.. Böyle konuşanlardan kaçın-
malı.

89

Ey sokak! Sen bozuk ve çamurlusun.. Seni düzeltmeseler de
geçeceğim.
Ey adam! Sen bozuk ve çamurlusun.. Seni düzeltmeden
geçemeyeceğim.

90

“Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın..”
Bu yılan doğadaki yilandır, toplumdaki değil. Yanlış anlaşılı-
yor.

29

- Büyük adam geldi.. Ben küçükleşir miyim?
- Küçükleşipleşmemek sana bağlıdır.
- Beni büyüleştirir mi?
- Büyükleşipleşmemek sana bağlıdır.
- Peki! Onun Büyük adamlığı neresinde?
- Seni böyle düşündürmesinde ilkin.

Başarıyı da başarısızlığı da insan belirli bir yerinde bırakmalıdır.

Hayır.. Bırakmasını bilmelidir.

Biri benden yana konuşuyor, biri bana karşı.
Değer ölçülerinin başlangıcıdır bu iki.

“Düşkuran”ın adresini istediler benden:

Tarih Caddesi, Kahramanlık Yılları Mahallesi, Teknik Gelişim Sokağı, Konfor apartmanı, İyi İşler Katı, Güvenç Dairesi.

İnsanlığa yararı dokunmamış en büyük kurumlar siyasi partilerdir.

Özür dilemekle bir yanlışınızı düzeltetebildinizse bilin ki o yanlışınız küçük bir şeydir.

Biri yükseğe çıkmaya görsün. Herkesde bir analık duygusu belirir.. Çok çıkma, düşersin dercesine bakarlar.
Bunu acınma sanarak inmiş çok kimseler vardır.

Şu hayvan o kadar vahşi ki.. Onun üstesinden ancak insan gelebilir.

Önce Vatan.. derler.. Hayatta yalnız vatanım ve ailem için yaşadım..
Vatan böylesine ele alınmaz ki! Göze de alınmaz ki!
Vatandan önce başka bir şey gerekir vatani anlamak ve sevmek için.. Savunmak için..
İnsanca kutlu, insanca.. Ve insana daha yakın, daha yalın bir şey.

Bir şeyden yana isen sen belki varsındır.
Bir şeye karşıysan sen gerçekten varsındır.

Kişi ödevini yapmadıkça suçu devlette arar.. Birkaç şey bulmakta gecikmez.
Devlet ödevini yapmadıkça suçu halkda arar.. Birkaç kişi bulmakta gecikmez.

Olduğu gibi görüneni herkes başka başka yargılar.. Değiştiklerini belirtmek için.
Herkes göre değişeni de başka başka yargılarlar.. Oldukları gibi görünmek istedikleri için.

Gözümle gördüm.. Kulaklarımla duydum..
Ama gene de değiştiriyorsun anlatırken.

Olaylar insanlara dönüktür. İnsanlar bunları karşılamalarındaki tutumlarına göre değerenirler.

Ölüm cezalarının kalmasını isteyenler, düşmanlarının ve katillerinin korunup kurtulmamasını isteyenlerdir.

Kalkmasını isteyenler, kendilerinin ve dostlarının korunup kurtulmasını isteyenlerdir.

Birincilerde, başlarına gelebilecek öldürölmek korkusu, ikincilerde başlarına gelebilecek öldürmek korkusu ağır basar.

Buna az ilgi duyanlar: Benim gibi, öldürölmekle öldürmek arasında eşitlikle yaşayanlardır.

Mektup: Yanlış birinin yazdığı.. Yanlış birine yazılan..
Yanlış bir yazı..

Sözü ağızdan söylemek varken başka nasıl olabilir mektup.

— Sen bizim anlaşmalı ölçülerimizi karıştırp bozuyor, yeni değerler, yeni ölçüler getiriyorsun. Düzenimiz sarsılacak, oyunlarımız dağılacak. Sana karşı birleşip seni yok etmeye çalışacağız..

— Sizde beni bu kadar büyötmeye yetecek güç bulunduğunu düşündünüz mü hiç?

Her konu üzerinde herkesin bir iki deyeceğı yön vardır.
Herkes de bu “bir iki nokta”yı küçömsediğı için konuşur.

Sen doğrusun.. Seni örnek aldım, senleştim.. Ben de doğru olmam ki..

Sen yanlışsın.. Seni örnek aldım, senleştim.. Sen doğru olursun.

110

- Bu cinayeti niçin işledin?
- Namus korkusuyla.
- Zavallı!
- Şu iyiliği niçin yaptın?
- Namus korkusuyla.
- Sen namussuzun birisin.

111

Eskiden bir şato bir soyu, bir aşk bir şövalyeyi, bir dava bir aileyi doyururmuş.

Şimdi bir soy bir konağı, bir şövalye bir aşkı, bir aile bir davayı besleyemiyor.

112

Açlığı yok edecek doktrin mi bulmak isteyorsun? Öyleyse ne politika yapar durursun!

Dünyadakilerin yarısı açtır. Politika, bölgedeki açları azaltacağını ileri sürüp dünyadakileri çoğaltan gecikmenin adıdır.

113

Açlık yok olmaz.

Krallıklar buna karşı “Evet efendim, siz doğru söyleyorsunuz, haklısınız!” dediler.

Yeni rejimler “azaltılabilir” dediler.

Bugün açlık yok olmamış, krallıklar yok olmuştur. Açlık azalmamış rejimler çok olmuştur.

Açlık insanı öldüren, partileri yaşatan bir olaydır.

AKILDAN, OKULDAN YANA

115

Her zaman bilenler her şeyi bilmez.
 Her şeyi bildiğini söyleyenler başka bir şey bilmez.
 Akıllarını işletmemiş olanlar çok şey bilmez.
 Çok işletmiş olanlar da her zaman bilmez.

116

Öğrenci sözlü sınavda:
 Hatırlamadığını bilmediği için bilemiyor.
 Öğretmen:
 Bilmediğini hatırlamadığı için, hatırladığını soruyor.

117

İyi öğretmen: Öğrencilerini tanımış. Onların ortalama anlayış, alış gücüne göre anlatıyor.
 Üstün öğrenciler üzgün. Geri öğrenciler... Ortalamayı düşürenler.

118

Okuldan sonra betiklerle ilgisini kesenlerin çokluğuna takıldım. Canım sıkıldı.
 Canımın sıkıntısını giderecek bir araç aradım. Buldum: Betik.

Üniversitelerde gençlik eğitimi güdenlerin sayısı bilgi edinmek isteyenlerinkinden çok.

Üniversite öğrencileri okul ile yetişmişlik arasındadırlar. Bu yüzden onların bilime mi yoksa yaşamaya mı saptıklarını çokluk anlayamayız. Hele Üniversiteyi ezbercilik sırasıyla bitirip de hiç bir yöne sapmamış olanlar onları hiç anlayamaz.

Bu konuda en çok yakınlar da bunlardır. Çünkü ne bilime yönüktürler ne de genel yaşamaya. Gençlikçiler sınavlarını atlatamamış olmanın güveni ile çalışmaya koyulurlar. Ezberciler ise sınavlarını yetersiz aşmanın güvensizliği ile çabalamaya koyulurlar.

Bu arada, üniversitelerden birkaç bilim adamı çıkar. Yaşama süresi kendi içinde akar. Toplum yaşayışında bir başka düzen kurulur:

- a) Kendilerini yetiştirenler.
- b) Kendilerine yetişmesi gerekenler.

120

Doğru kurulmuş bir problem: Biri bunu yanlış çözdü. Daha doğrusu çözemedi.

Kuruluşunda bir yanlışlık olan problem: Bir öğrenci bunu, yanlışlığı sezmeden doğru çözdü.

Sınavı problemi çözemeyen kazanır.

121

Öğrendiklerimi ikiye ayırıyorum..

Önünde durduğum parçası bilgimdir. Önüme alabildiğim parçası kişiliğim..

Beni bilinmeyenlere hem götüren hem de direndiren gücüm.

122

Okula ilk başladığımız yıllardan şunları hatırlıyorum. Öğretmenlerimizden biri:

— Tanrı o kadar büyük, o kadar büyüktür ki, insan göremez.. demişdi.

Başka bir öğretmen de:

— Mikrop o kadar küçük, o kadar küçüktür ki, insan göremez.. demişdi.

Başka öğretmenlerimiz de, iyilik, doğruluk, kahramanlık, yüreklilik, vatan, nüfus... gibi göz ile görülmeyen, el ile tutulmayan kavramlar üzerinde düşünmeye zorlamışlardı.

Sonra, bizlere, görebileceğimiz, tutabileceğimiz, taş, demir, tahta, yaprak, toprak gibi şeyleri gösterip öğrettiler.

Şimdi bakıyorum da.. Görüp öğrendiklerimizden çok görmediklerimiz bizleri bugün de tartışmalara sürükleyor.

Görülmeyenleri öğretmeye çalışırken bizleri görülenlerle mi oyaladılar yoksa!

Yoksa görülenleri öğretmek isterlerken görülmeyeceklerle mi oyaladılar bizi?

Okul birinci sınıfta başlar, yaşam birinci sınıfta biter.

Okullarında birinci olanların çoğu yaşama geç bitsin deye mi yaşamda sonuncu kalırlar.

SEVGİ İLE SEVGİYE KARŞI

124

Seni sevmek isteyorum, olmayor.
Seni sevmemek isteyorum, olmayor.
Seni sevmek istemeyorum, olmayor.
Seni sevmemek istemeyorum, olmayor.
Bütün bunları ben düşünüyorum.

125

Kadınları sevmek bir kadına haksızlık etmek demektir.
Bir kadını sevmek kadınlara haksızlık etmek demektir.

126

Bugüne gelinceyedek hiç sevmedinse kendi üzerinde bir kez yanılmışsın demektir.. Eğer bir kez sevdinse iki.

127

Düşümde aşk ile karşılaştım.. İnsanı arayordu.
Uyandım, insan ile karşılaştım.. Aşkı arayordu.

128

Ben aşkı hiç ölçemedim. Ama aşk beni ölçtü.

Aşkın sana doğa gereğince verildiğini sanma... Sen hayvan değilsin.

Doğanın sana aşk gereğince verildiğini sanma... Sen hayvan değilsin.

Doğa ölümdede, insan aşkda uludur.

Mutluluk: Aşkın alışkanlığa dökülmüş süresi.

Sevgi olur biter.. Aşk olmaz biter.

— Seni yitirmek istemem. Senin benim olmanı bu yüzden istemeyorum.

Aptaldır bu.

— Beni yitirmeni istemem. Senin olmak istemeyorum bu yüzden.

Bu aptal bile değil.

— Aşka inanır mısın?

— Yalan söylemedikçe.

— Kim?

İnsanlar, gelmeleriyle yalnızlıklarını dağıtanları severler. Gitmeleriyle kendilerini yalnız bırakanlara âşık olurlar.

Sevginin dışına düşülür. Aşkın içine düşülür.
Sonra da oturup düşünülür.

Sevgi'den ad yapılıyor.. Mutlu'dan ad yapılıyor..
Aşk adında ne bir kadın gördüm ne de bir erkek.. Bu korku
neden?

Sevmek: İki kişinin eşgil anlarda eşgil hızla durmalarıyla
durdukları sürece vardır.

Aşk: Duramamalarıyla duramadıkları sürece..

Sevgi, sanılır ki aşk'ın bir öncesidir. Oysa hiç değil.. Sevgi,
aşkı geciktiren ya da geçiştiren bir ovadır.

Aşk'ın öncesi yoktur. Ötesi mi? O hiç yoktur.

Sevgi bir kişiyi ikide yarım kılar. Aşk iki kişiyi birde.

Merdiven, çıkarken.. Aşk, inerken, kalbi yorar.

Bir çağda, bir ülkede biri aşkdan bir kumaş dokumayı
başardı. Küçük bir parça çıktı. O kadar küçüktü ki.. Ne kadın
örtünebildi ne de erkek..

Kümesdeki aşk cinsel amaçla ödevlenir. Kümesin dışında cinsel ödevle amaçlanır.

- Senden bir çocuk isteyorum.
- Sen beni sevmeyorsun.
- Senden çocuk istemeyorum.
- Sen beni sevmeyorsun.

Ben desem ki:

— Sevgi kolay aşk zordur..

Sen desen ki:

— Sevgi zor aşk kolaydır..

Kimi, neyi değiştirebileceğiz?

— Bana bir çocuk ver.

— Sence aşk bu mudur?

— Bence aşk bu olsa ne çıkar, olmasa ne çıkar.. Biz aşkca onlar değil miyiz?

Bırak seviyorum demeyi.. O mu senin içinde tutuk.. Sen mi onun içinde tutuksun? Bunu açıkla bana.

Sevgisiz bir bağlılık..

Bu, insanı yaşaya yaşaya öldüren bir yaşamda sürükler.

Sevgiyle bağlılık..

Bu insanı öldüre öldüre yaşatan bir yaşamda sürdürür.

Birisinde kadınlar çoğunluktadır bu yaşamların, öbüründe kadınlar azınlıktadır.

149

Biz değişiriz aşk değişti sanırız. Yiterken de böyleyizdir, yitince de..

150

Sevgi saklanabilir.. Sevgiye saklanılabilir, sığınılabilir..
Sevgi de insanları saklayabilir içinde.. İnsanlara sığınabilir..
Bunun ötesi aşktır.

151

Korkak sevemez; ne yazık ki bu, çağımızın bir gerçeği değil, bir düşüncesidir.

152

Sevgi doğumları iyi çocuklar yaratır, aşk doğumları büyük insanlar yaratır.

153

Saraya her şey alınabilir, her şey girebilir. Bir şey sokulamaz.
Aşk.

Bütün eski sarayları gezdim.. Kadınla doluydu. Şiirleri, sazları, sözleri, içkileri, renkleri, suları, oyunları, masalları kısaca aşkın bütün endüstri araçları vardı.

Aşk neye yüzyıllarca dağlarda, denizlerde gezmiş - dolaşmış anladım.

154

Aşkın cinsel ilgilerle ilintisi.. Daha az, cinsel ilgisizliklerle ilişkisinden.

Aşka zekâ katmaya kalkışmak ahmaklıkların en büyüğüdür.
Bana inanınız.

Bunu ben iyî bilirim... Anladınız mı?

Aşkın içinde en uzun, içdenliklerini en iyi korumasını
bilenler kalmıştır.

Aşkı örtecek sözler mi çoğaldı, yoksa insanlar birbirlerinden
gizlenmesini, kaçmasını mı öğrendiler ne..

Adam ve söz gittikçe çoğalıyor da bizim ellerde, aşkı görüp
duyan yok gibi bizim yönlerde.

Aşk büyük adamı yerden yere çalarak büyültür. Küçük
adamı büyütürmüş gibi yaparak yerden yere çalar.

Aşk başlangıçta her insana verilmişti. Kimileri bunu uygun
bir duruma sakladılar.. Bir gün baktılar ki: Gitmiş..

Kimileri de boyuna oynadılar.. Bir gün baktılar ki:
Gitmiş.

Seni sevemeyecek kadar beğeniyorum.

Sevişenlere bakmak, bakanın küçüklüğünü büyültür.

Nasıl sevdiğini anlat, nasıl seviştiğini değil.
Unutma ki: Aşkın olayları değil, kişileri uludur.

Aşk, susturduğu oranda büyür. Büyüdüğü oranda susturur.

Aşka gönül ile düşersen yanarsın. Zekâ ile düşersen kavru-
lursun. Akıl ile düşersen çıldırırısın. Duygu ile düşersen gülünç
olursun.

Aşka düşmezsen kalabalığa karışırsın, ezilirsin.
Sersem sersem bakıp durma, bir yol seç.

Bir Aşk vardı. Gitti, gitti gitti...
Çiftleşmeye takıldı kaldı.

Biri:

Kollarının uzanabileceği yakınlıkda. Ne sarıyor ne de bir şey
deyebiliyor..

Bir başkası da:

Uzakda, çok uzakda.. Anlatıyor ve duyuruyor da..
Hani neredeyse kollarına alacak da!

Güzel, o benim sevdiğimdir.
Bunu o bile değiştiremez.

Ey, bütün erkekleri beni en çok severek seven kadın;...
Bir mektup böyle başlamışdı.

Sevmek iki kişinin birbirlerinden saklanabilmesi..
Aşk, saklanamaması.

Bazı insanlar sevdiği için saklar.
Bazı insanlar sevdiği için yer.

HAYVANLARLA ARAMIZDAKİ

171

Hayvanına yedirdiklerinin verimini gübresine kadar alıyor:
İlkel insan.

Yedireceklerinin verimini alıyor: Uygur insan.

172

Köpek kızdırılırsa ısırır. Köpek neye kızar? Bunu o bilmez;
bunu bilmek bize düşüyor. Ben biliyorum.

Köpeğin bilmediğini benim nasıl bildiğimi ben ne köpeğe
anlatabilirim ne de sizlere.

Ama beni bu konuda çürütemezsiniz de. Buyurun, işte
köpek.. Atılın üstüne doğru.

173

Havalar iyi ve güzelken sıcak oda köşelerini arayan, sobalara,
mangallara, güneşlere yanaşan kedim, havalar soğuyunca
rüzgârlara, yağmurlara, çamurlara atıldı.

Demek dışından gelenlere değil içinden gelenlere göre
yaşayor benim kedim, dedim.

Aslında bizler de onun gibiyiz. İçimiz...

Ne yoksa orada yok. Ne varsa orada var.

174

Hayvan bir edimden bir edime geçer. Bütün hayvanlar için
bu böyledir. İnsan da öyle.. Yalnız o iki edim arasında bir düşün
alanından geçer. Yazık ki bütün insanlar için bu böyle değildir.

Sevgiden anlıyor, yardımsever, ödevsever, aldığı ödemeye çabalıyor, cesur, verginç, güvenilir..

Bozulmamış bir köpek.

Sevgiden hoşlanıyor ama sevilirken de bakıyorsun tırmalay-veriyor, yırtıyor, kanatıyor.. Yardım ve ödev yapkısı yok, bencil ve güzel..

Bozulmamış bir kedi.

Hayvanlar sürüyü sayılarıyla gerçekleştirirler..
İnsanlar sayıyı kendileriyle..

YİTİRMEK — KAZANMAK

177

Geçen zamanla yitirdiklerimi zamanın geçmesiyle kazanıyorum..

Geçen zamanla kazandıklarımı zamanın geçmesiyle yitiriyorum..

Tembel birinci düşüncenin üzerinde boyluboyunca serilmiş yatmaktadır.

İkinci düşüncenin altına sığınmışların çokluğu edebiyat gerektiriyor.

178

Zamanın varsa, her şeyin gelir geçer..

Her şeyin varsa.. Zamanın gelir geçer.

GEÇMİŞ, GELECEK

179

Ben ne dün öldüm, ne de yarın öleceğim.
Ben bir bugün içinde öleceğim.

180

Geçmiş'i düşünüp yakınan ezilir.. Gurur duyan övünür, ezer.
Gelecek'i düşünenler de böyledir. Yalnız bu kez:
Gelecek ile gurur duyan ezilir, gelecek'i düşünüp yakınanlar
ezer.

181

Geçmiş'i büyükleştirenler uyuşturur.. Geleceği büyükleştirenler uyutur.
Bir gürültü olur, biri bağırır; bağırın gündür, ayağına basılmıştır. Gün der ki:
Gerçek'in üstünde uyunmaz.

182

Geçmiş.. Bakmasan da var. Bakma.
Gelecek.. Bakarsan yok. Bakma.
Önüne bak.

183

Geçmiş'in kişiye çalım vermesini anlıyorum.
Kişinin geçmiş'e çalım vermesini de anlıyorum.

Gelecek'in kişiye çalım vermesini bile anlıyorum... Da:
Kişinin gelecek'e çalım vermesini...
Ah! Eunu da anlasaydım keşke.
Gördüm, gördüm idi.
Gene de görüyorum.

184

Geçmiş, hep varmış gibi olmalı. Olmasa da olur.
Gelecek, yokmuş gibi olmalı.
Gün ikin böyle olur.

185

Sen onlara ne kadar benzersen o kadar kolay yaşarsın.
Onlar sana ne kadar benzerlerse yaşaman o kadar kolaylaşır.

186

Rüzgâr yelkensiz de olsa gene rüzgârdır. Ama rüzgârsız
yelken bir bezdir.

187

Oraya kadar koştuktan sonra on adım kadar daha koşamaya-
caksan...

Oraya kadar sakın koşma!
Sana değil, bir başkasına yazık olur.

188

Kolay düğüm zor çözülür.

189

Yıllarca için için yandı. Bir gün yıkılıverdi. O zaman herkes
birden:

— Yanmış! dediler.. Yıkıldı değil.

Yolcuları içinde pervanelere ve buruna sırtları dönük oturuyorlarsa, o uçak gerisin geriye gidiyor demektir.

Hayır böyle şey olmaz; o uçak havada duruyor demektir.

Geminin burnu, içindeki yolcuların gidecekleri yönü gösterir ilkin, geminin önünü değil.

Yarıncı iki bugünkü bir'den küçüktür..

Buna “evet” deyenler gerçekçidirler. Ama özde gerçek dışıdır inançları. İşleri bunlar yapar.

“Hayır” diyenler idealist kişilerdir. Bunlar gerçeğe daha yakın oldukları halde yalnız bağırılar.

Ülkeler iki tür insanların bir araya gelmelerine göre iki türe ayrılıyor:

- 1) Bir araya gelip elbirliği çalışanları.
- 2) Bir araya gelip manzaraları kapatanların ki...

“Herkes evinin önünü süpürsün, kent temiz olacaktır.”

— Tozsuz sokaklı ülkeler için ne güzel öğüt.. Demek dinlemişler ve süpürmüşler.

— Hayır, o hiç önemli değil:

Sözü anlamışlar.

İnsan davranışlarını bir iten yön vardır, bir de tepen. İten ya yetenekdir, ya da güven.

Tepen yönde iş biraz karışır. Burada düzeni bir “olgunluk” fikri sağlar, bir de suç işleme korku - duygusu ile duygu - korkusunun örtüsü.

196

Şu kayaya bir tekme atsana.. Ayağın acıdı değil mi? Seni olduğu gibi karşıladı, çünkü o kaya.

Şu adama bir tekme atsana.. Ayağı acıdı.. Ama sana karşılık vermedi, neden?

Çünkü adam değil de ondan.

197

Bazılarını bir işe yaramaları için dürtmek gerekir.. Bazılarını da karışmamaları için.

— Bu da söz mü?

— Evet söz.. Hem de nasıl!

198

— Başarıya erişmiş kişiler neden oluyor?

— Başarısız kalmış kişilerden oluyor.

— Başarıya erişmiş toplumlar neden oluyor?

— Başarısız kalmış kişilerden olmuyor.

199

Ben yoldan geçmem, yol benden geçer..

Bir amacım varsa...

200

Sen bana dersin ki:

— Gel, insanların sonuncusu olarak benim ol sevgilim.

Ben sana derim ki:

— Gel, sevgililerin birincisi olarak benim ol, insan.

Gerçek ile yapmacık'ı ayırdedilmez kılacak kadar birbirine karıştırıp eriten o eşsiz yol: Nezaket.

Tahtayı rendeledim, bana göre oldu.
Kendimi rendeledim, sana göre oldu.

Hız, üstünden götürür.
Yavaş, üstümüzden götürür.

— Ben durmam, sevgiye de, ölüme de giderim.
— Ben dururum, sevgi de, ölüm de bana gelir.
— Sen dur.

Hava soğuk.. Titremelerim bana eski iç sıcaklığını hatırlatıyor.
Sıcaklarda o hiç düşünmediğim.

Evet, geldin. Soruyorum: Gidecek misin, dönecek misin?
Duruşunun ya da kalışının anlamını başka türlü bulamam ki.

Ele geçtikten sonra elde tutulması kolay şeyler önemsizdir: örneğin para. Çalışınakla çok zor geçer.
Ele geçtikten sonra elde tutulması zor olan şeyler önemlidir. Örneğin ün. Çalışmakla çok kolay geçer.

208

- İnsan mı paraya bağlı, para mı insana bağlı?
— Bu, insana bağlı.

209

Fırsatlardan faydalananların başyardımcıları onları kaçıranlardır.

210

Kendisinden uzak kalmış olanlar çok bağırır.

211

- Senin utanman yok muydu, bunu nasıl söyledin..
— Vardı.

XIII

BATI — DOĞU

212

Şu şeftaliler, şu karpuzlar, kavunlar bizde yetişir..
Şu bilginler, şu sanatçılar, şu düzenler de bizde yetişir..
Gene görüşsek, sizi tanıdığımıza çok sevindim.

213

- Doğulu kimdir?
- Doğudaki.
- Batılı kimdir?
- Batıdaki.
- Sen bu “alan” içinde çok yaşa!

214

Batıda konuları ölümden kurtarmak için kişiler ölmüş ve öldürmüşler.

Doğuda kişileri kurtarmak için konular ölmüş ve öldürülmüşler.

Ne batı konuyu kurtarabilmiş, ne de doğu kişiyi.

215

Bir insanı alır onun yerine bir anlam uydurur: Doğu
Bir anlamı alır onun üstüne bir insan oturtur: Batı.

“Başkaları”

Bu kavramın doğuca’sı: İlkın sizlerin bana-göre’liğinizdir.
Batıca’sı: Benim sizlere - göre’liğim.

Bütün davranışları tutumunu açıklamak çabası içinde.. Konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor.

Tutumunu tüm davranışlarını apaçık belirtmekte.. İş yapıyor, yapıyor, yapıyor.

Orada; yüreklilik bir davranış ölçüsüne değil, bir tutum ölçüsüne oturmuş..

Burada, “yüreklilik bir davranış değil, bir tutumdur” demek söz yerine geçiyor.

Ne sebeple olursa olsun, kişilerini kaçırın neresi varsa orasıdır doğu.

Eskiden bir “alan” içinde doğulular vardı. Şimdi: “Zaman” içinde de doğulular var.

Doğuda elini iyi kullanana güçlü derler.
Batıda kafasını iyi kullanana.

Batı acır, acıya acıya öldürür gerekince.
Doğu da acır.. Acır ama gerekmezken de öldürdükten sonra.

- Batılı kimdir?
- Doğudakine de önem veren.
- Doğulu kimdir?
- Batıdakine de önem vermeyen.
- Davranış kimde?
- Batıda.
- Tutum kimde?
- Batıda.
- Doğuda ne var?
- Atlamsı unutulmalar.
- Seni bu konulardaki değişimler ve ilerlemeler haksız çıkarabilir mi?
- Bence önemli olan şimdiki görüşümdür.

YARIŞ VE SAVAŞ

224

Yarışmaların sonuna bir birincilik koyarlar. Biri kazanır. İsteseler de, istemeseler de ona birinciliği verirler.. Birincilik sunulan kişi...

Bazı yarışmalar da olur ki, bunun için önceden hazırlanmış bir birincilik yoktur. Hatta yarışma bile yoktur. Biri çıkar, isteseler de, istemeseler de birinciliğini kendi yapar.. Ve isteseler de, istemeseler de alır.. Birinciliğini sunan kişi...

225

Savaş da bir yarıştır bir bakıma.. Şöylesine ki, onda ikincilik yoktur.

226

Bir otomobil yarışı.. Kazandı.. Övünüyor..
İlkin otomobile sorulacak bir soru vardır burada.

227

Savaşı topluluklar birbirlerine saldırmakla yaparlar..
Kişiler sırt çevirmekle..

228

Bir savaşta yenilenler aralarında yakınlaşır.. Yenenlerin arasında anlaşmazlık çıkar.

Neden?

Yenmek, yenilmek kadar kesin olmaz da ondan..

229

Prestij: Birinciliklerini, üstünlüklerini ortaya çıkarmadan da önde duran, önde kalan şey..

230

Bütün bildiklerini yapan ile bütün yaptıklarını bilen...

Yarışa giriştiler: Birincisi kazandı.

Savaşa tutuştular: İkincisi yendi.

HATIRLAMAYI VE UNUTMAYI ANMAK

231

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum düşüncesi düşüncele-
rime karışıyor.. **Bu felsefedir.**

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum fikri fikirlerime karı-
şıyor.. **Bu ilimdir.**

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum yaşantısı yaşantıları-
ma karışıyor.. **Bu sanattır.**

232

Unuttum.. deyor...

Söyleyeceklerinin, söylemesi gerektiklerinin önüne geçmeye
çalışıyor.. **Kurnaz.**

Hatırlamıyorum.. deyor...

Söyleyeceklerinin, söylemesi gerektiklerinin ardına saklan-
mak istiyor.. **Alçak.**

233

— Ben bunu hatırlamak istemezdim..

— Ben bunu unutmak istemezdim..

Yerlerimizi değiştirsek durum değişir mi acaba? Gene
yakınmaz mıyız?

Ya yerlerimiz bizi değiştirirse..

Unutmak, düşünen adamın korkusudur. O, buna düşmemek için çırpırır..

Düşünmeyen buna can atar. Bağırır, çağırır, duyurur.

Az unutup çok hatırlayan delirir.

Unutmaları, hatırlamaları eşit düşenler sevinir.

Çok unutup az hatırlayan sevilir.

Hiç unutmayıp hep hatırlayan delirtir.

Bunları ölçmeye kalkan çıldırır.

Unuttum.. demekle akıldan sıfır alınır. Hatırlamayorum.. demekle namusdan.

YALAN ÜZERİNE

237

Çevreme bakındım, yalancılardan çoğu unutkan ya da aptal..
Kötü ve korkak..

Yalanı böylelerinin eline düşüren büyük zekâlara kızdım.

238

Yalan alışveriş'ini kafa yapar; bedelini duygu öder.

239

Yalan bazı üstünlükler gerektirir. Bunun için alçakların
dilinde bir özlem.

240

“Ben hiç yalan söylemem” diye söze başlayanı dinlemeden
geç.

“Doğrusunu istersen” diye konuşmaya başlayanı yarı kula-
ğınla dinle.

“Söyleyeceklerim yarı yalan yarı doğrudur” diyeni iyice
dinle.. Bundan bir şeyler öğrenebilirsin.

241

En çok bir yalancı.. En çok bir hırsız.. En az bir “hayır”
deyen.. En az bir “evet” deyen.. Toplumların erişmek istediği

ölçü.

Şimdi bunların hepsi var. Yalnız, “en çok”lar ile “en az”lar yerlerinde durmuyor.

242

Yalansız bir yerde yalanın kötülüğü bilinmez. Hırsızsız bir yerde de hırsızlığın kötülüğü..

Çalınacak hiçbir şey kalmasa da biri hiçbir-şey’i çalmalı ve yalan söylemeli.

Bu ilk hırsız ile ilk yalancı toplumun yararınadır.. Çünkü örneklerdir. Bundan sonrakiler bayağıdır.

243

Yalan: Söyleyenin güçsüzlüğünden geliyorsa söyleyeni utan-dırmalıdır.. Söylenenin güçsüzlüğünden geliyorsa söylenen kişi utanmalıdır.

244

Salt yalanlar bugünedek ortaya çıkarılmadı. Çıkarılanlar acamıların verdikleri açıklar.

245

Büyük yalan ustaları: Gerçekçilerin öncüleri.

246

— Yalan olmayanları ölçmek istiyorum. Ne ile ölçeyim?

— Yalan olanlarla.

— Yalan nedir?

— Doğru olmayan.

— Doğru nedir?

— Yalan olmayan.

Bir doğruyu belirtmek doğrudur.. Bir yalanı belirtmek de doğrudur.

Bir belirtmeyi doğrulamak da doğrudur.. Bir doğrulamayı belirtmek de doğrudur.

Bir belirtmeyi yalanlamak da doğrudur.. Bir yalanlamayı belirtmek de doğrudur.

Yalan, iyi söylenememiş bir doğrudur.

Yalanların arasında en korkuncu: Gerçek yalan.

Doğru, yalanların arasından seçilmiş işimize gelen sözlerle kurulur.

En uzun yalan kalabalığa söylenebilir.

Kalabalık kısa doğruyla çoşabilir, uzun yalanla da çoşabilir.

Yalan konusunda üç türlü soru ona eğilim açısını belirtir insanın.

1. Yalan mı söylemek isteyorsun?
2. Yalan söylemek mi isteyorsun?
3. Yalan söylemek istiyor musun?

Yalan en az iki kişiye söylenen sözdür.. Bir sen bir de o.

DOSTLUK VE ÖTESİ

255

Dostunu varmış gibi gören kendinde aldanık düşer.. Düşmanını yokmuş gibi gören aldanışına kendi düşer.

256

Düşmansız yaşayan çok kişiler vardır. Ama düşmansız “iş yapan” bir kimse gördünüz mü?

257

Çevren sana, sen çevrene tüm dost iseniz.. Sizin yönünüzde yaratma olmaz.

258

Kendi içine saklanmış, dost edinmek bekliyor.. Kendi içinden çıkıp açılmış, dost olmak bekliyor.

Bu gibilere düşmanlık bile yararlı olmaz.

259

Birçok şey dostluğa bağlanabilir ama dostluk bir şeye bağlanamaz.

Dostluk o kadar kolay kurulur ki..
Ama sürdürmek?

Düşmanımı beni düşünen olduğu için severim. Sevdiğim beni düşünmezse onu düşünen olarak ben onun düşmanı olurum.
Sonuç, onun beni benim onu alışım gibi alıp almamasına bağlıdır.

Düşmanlıkla saldırdı.. Pek fazla derinlere uzanamadı.
Sevgi gösterileriyle uzanıp girdi. Yıktı geçti.

Sevdiğimden gelecek bir vurgu beni sarsar.. Düşmanımdan gelecek bir sevgi de.

Dostluğunu belirtmeden örtüyor..
Düşmanlığını bildirmeden gülüyor..
Kinini göstermeden büyütüyor..
Bu insan bütün bunları saklıyor saklamasına ama.. Kendini geciktirdiğini neden hiç düşünmüyor.
Bir insanın “gelecek”e en kötü uzanışı: Kutu olarak..

Değil aşk için, sevgiler, seviler ve daha küçük ilgiler için bile ölenler öldürenler var.
İlgi bağlarınızı kurar ve sürdürürken çok uyanık, çok dürüst, çok açık davranmalı... yız...
Niye ve neye ve neden ve nasıl “çok” Bunu herkes kendi

bulup bilmeli.

Çünkü bakın ki, insanlar sevmeye ve sevgilerine ve ilgilerine
“candan” bağlanmaya...

Mı başladılar!.

266

Dogada ve toplumda ne varsa, canlı cansız, kendilerini bir
“gelecek”e hazırlıyorlar. “Belirli bir gelecek”e..

Ayrıntı yalnız insanda görülüyor.. Çok kişi kendilerini..

Belirsiz...

Bir gelecek’e...

Saklıyorlar...

267

Kişi yeterli olsun, yetersiz olsun, kişidir. Yetinen, nasıl olursa
olsun, kişi değildir.

268

Bir, elini sıktım bana bin dost silkeledin.

Ağaç da eşgil şeyi yapıyor. Ama o, kendi yetiştirdiği
yemişlerini..

İster misin ben de hiç yemiş yemeyen biriyim.. Ağaç yeyen
biri..

269

Dostum...

Arkamdan benim için söylenenleri bana ulaştıran araç..

Bu, cılız insanın düşüncesidir.

Düşmanım...

Arkamdan benim için söylediklerini yüzüme karşı da söyle-
yen insan..

Bu da, o cılız insanın dostunun düşüncesidir.

Dostlukda olsun, sevide olsun “kendini saklayan” bir şey bulur mu, bulamaz mı bilmem... Bildiğim şu ki:

Kendini bir şeye saklayan, o şeyi bulduğu zaman.. Kendini bulacak mıdır acaba!

Aşağıdan yukarıya:

Düşünceleri ne olursa olsun saklayan..

Düşünceleri ne olursa olsun değiştiren..

Düşünceleri ne olursa olsun belirten..

Düşünceleri ne olursa olsun söyleyen..

Bir zamanlar düşmanlığın bencilliğinden ve aşırıcılığından geliyordu.

Şimdi de dostluğun öyle..

Beni bırak sen, kendini çöz.

İyi dost dedi ki:

Sana her şeyimi vereceğim..

Büyük dost dedi ki:

Sana her şeyimi anlatacağım.

Düşmanınıza sevgi yönünden yakınlaşınız.. Onun içine girersiniz. Sonuç, sevgiyi kullanma seçiminize kalmıştır.

Yıkmak için saldırganlıkla kullanırsanız, düşman dağılır ama düşmanlık kalır.

Yapmak için iyilikle kullanırsanız, düşmanlık dağılır, insanlık kalır.

SUSMAK — SÖYLEMEK

275

İçini vermeyen doğuramaz.
Bu demek değildir ki doğum içini dışına dökmektir.

276

Bana söylediklerini duydum. Şimdi benden sakladıklarını iyice biliyorum.

277

Senden bir şeyler saklıyorum. Ve bunu da sana söylüyorum.
Sana karşı ne yürekliyim değil mi?
Ya kendime karşı!

278

Örtük konusu hemen hemen anlaşılır.
Saklayıcı ve gizleyici konusu bütün bütün anlaşılır.
Değiştirici konusu açık açık anlaşılır.

279

Söylemeleri susma gibi bir kişi:
Görmemiş, dolmamış, geçirmemiş.. Kendisiyle boş...
Susması bile söyleme gibi bir kişi:
Yaşamış, atlatmış, tanımış, anlamış.. Başkalarıyla dolu...

Söylediklerin oranda anlaşılmanı isteyorsan, durmadan konuş.

Söylediklerinden fazla anlaşılmanı isteyorsan arada bir sus.

Bir insandan, o çok yeterince anlatmayorsa çok şey öğrenmeye kalkışma! O, bir gün acınırsa, söylediklerini silmek için seni silmeyi düşünür.

Kim olursa olsun:

Birisi konuşurken bütün iş dinleyendedir.

Birisi dinlerken bütün iş konuşandadır.

Birisi susarken bütün iş susandadır.

Güzel konuşuyorsun, konuş, şu karanlıkları kov.

Güzel konuşamıyorsun, konuş karanlığına gömül.

Konuşmada susma kokusu varsa, senin bana saygına karşılık, seni yüceltmek için dinlerim seni...

Susma korkusu varsa, sana önem vermem, dinlemem seni...

Susmada konuşma korkusu varsa bırakırım olduğun yerde seni...

Konuşmada konuşma korkusu varsa seni alçaltmak için dinlerim seni.

— Ben yapamayacağım şeyleri bu yaşa gelince öğrendim ancak.

— Nasıl öğrendin?

— Yapamayacağım şeyleri söyleye söyleye.

286

Söylediklerini örtebildiğin kadar ört.. Yalnız dolambaçlı konuşma, yüzüme karşı konuş, içine doğru değil.

Susacaksan, istediğin kadar sus.. Yalnız kendine doğru susuk durma. Bana doğru susuk dur.

Dolambaçlı konuşursan.. Emici susmalarla durursan..

Ben senin gözlerinin dışından içine inerim..

Ama sen..

Sen de benim gözlerimin içinden dışarıya düşersin sonra.

287

Söylemeleri, arasındaki susmalar değerlendirir.. Yazılanları da, arasındaki söylemeler.

288

Kendine göre konuşanla, karşısındakine göre konuşan arasında konu uyur boylu boyunca.

289

— Bir şey söyleyeceğim.

— Bir şey söylemek mi? Bir tek şey söylemek! Şimdiyedek bunu bütün insanlık içinde pek az kişi denedi. Sözlerine senin gibi başlamadan..

Bir şey söylemek! Bu, karşısındakine saygısızlıktır.

290

— Bu kadar bilgiyi nasıl edindin sen?

— Başkaları konuşurken onları dinlemedim, düşündüm yanlarında.

Şimdiye kadar susmasını öğrenmeseydim, şimdi size söyleyecek hiçbir sözüm olmayacaktı. Konuşma gücümün itkisini salt kendimden değil, yıllarca susuşumdan alıyorum...

O, bunları bakışlarıyla söyleyordu bana.

Yaşlılar suyu küçüğe bırakmışlar, sözü almak için: Yutsunlar deye.

Gençler suyu büyüğe sunarlar sözü almak için: Uyusunlar deye.

Sustuğunu bilen insan olgun insandır.. Bildiğini susan değil.

Söze gerçek değerinden bir üst algıyı susmasını bilmek verir.

Ben insan yeyenlerden olsam insanları yerim.. Başladığı sözü yarıda kesip susan caygınları asla!

Bırakırım onu hayvanlara.

Onu hiç görmemiş birisi uzun uzun onu anlattı.

Onu hiç duymamış birisi, birinci konuşanın unuttuklarını ekledi.

Onu hiç tanımayan birisi, ikinci konuşanın anmadıklarını belirtti.

Ben adı geçeni iyi tanıyordum. Sustum. Dinledim. Açıklamadım onlara onu.. Hoşgörülü olanı da tanıdım, olmayanı da.. Ve bir de kendi alçaklığımı.

Açıklama ile süren, açıklama ile biten konuşmalar seni aşığsamadır.

Çünkü ya açıkça belirtilememiş konular açıklanır.. Ya da sence anlaşılmayacağı sanılanlar.

Dinleyenin anlama gücü konuşanınkinden üstün: Dinleyen, en çok bir ileri için en az iki geri gidecek.

Okuyucunun anlama gücü yazarınkinden üstün: Okuyucu en çok bir ileri için en az iki atlama yapmak zorunluğunda.

Konuşanın anlatma gücü üstün: Dinleyicisini beklemek için durması gerekecek arada bir.

Yazarın anlatma gücü üstün: Okuyucusunu durup bekleyemez.. Susup bekleyemez.. Yazar geçer. Taa ki deneylerini çoğaltmış, anlama durumuna girecek ortama ulaşmış kişiler çıkıncaya kadar. Çıkar böyle kişiler, çıkmasına çıkar ama, o yazarı sevmek için değil, didiklemek, yemek ve çalmak için. Dağlarda ölü bulmuş kuşlar gibi.. Çoğalırverirler birden..

Söyleme korkakları bir yandan.. Susma atılanları bir yandan.. Uykumdan sıkıntıyla fırladım.

Söyleme korkakları bir yandan, susma atılanları bir yandan, çevremi kuşattılar.

Ben, söyleme atılanlarından, susma korkaklarından sıkılmış uyumuştum oysa.

Senin düşündüklerin tertemizmiş de ondan susarmışın.. Ama şuna bir baksana! Kırık-dökük de olsa içini iletmeye çabalıyor. Ulu duygulardan, ulu düşüncelerden yana yoksun. Belirtmeye çalışırken, iletirken de bozuyordur.

Şu durumuyla da üstün gene senden.

Çok söyleyenlerin arasında aptalı, gevezesi, çenesi-düşük'ü, bol bol bulunur.

Ama çok susanların arasında namussuz çoktur.

Konuşuşundan hemen, susuşundansa birazcık sonra adamın ne olduğu anlaşılır.

- Niçin saklayorsun?
- Korktuğum için.
- Ne zaman saklayorsun?
- Korktuğum zaman.
- Niçin korkuyorsun?
- Sakladığım için.
- Bunu neye söyleyorsun?
- Korktuğum için.

- Konuşurken niçin gözlerin daha çok açılıyor?
- Seni daha iyi görebilmek için.
- Dinlerken neye gözlerin dalıyor?
- Seni daha iyi anlamak için.

İçini benden gizlemeye çalışanın bana saygısı olabilir.
Benim saygım bana kapanmayana.

- Dürüst olanı nasıl ayırdedersin?
- Ben ona açıldıkça karşımdaki duruşundan.

- Olmayanı?
- Onun kapanışından.
- Kendini nasıl tartarsın?
- Sen varsın ya!

307

- Sezar'ı ne öldürdü?
- Brütüs'ün kaması.
- Brütüs'ü ne öldürdü?
- Sezar'ın sözleri.

308

Yerine getirilmeyeceğini bile bile söz alan, o sözü verenden suçludur.

309

Atıp tutuyorlar onun için. Ve sen de dinleyorsun, kurulmuş. Seni de, sana da atıp tuttuklarında bir başkası kurulup dinler. Şu gülümseyişinle gelir misin çağırırsam.

Ben sana "evet" dedim ama sen gözlerimin içine hiç bakmadın benim. Evetimin sesini duydun yalnız, anlamını almadan. Ben de benim sendeki yankımı göremedim.

Anlaşmış sayılmayız.

311

Susku bilinç olduğunda, konuşku bilinçli kılındığında:
Susuyorum, öyleyse var'ım.

ÇAĞDAN ÇAĞA

312

Bir çağda, bir toplumda, düşündüklerinin karşıtını yapanlar bir yönde, yaptıklarının karşıtını düşünenler öbür yönde birleşirlerse, bu uçlardan birine yönelmeyip duranlara “aydın” derler.

Ödevleri iki yönlerin vuruşup çağı ve toplumu kana bulamalarını sağlamaktır.

Amaçları iki uçları kendi içlerinde uyarmak yolundadır. Ezilirler.

Sonucu alırlar.. Alırlar ama..

313

Nüfus, bir ulusun sınırları içinde oturanların toplamıdır.

Sınırları açıp “istemeyenler gitsin” denirse, kalanların toplamına gerçek nüfus denir: Ulusun asıl gücü.

314

Arı çiçekleri yemeden balını toplar, inek otları yeyerek sütünü.

Dogada arılar iğnelerini batırır, toplumda inekler.

315

Yazarların kalemlerini ellerinden almaya ya da kalemlerine sınır çizmeye kalkışanlar, bir kalemde silinirler.

Yalın bir söz, çünkü konu güçlü.

Demokraside aranan çoğunluktur. Yalnız, “aşağıdan yukarı bir çoğunluk” vardır bir de “yukarıdan aşağı bir çoğunluk” İş bunu bulmakta.

Demokrasi: Paldır-küldür kolaylıkla girebilirsiniz içine.. Paldır-küldür kolaylıkla çıkmayı da göze alırsanız. Ama alınmanız da olur.

Diktatörlükde kişiler gururla utanırlar. Demokraside utanarak gururlanırlar.

Diktatörün gerçek olanı yoktur. Demokratın bunun için yalandan olanı boldur.

Kitapları açıyorum: Biz ileriymişik. Gözlerimi açıyorum, bakıyorum...

Önündeki örneklerden ders almasını bilen geri, ileride olandan daha yararlı olabilir kendisine.

Eğer bilirse...

- Benden ileri, ama dönmüş bana bakıyor. Neden?
- Senin yaptıklarını görüp de yapmamak için.

İki deli konuşuyor:

— Ben okumuşlara güvendim, aşağı çıktım.

— Ben de ayaktakımına güvendim, yukarı indim.

Üçüncü deli duyar:

— Ulan sizin birinizden iki adam kolay çıkar ama ikinizden bir adam çıkar mı acaba?

İyi yol, kötü yol vardır. Sen bak! Hangi yoldan giden çoksa girme oraya.

İnandılar.. Yolun boşuna saptılar.

Ya ertesi gün?

İyi yol, kötü yol vardır. Sen bak! Hangi yoldan gidiyorsa çoğunluk, sen de katıl araya.

İnandılar.. Yolun dolusuna saptılar.

Ya ertesi gün?

— Sen demokrasinin hangi çağında doğdun?

— Felsefi düşünüş hazırlıklarının arayış çağında doğdum.

— Hangi çağında büyüdün?

— Liderlik çağında.

— Şimdi demokrasi hangi çağını yaşıyor, biliyor musun?

— Biliyorum.

— Söyler misin?

— Söylerim.

— Söyle öyleyse.

— Şimdi demokrasi siyasi üstünlük yarışı çağında değil, ekonomik düzen çağındadır.

— Böyle bir çağda demokrasi tartışmaları ve devlet idareleri dayanaklarını kimlerle ve nelerle geliştiriyorlar?

— Kişiler karşılıklı atışmalarla değil, prensipler karşılıklı tartışmalarla.

— Bunlar siyasi ve sosyal prensipler mi?

— Hayır, başda ekonomik prensipler.. Sonra sosyal prensipler ve ahlak kuralları. Bunlar siyasete göre değil, siyaset bunların verilerine göre oluşuyor. Partiler ulusal sıralarını ülkenin gerekleri yönünden güttükleri amaçlarına göre alıyorlar. Adları vasıfları değil, vasıfları adları oluyor.

— Sen şimdi ne düşünüyorsun?

— Geç kaldık. Çok konuştuk. Son vapuru kaçırmamak deyorum.

326

Sen vergi verirsen devletin aldığı algıdır. Sen vergi vermezsen senin cebindeki çalgıdır.

Sen çalgılarını çalmaya bak. Ben sözcüklerimle oynamaya başlıyorum.

327

Eğitim konuları, okullarla, onlardan yetişenlerle başlar.. Bunların sayılarıyla bitmez. Sağlık konuları da, doktor, hastaevi, ilaçların sayımlarıyla bitmez. Ahlak konuları da öyle, sosyal ve ekonomik konular da.. İstatistik çizelgeleriyle olmaz bu işler.. Topamlar toplamları karşılasa bile..

Başlarında adam ister bu işler.

328

Prensip: Uygar insanın yamyamı.

329

Bir toplumda, bir çağda el değdirilmemiş duran gerçekler oradaki kişilerin suratına tokat atmaz.

Durumu böylece görenler olursa kalkarlar oradakileri tokatlarlar.

Yarının karanlıksa dön düne bak daha iyi..

Ama unutma ki, sen düne baktıkça yarınların karanlık kalacaktır.

En üstününü aradılar.. Durumu ölümden kurtaran ikinci oldu.

Birinci mi?

Konuyu ölümden kurtaran.

Bir parti'nin başında hukukçular varsa o parti kötü yolları iyi bulur.. Bilim adamları varsa, iyi yolları kötü bulur..

TOPLUMDAN KİŞİLİKDEN

333

Doga: Bakarsan bağ olur.
Toplum: Görürsen bağ olur.

334

Toplum bir toplamın tutarı değil, bir tutarın toplamıdır.

335

Toplum kişiliklerle olur, kişilerle değil.

336

Toplum, kişinin çok olmak üzere azalmasını bilmesiyle olur, unutmamasıyla değil.

337

Bir millet değerli kişiler ister. Ama onların olmaları yetmez.. İş başlarına getirilmiş olmaları da gerekir.

338

Sen hiç düzen kurulmasına yanaşıp yardımda bulunmuyorsun.

Düzensizlikten kurtulamayıp yakınışların da bu yüzden.

— Ben kimseyi küçük görmem..

— Sen “ben kendimi küçük görmek istemem”, “küçük görülmemi istemem” demek istiyor gibisin. Bana sorarsan, ben küçükleri küçük görürüm. Çünkü büyükler çıkıyor arada bir. Onları görüyorum da.

— Neden onu hiç tutmayorsun? Onun kimseye bir kötülüğü dokunmamıştır.. Ne etliye karıştır o ne sütlüye..

— İyi söyledin. Onu hiç tutmayışım da bu yüzden.

— Bak, nasıl da çabucak özgürlük kahramanı oldu..

— Taşıyabildi mi?

— Ben sevgi duyduklarıma sevgimi belirtmek için, duymadıklarına da belirtmemek için...

— Sözü nü kesiyorum. Yanlış! Sevgi duymadıklarına da belirtmek için... demen gerekir.

Senin baban büyük ve ulu bir adamdı..

Neye öyle şişiniyorsun? Ben senden söz etmeyorum ki!

Senin baban küçük ve alçak bir adamdı..

Neye öyle üzülüyorsun? Ben senden söz etmedim ki!

Sen daha beni tanıyamayorsun. Kendini nasıl tanıyacaksın.
Sen daha kendini tanıyamayorsun. Beni nasıl tanıyacaksın.

Bir kişiye çok kez yücelmesi için büyük bir bilgi bile yetmez.
Bir topluma çok kez batması için küçük bir bilgisizlik yeter de artar bile.

Ben tekil, başkaları çoğul... Gerikalmışın düşüncesidir bu:
Kendini bir kılabilmek için başkalarını sayıyla ölçer.

Ben çoğul, başkaları tekil... Bu da uygarın düşüncesidir:
Kendini bir kılabilmek için ilkin başkalarını saygıyla bireyler.

Benim mutluluğum başkasına bulaşmaz.. Ama başkasının
mutsuzluğu bana bulaşır.

İdealistler güzel konuşurlar. Sözlerinde parlaklık vardır.
Gerçekçiler güzel konuşmazlar. Gözlerinde parlaklık vardır.

Büyük adamlar yetiştirmiş milletler küçük adamlarını anla-
makta gecikmez.

Küçük adamlarla dolmuş milletler büyük adamlarını anla-
makta gecikir.

Köksüz bir ağaç olmaz, çünkü kökü vardır: Evet.
Soysuz bir insan olmaz, çünkü soyu vardır: Hayır.

Toplumun bir ucunda “kim güçlüyse o haklıdır” düşüncesini
güdenler vardır.

Bir ucunda da “kim haklıysa o güçlüdür” düşüncesini savunanlar vardır.

Benim bildiğim bir de, bunların ortasında sıkışmış kalmışlar vardır.

352

Sandalın bir gücü vardır.. Bir kişi fazlaysa olmaz.
Toplumun bir gücü vardır.. Bir kişi eksikse olmaz.

353

Aptal politikacı “siz isterseniz neler yaparsınız” der milleti-
ne.. Uyutur..

Akıllı politikacı “bilseniz neler yapabilirsiniz” der ulusuna..
Uyandırır..

354

Bir insan treni kaçırsa başka bir tren gelir onu alır.
Bir ulus treni kaçırsa başka bir ulus gelir onu alır.

355

Tarafsız: Kendini bir şey sanan.
Bağımsız: Bir şeyi kendisi sanan.

356

Karamsar: Bugünü görmeyen.
Kötüniser: Bugünü anlamayan.
Çekimser: Bugünü değerlendiremeyen.
İyimser: Bugünü bilmeyen.

357

Sürüden ayrılan koyunu kurt kapar.
Ayrılmayanı da keserler.

86

— Dünyayı gezdin gördün. Nasıl buldun?

— Ülkeler vardı insanlar bavulları taşıyordu. Bir de ülkeler vardı, bavullar insanları taşıyordu.

Yaşamada, yürekli kişi, korkunun önüne geçmiş olandır. Korkak da, korkunun içine girmiş olan..

Korkunun ardında bir kişilik bile yer kalmamıştır.

— Sen bunu nereden biliyorsun?

Gittin de seni almadılar mı?

Yanlışlık: Çoğaldığı oranda kişiyi kalabalığa kaynaştıran şey.

Kalabalık: Çoğaldığı oranda kişiyi yanlışlığa alıştıran şey.

Herkesi dinle öyle karar ver.. Kendini dinle düşün..

Buradaki “herkes”: Büyük adamda “hiç kimse” demektir.

Buradaki “kendini”: Küçük adamda “hiç kimse” demektir.

Doğum: kişinin ilk reklamı, ölüme.

Vatandaşlık:

Başlangıcından bu yana özü hiç değişmemiş ama boyuna yanlış anlaşılmiş konulardan biri..

Kimi bunu “ekmek parası”na bağlayıyor, kimi de “vergi verme”ye..

Oysa bu, ekmek parasıdır da..

Vergi vermektir de..

Ve bunlar değildir de..

Ve bunlar değildir de.

KÜLTÜR

364

Sözcük oyunlaması değil:

Kültür bir küldür.. İnsan sobasında bilgi ile görgünün sezgiyi yakması ile olur.

365

Çalınamayacak bir şey söyleyin dediler. Ben “kültür” dedim.. Bana birinciliği verdiler.

SANATA YÖNÜK

366

Sanatçılar iki bölük:
Doğasıya'lar..
Ölesiye'ler..

367

İyi bir kişi olabilir. Tutturmuş, ille de kötü sanatçı olacağım
direntisini.

368

Edebiyat:
İçindekilerle yücelen bir yaratma kolu.
Sanat:
İçindekileri yücelten bir yaratma kolu.

369

İnanmadıklarını yazan yazardan aşağı insan yoktur.
Vardır.. İnanıklarını yazmayan.

370

Bir şiiri anlamasan da olur.
Ama onu kötü okuma ne olur!

Roman:

Geçenin geçtiğini geçenlerle geçene.. Olduğu kadar.

Öykü:

Geçenin geçtiğini geçerken geçenlere.. Olduğu gibi.

Şiir: Geçenin geçtiğini geçene.

Olanca.

Şiir: Yapılmadan önce “nasıl”ı, yapıldıktan sonra “şöyle”si olmayan.

Şiir: Olmadan öncesinde, o bizce:: Olduktan sonra biz onca.

Sanatta okul: Olmayan bir sevgiliyi özleyenlerin, çoğalmakla o sevgiliyi yaratacaklarını (ve sonra aralarından yalnız kendilerinin elde edeceğini) umarak birleşmeleri.

Polemik: Biri yazar, birçok kişi okur.. Öbürü ona karşılık verir başka birçok kişi okur.

Şairlerin güzel’i ararken eriştikleri gerçekler, filozofların gerçeği aramak yolunda eriştikleri güzelliklerden çoktur.

Ki ne şairler gerçeği bulmak amacındadır ne de filozoflar güzel’i.

Bilim: Buldukları bilinik bulamadıkları bilinmedik.
Sanat: Buldukları bilinmedik gayrısı bilinik.

Sözü döndürüp dolaştırıp bir yere getirip bırakmaya eskiler konu derlerdi.

Şimdi, sözü döndürüp dolaştırıp bir yere getirmemeye konu demek isteniyor.

Ben, sözü döndürüp dolaştırmadan çevirmeye konu deyorum.

Siz buna ne deyorsunuz.

Bazı aptallar var.

Bir ressama:

— Atölyeniz çok güzel..

Bir müzikçiye:

— Piyanonuz çok güzel..

Bir yazara:

— Kitabınızın baskısı çok güzel..

Dediklerini ve onları böylelikle yerdiklerini söyleyorlar...
Sanki evin, çalgının, baskının iyisinden anlayormuş gibi...

Sanatın gülleri toplumun dikenleridir. Ama, toplumun dikenleri sanatın gülleri değildir.

Sanatta iki kuyu varsa ikisi.. Kuyu değil de 8888 çukur varsa gene ikisi:

Gerekmeyorken düşünmek.

Gerekiyorken düşünmemek.

Kaptanlar limanlara, askerler siperlere sığınırklar gerekince.
Aydınlar şiirlere.

Müzik alır.. Verirsen.
Şiir verir.. Alırsan.

Söz iki türü ile kalıcılık bulur: Küfür ya da şiir olabilirse.

Elimde yem: Bütün kümesdekiler durmuş bana bakıyor..
Elimde keman: Bütün salondakiler durmuş beni dinliyor..

Edebiyatın amacı: bilimleşmek. Sanatın amacı: bilimleşme-
mek.

Sanatın:

A) Toplumun toplumsal ulaşmasını toplumca kişilere
sağlayanı:

B) Toplumun toplumsal ulaşmasını kişilerce topluma ilet-
ni:

A bölüğündekiler genel sanat ve estetik kurallarına göre kötü
sanat yaparlar. Çoğu iyidir.

Bunların arasından büyük sanatçılar çıkar, geri kalanlar
unutulur, kalır.

B bölüğündekiler özel sanat ve estetik kurallarına göre iyi
sanat yapıyorlardır. Çoğu iyi değildir. Bunlar dökülür, geriye
iyiler kalır gider.

Dolu bir söz dolu bir tüfek gibidir.. İstersen kendini savunmak için kullanırsın, istersen vurmak için.

Yapılanların yapılmadığı sürece değer aldığı alan: Bilim.
Yapılamayanların yapıldığı sürece değer aldığı alan: Sanat.

Edebiyat: Bilimi sanata yücelten, sanatı bilime indirmek isteyen yazılar.

Kesin söyleyemeyeceğini sezen “uzun”a.. Belirli söyleyemeyeceğini kestiren “çok”a uzanır.

GÜZELE

392

Bana yalnız güzel yanlarını gösteriyor: Güzel.
Bana kendini olduğu gibi gösteriyor: Gerçekten güzel.

393

Güzellik bir bütünün sonucudur. Bunun için kolay görülmez,
kolay varılmaz, kolay anlaşılmaz.

394

Birdenbire kendini veren güzellik, birdenbire gider.. Gelişi
gidişi yararlıdır.
Salt güzelin ayağa düşmesini güzelliğin bu türü önler.

395

Yeni: Zaman içinde herkesin değmediği.
Güzel: Alan içinde herkesin görmediği.

SORULARDAN — CEVAPLARDAN

396

Yanıtlarından önce soruları bağlar kişiyi.

397

Yanıtlarını değil, yaşaması boyunca sorularını gözden geçirip düşünen daha çok öğrenir.

398

Soru...

Öğrenci öğretmene soruyorsa:
Bilmediğini öğrenmek isteyordur.
Öğretmen öğrencisine soruyorsa:
Öğrendiğini bilmek isteyordur.

399

Soru, soranı değerlendirir en çok. Yanıt yanıtlayanı değerlendirmez, belirtir.

400

- Söz mü güçlüdür, yazı mı?
- Söz güçlüdür.
- Top mu güçlüdür, kalem mi?
- Kalem güçlüdür.

— Öyleyse; söz mü güçlüdür, yazı mı?
— Yazı güçlüdür.

401

Konuşmak, genellikle bir ya da birçok tutsak gerektirir.. Bu tutsak, bir dinleyen(ler)dir, bir de konuşan(lar).

402

Suskularım, benim onlara her an özgürlüklerini bağışlayacağım yetişmiş kölelerim olmalıdır.
Ki ezdirmesinler kendilerini ağızlarından kurtulunca.

403

Sorulan sorular vardır, biliriz. Ama sorulmayan sorular da vardır. Bilmeyiz, sezeriz. Ben bu ikincileri taşıyanlardan iğrenirim.. Onların gözlerinden.

Söylenenlerde de öyle. Söylenmeyenlerden, açıkçası, saklananlardan tiksiniyim ben.. Onları tutanların dillerinden.
Ama en pisi değiştiricilerdir.

404

Soruyu bilmek.. Çok kimse soruları bildiğini sanır. Soruları bilir de çok kimse:

— Ben, derler, biliyorum bu soruyu.

İstenen uzun ya da kısa bir cevaptır oysa.

405

Soru sorulmayan, soru sorulması bilinmeyen, soru sorma öğrenilmemiş yerlerde düşünme yetisi de cılız kalmış demektir.

GİYİNMEK — SOYUNMAK

406

Giyinmek için soyunanlar: Uygarlar.
Soyunmak için giyinenler: Yapmacıkları.

407

Kitapları açtım baktım. İlk kadını tanıdım. Sırtında bir şeyler yoktu. Beni görünce çırılçıplaklığını örtmeye çalıştı. Elinden geldiği kadar örtünmeye çalışıyordu elleriyle.

Bir ara daldı gözlerim.. Geçti binlerce yıl.. Bakındım.. Son kadın duruyordu karşımda.. Giyinikti, soyunan bir giyiniklik vardı üzerinde.

Dedim:

Seni gözetleyorum binlerce yıldır. Böyle soyunurcasına giyinmesini öğrenmek için mi giyinmeye çalıştın, kadın!

AÇIKLIK

408

Açıklıktan, seçiklikten yana olmak... İyi ama kolay.. Çünkü bunlar olgularını karşıtlarına göre bulurlar..

Bilimdeki arama.. Sanattaki öncülükler..

Açıklık fazlalığı gücü biraz azaltmaz mı?

409

Ey beni, ben uyurken öldürecek olan.. Ey beni arkamdan vuracak olan..

Uyandır önce beni öldürmeden.. Vurmadan önce ses ver.. Uyanıp, dönüp göreyim. Anlayayım. Kaçak mısın, korkak mı!

— Olur.

— Arık kişiler işte böyle konuşur.

ALIŞMAK

410

Boyuna senin olmamasını istediğin bir Şey ve hep senin: AlıŐtıđındır bu.

Boyuna senin olmasını istediğin bir Şey, ve değil.. Dadandığın Şey.

411

Alışmak, ölümün en küçük ama en sürekli ve en tehlikeli bir parçasıdır.

412

Alışmak: Öyle bir Şeydir ki en az “iki” ister birinin öbürünü öldürebilmesi için.

413

İnsanda alıŐmanın en güçlü kovucusu yalnızlıktan korkmama durumudur.

BURUŞUK

414

— İki çivi çaktın, çok para isteyorsun, vermem.

— Ben o iki çivileri çakmak için yaşadım bugünedek ve yaşıyorum gene onun için. Senden istediğim iki çivi parası değil!.. Çakışımla sana kazandırdığım kullanma süresinin, bana kattığı buruşukun bedeli.

UZUN — KISA

415

Mide yolunda gidenler için “yaşama” kısa süren uzun bir şeydir.

Aklın yolunda gidenler için “yaşama” uzun süren kısa bir şeydir.

Aşkın yolunda “yaşama” kısa süren kısa bir şey.

Uzun süren uzun bir şey var: Kişiliğimiz.

416

— Her uykusuz gece yaşamayı kısaltan bir bıçkıdır..

— Düşünce, kuruntu insanı çökertir..

— İçkilerin tümü zehirdir..

— Sigara erken götürür.

Ben kimseye uzun yaşamak isteyorum demedim ki.

GİDİŞ — DÖNÜŞ

İLERİ — GERİ

ESKİ — YENİ

417

Eskiyecek her şeye “yeni” denir.

418

Geri kafalılarla ileri düşüncelilerin konuşması tartışmaya varmadığında buradaki ileri “sözüm - ona!”dır.

419

Eski ile güçsüz yeni dövüşür.

420

Saldıracak mısın? Düşünme!
Düşünecek misin? Saldırma!

421

Gidiş yolunu en iyi, dönenler bilir.. Bilenler de dönmez ama..

Gidişi yollar değil, adamlar var kılar. Dönüşü de adamlar değil yollar..

SEÇİMLER VE KAPILAR

423

Yaşam der ki: Gönlünü dinle yürü.

Toplum: Aklını dinle dur!

Yasa: Gönlünle aklını karıştır der.. Başkaları nasıl yaşıyorsa öyle yaşa.

Üçünü de dinleyenler bir araya geldiğinde ülkeler doğar. Ve kendilerine başkan olarak bunları dinlememiş birini seçerler. Çokluk bunu da yapmasını beceremezler ya!

424

Eğer bir kapı varsa, seçmekden söz edemezsiniz.

Eğer iki kapı varsa seçmekden söz etmenize gerek yoktur. Sizin kullanışlarınızdan biz anlarız.

Eğer üç kapı varsa... Ben deyorum ki en kötüsü ortadaki kapıdır.

OYUNUN İÇİ VE DIŞI

425

Oyundaki ağlamada ağlamaya hiç gerek yoktur.. Gözyaşı ağlamadan “verilmelidir”

Ağlama oyununa yaşamada hiç gerek yoktur.. Ağlama gözyaşı ile verilmelidir.

426

Oyunda kahraman rolü yapmak için gerçekten kahraman olmak zorunluğuyoktur.

Yaşamda kahraman olmak için oyuna sapsmak zorunluğuyoktur.

427

Oyuncu: Ne kadar kendi kalarak oyundaki kişiyi verirse..

Seyirci: Ne kadar kendinden çıkarak oyundaki kişi olursa..

Özü: İyi seyreden oyuncu ile iyi oynayan seyirci.

428

Yaşamda bir şeyi başka bir şeyle yaşayamazsınız.

Oyunda bir şeyi yaşayabilmemiz için kesin başka bir şey bulmanız gerekir.

429

Oyunda, olmuş bir şeyi verirken ona kendinizi katmayınız. Kendinizi katmanız onu başka bir şey yapar. O zaman başka bir

şey olmuş olur o şey..

Sonunda ne o ilk olay olur ne de siz olmuş olursunuz.
Oyunda olmamış bir şey çıkar ortaya.. O siz olursunuz.

AYKIRI GİBİ

430

Kimseden ön saygı beklemeyeceksin. Sen saygı duyurusu vermedikten sonra zorla nasıl alabilirsin?

Ve hiç kimseye ön saygı beslemeyeceksin. Senden senin saygını alacak değerde kişi, sen vermek istemesen de alır.

Ya da sana kendi saygısını verir.

Bu daha iyi değil mi? Hem senin için, hem de onun...

431

Korkunun belirtilerinden biri durup kalmaktır. Bir konuya inanmak o konuda durup kalmaktır. Öyleyse inanmak biraz da korkmaktır.

Korkunun belirtilerinden biri kalkıp kaçmaktır. Bir konuya inanmamak o konudan kalkıp kaçmaktır. Öyleyse inanmamak biraz da kaçmaktır.

432

- İnanmak karanlıkta korkmaktır.
- Bir bakıma öyle.
- İnanmamak, aydınlıkta kaçmaktır.
- Bir bakıma öyle.
- İnanma sakın!
- Olur.
- İnanmamazlık etme sakın!
- Olur.
- İnanıp kalma!

— Olur.

— İnanmayıp kaçma!

— Olur.

Biri öbürünü ayartıyor.

Yoksa öbürü mü birini?

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNSÖZLER

1

Eskiçağ bilgeleri neden mi kısa ve az konuşur söylerlerdi? Daha çok şeyi daha çok kişiye iletmek için. Ve öyle oldu da.

2

Bir konuyu azda kısa bırakmak bilisizliktir dersiniz, susarım. Bir konuyu uzunda az ve kısa bırakmak nedir dersiniz: Derim ki bu gevezeliktir ilkin, ardından saygısızlıktır.

3

Başkalarının düşünmüş olduklarını izlemeye çalışanlar, çoğunluğu oluşturan “düşünen”lerdir; boyuna bir şeylerin ardından türlü türlü güç ve niyetleriyle gidedururlar. Başkalarına iletmekle çok yararlı olurlar.

“Düşünür”ler azınlıktadır, düşünülerinin önlerinden gidedururken, boyuna bir şeyler getirirler öbürlerine ve giderek insanlığa...

Bu böyle sürer gider.

4

Siz önce bazı kelimeleri düşüncelerinizden geçirmeyeceğinize söz verin, ben de bazı kelimeleri tüm kullanmayacağıma söz vereyim.

Benim nezaketim başsız değildir.
Aptallığım da sonsuz değildir.

5

Felsefe bilmeyen beni ne övebilir, ne yerebilir.

6

Ünlenirsem sevinirim kendi adıma.
Ülkem ünlenirse mutluluk duyarım kendi adıma.
Ülkem mutlu olursa, büyürüm kendi adıma.
Ülkem büyük olursa, büyürüm kendi adımdan öteye.

7

Dünya yuvarlaktır deyimini bir fikri bağlamak üzere kullanmak, yuvarlak bir deyimde kapanıp kalmaktır.

Çünkü evrende yuvarlak hiç mi hiç bir şey yoktur. Ve insanlar tekniklerinin çok ilerlediği çağlarda yuvarlak'ı nelerden geçip başardıktan sonra yuvarlak'a varmışlardır.

8

Uzundaki az'ı, çok'daki kısayı bulup çıkararak sanatçı, kalıcılığı da bulmuş demektir.

9

Yazmak: Özel yaşamına yazarın başka insanları ortak etmesi.
Nesnel yaşamına başka insanları tanık etmesi.
Kişisel yaşamından yazmak adına dışarı çıkması.
Başkalarının yaşamını açığa yayması.

10

Yaşamları boyunca ölüme inanmayanlara inanıyorum.

Ben sizlerin yanlış olduğunuzu, yanlış yaptığınızı söylemekteyim. Bu yüzden şiirimi epigramlara, aforizmalara, maksimlere çevirdim.

Bence kızarsanız bana da haklı olacağım. Yolunuzda böyle devam ederseniz daha, daha da.

Beni 'bir anda boşda, boşlukta, açıkta bırakmak elinizde. Dediklerim havada kalabilir.

Kızmak ve daha iyiye doğru değişmemek daha kolay değil mi.

Dakika saniyenin, saat dakikanın, gün saatin, ay gün'ün, yıl ay'ın içinde olabilir.

Yaşamak da bunlardan birinin içinde olabilir. Kişiliğin anlamını ve değerini veren davranış ve tutum olarak yaşamak.

İşte, bunu bulmak, bunu bilmek.

Yaşam hızlandıkça, insanların zamanı daraldıkça..

Söz sanatları:

Garlarda, havaalanlarında yolculara, kalkacak ya da gelen taşıtların yönlerini ve zamanını bildiren elektrik kanalından geçmiş sözler gibi olmalı.

Şiir yüzyılın sonuna doğru:

Büyük olayları topluma bildiren gazete başlıkları gibi ve o kadar olacak. İnanıyorum.

Zelzele Oldu, gibi... Savaş Patladı, gibi... Savaş Bitti, gibi.

Bunların ardındaki olaylar, öykülerin alanıdır.

Geçen yüzyıl, “insanlar makineleşecek, makine olacak” diyorlardı.

Bu yüzyıl onun bir parçası oldular.

Önümüzdeki yüzyıl bir vidası, bir pim'i olmasalar. Yeter bu kadarı.

Sen bugünedek insanın yaşam sürecini aşan düşler kurdun. Kendini bulmak için, araman yetmedi.

İnsanın yaşam sürecini aşmayacak ve doldurmayacak düşler kur, kuracaksan.

Ki sana bir zaman, bir alan, bir yer kalsın, kendini bulacak kadar.

Hiçbir şey söyleme
Söylersen
Yap.
Yaparsan
Sus.
Susarsan
Kaçma.
Kaçarsan
Söyle.

Duygum varlığım değil, varlığım duygumdur.

Tutmak, tutunmak değil
İyi niyettir beni tutan
Benim tuttuğum.

Ben seni böylecene küçük yapmadığımca gene utanmak yerine kendimce kızıyorum sana. Neden, niçin böyle, küçüklüğünde direniyorsun.

Ben seni küçük bulmadım. Ama sen neden direniyorsun böyle, küçüklüğünde.

Küçüklüğünü düzeltmek senin elinde olmayabilir. Küçüklüğünü niçin sürdürüyorsun. Sürdürmemek senin elindedir.

21

Bir dakika, bir sözcük, bir sen, bir ben..
Ne önemli, ne geniş konular.

22

Saat yazar, dakika okur, saniye siler.

23

Bir çizgiyi yanlış mı çizdiniz? O sizin çizginizdir artık; onu doğrultarak düzeltemez ve değiştiremezsiniz.. Ancak bir başka yenisini çizersiniz.

24

İnsan kendisini bulacağı bir yere varmalı.

Kendisini kuracağı bir yere gelmeli.

Gideceği yolu yeri seçmeli, aşacağına aşmalı, göreceğince görmeli.

Duracağı yeri bilmeli.

25

Senin küçülmene kızarım çok. Ben de insan olduğum için..
Sana benzemek istemediğim için, senin gibi olmak istemediğim için.

Sen de aynı hallerde, şekillerde bana kızsaydın ne iyi olurdu.

Şairlerin en önemli çabası, yapılacak suçları önlemek yolunda olmalıdır.

Ne zaman, nasıl, nerede duygusallığa düştümse hep ondan kurtulmak içindi çabalarım.

Belki başka bir şey daha düşünebilirim diye, uyuyamadığım çoktur.

SÖZCÜKLERLE

29

Bir adam tartıyorum. Bin kilo et.
İyi para.

Bir adam tartıyorum, kiloya bin var ama yalnız kafa.
Birinci adamı kesip kesip ikinciye yediriyorum.

30

Şapkayı alıp gitmek vardır. Hem kolayca söylenebilir bu, hem de kolayca yapılabilir. Mesele onu vestiyerden aldıktan sonra koyacak yer bulmaktır.

31

Makinanın markası önce önemlidir, sonra malumdur.
İnsanın adı sonra (önemlidir). Öncesi insandır.

32

Çoğunluk gözleriyle gördüğü için kulaklarıyla görenler daha başarılı olmuyor mu? Bunları da örneğin elleriyle görenler aşmıyor mu?

33

Denizin gördüğü bir yer denize bakar, orada bir insan olunca o yer denizi görür.

Sayılacak kadar bir şey en az'ın başında başlar en çok'un sonunda biter.

Sayılmayacak kadar bir şey ise, en az'ın da en çok'un da sonsuzunda ilerler.

Kalabalığı tut, ona tutunma sakın. Sen kalabalığa tutunma, onu anla, onu tut.

Eğer var kişi isen, ona var.

Gazoz içip otomobil bulan, o otomobile binince nereye gider?

Gazozun gazladığınca kendini aramaya gider.

Bir başka benzeriyle çarpışmazsa.

İnsanların şimdiye kadar (yapabilmiş oldukları değil) yapmış oldukları, aklından geçenlerin yanında HİÇBİR ŞEYDİR.

Zekâ oyunu deyimine (öteden beri) beridenberi takılırım. Zekâ ile varılacak, onunla aydınlanacak bir bileşim karşısında kalınca, "bu zekâ oyunudur" deyip işin içinden kendini çıkaranları çok gördüm. Kınamıyorum onları.

Kültür de, bilim de, sanat da tek yanlı (gönül, duygu, his) değildir ki. Zekânın da bir payı (çok payı) vardır. Ve zekânın bazı ilerlemeleri ile açıklamaları kıvılcımlı olur. Buna oyun demeden (bundan kaçıp sakınmadan) önce duraklamalıdır.

Aklın, ağır sayılabilecek yürüyüşünü zekâ iter. Ve bu oyun değildir.

Kısacası: Aptallığın şenliği, festivali olursa zekâ oynamasın da ne yapsın.

Sevgi ve terbiye zekâ'sız da yürüyebilir, ama kin ve saygı zekâ'sız yaşayamaz.

Başka'sız saygı olmaz.

Zaman içinde sanılan iki şey var ki onlar hiç de zaman içinde değil. "İyi" ile "Yeni"

Bana iyi ile güzel'i

İkiye ayır deseler;

Ben derim ki onlara:

Ben onları aklım ve gönlümle iki'ye böldüm..

Yarım Yarım.. Sonra, onları ben değiştireceğim.. Neden mi?

Çünkü onlar kendilerini değiştirecekler.

Borçlar da ağaçlar gibidir. Büyürler, filizlenirler, yeşerirler, meyve verirler.

Yaşarlar ve ölürler.

Ama ağaçlar yanar, borçlar yanmaz.

Ben ağaçlardan yanayım.

İnsanların durumunun başka başka olması insanlığın sonunun eşgillliğini değiştirmez.

Mektup vardır, adresi yanlıştır. Mektup döner.
Mektup vardır, yazanı yanlıştır. Yazan döner.
Mektup vardır, alanı yanlıştır. Alan döner.

Zaman, tarihin hammaddesi, ekonominin malzemesi, bilimin yürümesi, sanatın felsefesidir.

Karşıtı daha inandırıcı sanılır ama:
Küçüklüğün sonu yok, büyüklüğün sınırı vardır.

Banal problemin çözümü de banal olur.

Sizi seviyor ve sayıyordum. Şimdi artık sevmiyorum sizi.
Sadece sayıyorum. Anladınız mı? Bunu?

Topun sözü ucundadır.. Kalemin sözü başında.

Bir şey olmasaydı yazmak olmayacaktı.
Başka bir şey de olmasaydı, silmek olmayacaktı.

Kâğıt kalemin duvarıdır:
Diktatörlüklerde: kuşatır.
Özgürlüklerde: korur.

Her toz silinmez.

54

Bana ıslak bir bez verin dünyanın tozunu alayım.

55

Yağmurda ıslanmamak istiyorsan yağmurluğunu güzel havada taşıman gerekir.

56

Bir su o kadar çalkalanırsa bu kadar sulanabilir.

57

Uyku, uyumak, kafanın yaşamını bitirdiği anda başlar. Tam o anda.

Uyku:

Kafanın dinlenme kararıdır.

58

Düşler elimize hiç karşılıksızcasına düşüverir.

Oysa şimdiye değin hiç kimse, fazlasıyla ödemedi bir düşünememiştir..

59

Düşünceden öteye geçememiş bir düşünce yaşlılığı morukluk, aşkı menfaat kılar.

Ben uzağı görmediğim zaman, uzağı uzak gördüğüm zaman,
sizlerin yakın gördüğünüzü düşünemedimse..
Özür dilerim.

SİZLERE

Durumu ölümden kurtardınız. İyi ettiniz..
Ama..
Konuyu ölümden kurtaramadınız.

Duruinu ölümden kurtarmanın bir bedeli vardır.
Konuyu ölümden kurtarmanın bedeli yoktur.

Durumu öldüren üçüncü geldi.
Konuyu öldüren sonuncu.

Görölmeyen, ötede demektir:
Demek ki bütün gözlükler uzağı görmek içindir, unutmayın.

Gözlükler öyle anlaşılıyor, gözlerden daha çok şeyler görmüş
ve görmekte.
Çevremdeki bakışların çoğundan bunu çıkarıyorum.

Politikacılar, sanatçılardan ürkerler.

67

İnsan, kaldıkça küflenir, gidemedikçe çürür.

68

Gemilerin çoğu, bir insan yüzünden batmıştır. Denizin yüzünden değil.

69

Utanın, kuşlar uçuyor uçaklar düşüyor.

70

Planı bildiğini sanan, öyküyü bilmiyorsa, öyküyü bildiğini sanan, planı bilmiyorsa, program da saptanamaz, prensipler de.

71

Sevgi aşkın geçmişidir..
Bu gerçek iyimser, ama tartışılabilir.
Öyleyse: Ölüm yaşamın geleceğidir..
Bu gerçek kötümser, ama tartışılmaz.

72

Öpmek, durulamamış bir önceki başka noktayı belirler, kendinden daha çok.

73

İnsan: Doyduktan sonra da yiyen tek yaratıktır.

74

O günden bu yana hiçbir heykel şişmanlamadı.

75

Bazı hediyeler haincedir.

76

Ben öylesine hep iyi niyetli kalacak kadar aptal değilim.

77

Namus'un denemesi yapılmaz.

78

Öyle insanlar vardır, ki yalnız sancılanır. Öyleleri de vardır, duygulanır.

79

İnsan iki türlü doğuruyorsa:
Sancılanır doğurur
Duygulanır doğurur.

80

Yaşamak sanatı
İnsanlık mesleği.

81

Bir musluğa sıkışmış oyuncak asker.
Musluk oyuncak değil.

Ağustos 1970

Bir dolabı yıllardır durduğu yerden çekip arkasına altına düşürölmüş şeyleri görmek istemez misiniz.

Bana bak: Bir şey bilimde, bir kez yok olur.
Bana bak: Bir şey yaşamda iki kez yok olur.
Bana bak: Bir şey sanatta çok kez yok olur.

Bilim bozuk bir musluk gibidir.. Durmadan damlar da damlar.
O musluğu hiç kimse onaramaz; damlayacaktır.

III

OLAYLAR VE ŞEYLER

85

Herkes olduğu yerde durduğu an herkesin göremeyeceği olay ve giderek eremeyeceği bir anlam yoktur.

Bir olayın, bir anlamın üstüne herkes atlamaya kalkışırsa, çok “srce” bir durum ortaya çıkar.

86

Şeyi gördünüz mü, arıyorum. Aradığını demindenberi gördüm ama Şeyi görmedim.

Mart 1970

87

TOPLUMCA

nc sözlerle o sözlerin haber verdiği olay çıkıncaya kadar alay edilir.

nc sözlerin stratejik değeri bu yüzden de önemlidir.

Olay, olduktan sonra da büyük bir açıklama edebiyatı belirir.

88

Olmuş gibi, olmuş olacak gibi, olur gibi, olacak gibi ama olmamış, olmayan, olmayacak.

Olayın söz olması olağan, sözün olay olması olağanüstüdür.

Önemli olan, her olaya bir söz değildir. Bu çoktur ve kolaydır; herkes bunu yapabilir, yapıyor da..

Önemli olan, az olan, sözün bir olay olmasıdır.

Bazı olayların sesi büyük çıkar, kendileri küçüktür.

İnsanın birkaç tür şusu-busu vardır:

Bir çiçeği hep konuşur, solsa bile.. bir kitabı anlatır okunmasa da.. bir kalemi susar yazsa da..

Bir kolonya şişesi ağlatır, hiçbir şey yapmadan aynanın önünde dursa da.

YAŞAMAK ÖLMEK

93

Ölmek ayrı şey, o bunların tümünün dışındadır.

94

Dikkatli ölünüz.
Yaşamak için dikkat yetmez.

95

Bütün yaşamöykünü
Başkalarının anlatısı olacak kadar ilginç kıl.

96

Yaşamak için bırakılmış bir yön, baktım, yokdu:
Ben direnmek için elimden geleni yaptım.

97

Ben birisini gördüm. Kolunda hep işleyen ama hiç ilerleme-
yen bir saat taşıyordu.

98

Unutulanlar nereye gidiyor?
Hatırlananlar nereden geliyor.

Yaşamak diye bir şey var.

On yıl önce olsaydı. Herkes bunu söylüyor.

Demek ki yaşanan şu an'ın değeri bilinmedikçe herkes on yıl sonra gene "on yıl önce olsaydı ah!" diyecek.

Şu önümüze bir baksak. İlerimize değil, şu tam üstüne bastığımız yere, zamana. Sonra gene on yıl önce olsaydı demeyelim.

99

Yüz yaşına eren nice insan geldi geçti bu dünyadan. Bana ünlü kalmış dört ad bulur musunuz?

Gencecik ölmüş, öldürülmüş ya da kendini öldürmüş elli ünlü kişi sayayım hemen size, şimdi.

100

Benim öleceğimi bilenler hangi dünyada öleceğimi neden bilemeyecek?

O kadar ki, ne zaman öleceğimi bilenler de nasıl öleceğimi bilmeyecek.

101

Çok duyduk:

"Bir gün hayata atılacaksınız, o zaman.." falan filan..

Eyvah! Eğer bu söz doğru ise "Bir gün hayattan atılacaksınız.. sözü de doğrudur.

102

Aynı çağda yaşadığımız halde bana hep aynı notu veren kimse, yani beni hep beğenen, ya da hep kınayan, benim gömülmekten korktuğum mezardır.

Boyuna kişiler birbirlerini tartmalı, karşılıklı değişmeleri boyunca.

Bu sürekli oluşumun ortalamasıdır yaşanık olan.

Ne kadar çok olursa o kadar ölmek kolay.

Ne kadar ölmek olursa o kadar saymak kolay.

Ne kadar saymak olursa o kadar bilmek kolay.

Ne kadar bilmek olursa o kadar anlamak kolay.

Ne kadar anlamak olursa o kadar unutmak kolay.

Ne kadar unutmak olursa, o kadar yaşamak kolay.

Bunun için o kadar zor

Kolay yaşamak.

Uzanmak istediğimiz meselelere göre hayatımızın yetersiz olduğunu anlamış bulunuyoruz.

Ama gene de birçok özlü ölçülerimizde tümlene yolundan çıkmış değiliz.

Hayatımızı uzatmak elimizde değil. Oysaki ölçülerimizi daraltarak da olsa yalın ve gerçek kılabiliriz. Bize yazık oluyor.

Yaşamak

En geniş açıdan bakınca

Ölüme alışmaktır.

Ölüme yaklaşmak ise

Yaşamayı küçük görmekle gelişir.

Eğer ölümün tarifi yapılabilseydi, insanlık bugün toplumsal ve kişisel kurumları ile anlam ve kavramca olduğundan çok pek

çok ileride bulunacaktı.

Ölümün ön anlatısı yoktur.

108

Yaşam, güzel, yaşamak güzelmiş..

Ölüm..

Yaşamla ölüm üzerinde insanın değer verircene konuşup düşünmesi saçmanın babası.

Balıklar suyu, kuşlar havayı, bitkiler toprağı böyle..

109

ÖLÜM

Ölüm.. Onun, sürüsünden hiç mi hiç kayıp yitik vermeyen çobanını..

Hiç mi hiç bulmayayım, görmeyeyim, bilmeyeyim..

Onu dövmek için de övmek için de ona sövmek için de yanına varmak gerekecektir de ondan.

110

Ana karnında ölen çocukları cezaevinde ölmüş tutuklulara benzetirim.

111

Ölmüş olması istenen kişiler, ölmemiş olması istenenleri kat kat aştı.

Doğum kontrolünü doğuran düşüncenin anası budur:

Hiç olmazsa eşitliği sağlama amacını güdüyor.

112

Doymak biraz ölmektir.

113

Fazla yemek yemek hiç yememekten daha zararlıdır.

114

Rüya görmek istersen karnını tıka-basa doldur ve yat.
Kısa sürecek yaşamın hiç olmazsa rüyada geçer.

115

Aç yatan erken kalkar, tok yatan erken gider.

116

Doğa ölümü sona saklamıştır, şu büyük kozu gibi..
İnsanların çoğu aldanmıştır buna kuzu gibi..

117

Yaşam sürel güzelliklerin değişken çirkinliklere dengesidir.

118

YAŞAMAK

İnsan bazen düşünüyor. Bazen yazıyor. Bazen söylüyor.
Bazen de yaşıyor.

119

Yaşamak ölümü seçmemek demeye gelmez. Ama ölümü
seçmek yaşamamak demeye gelir.

120

Bir şey ölüme kapı açmaz, ölüm bir şeye kapı açar.

134

Olumluluk olumsuzluk dışında büyük adam; ölümüne doğru yürüyen.

Daha kısası ve özlüsü:

Ölümün kendilerine doğru yürüdüğü bütün insanlar küçüktür.

Sen ölümü bir kere (korku biçiminde bile olsa) kafanın içine almışsın. Yarı yarıya ölmüşsün. Bundan sonrası sence pek önemli olmasa gerek.

Kaderine inanmış, ölüme yürüyen bir despot. Bu ilkin bir tarih konusudur. Sonra bir insanlık konusudur.

Bir de, ölümün kendilerine doğru yürüdüğü insanlar var: kukla, şişirme, ürkek, yalancı ve kof.. dolgu adamlar.

Yaşanmamış gençliğin

Şuursuz gecelerinde

Değerlenmemiş aşklar.

Fena mı. Nasıl olsa unutacaktınız. Şimdi daha akıllı olmuşsunuzdur. Değerlendirmenin belki tam zamanı ve sırasıdır.

UMUD

125

Umud insana umudsuzluklardan daha çok zarar vermiştir: Güzel çirkinleşmiş, sevilen kaçmış, zenginlik düşlerde kalmış, gençlik geçmiş, başarı uçmuş, yaşam sayılı adımlarını atmaya başlamış, güç bilekten kopmuş tam tersine sözcüklere kalmıştır.

Umudsuzlukta böyle bir kötü gidiş gören bulan oldu mu?

126

Umud zaman almaz, zamansızdır. Yer de tutmaz yersizdir. Ama adamın elini kolunu bağlar.

Umud edecek kadar zamanın varsa ve hasta değilsen..

127

Bir işe umudla atılan, umuda atılmıştır ilkin, işe değil.

128

Umudu en başta taşımayan, aldanmaz.

Umudu en sonda taşıyan, yol almaz.

Umudun yeriyle oynayan, kurtulmaz..

Umudu en başa koyan, kazanmaz.

Umudun yeri gözlüklerdedir.
Öyleyse, zamanı nerede?

Umud: Bana seni mi getirecek? Sen mi bana umud getirecek-
sin? Kim çıkardı seninle benim arama koydu, bu umud denen
şeyi.

Ben umudu ve kalesini yıkmaya çaba harcadım.
Çünkü onlar olmasa umudsuzluk da olmaz, diye düşünüyor-
dum.

Vurulduğum anlar oldu; umduğum içindi.
Vurduğum anlar oldu; umduğum içindi.
Bu doğru değil; korktuğum içindi.

Umud kırılır, çarpılmaz.
Ahlak çarpılır, kırılmaz.

KONUMUZ DÜŞÜNMEK

134

Ne bekleyorsun. Kurtarıcıyı bekleyorum. O boyuna geçiyor, görmüyorsun. Hem sonra sen neden kurtulmuyorsun da bekleyorsun.

Mart 1970

135

2 yüzyıl önce Amerika'nın istiklalini ilan edeceğini, Hindistan'ın da gene egemenliğini alacağını İngiltere'ye söylemiş olan Thomas Paine büyük adamdı.

Bu konudaki öngörüsü için 2 yüzyıllık bir siyasi deha işareti gösterdi diye onu büyötmek isteyenler var.

İnsan haklarını görmek görmeyenlerin hayvanlığını gösterir görenlerin dehasını değil.

136

Güçlü olmanın türlü yanları vardır, dürüst olmanın bir tek.

137

Ben aynaya bakınca
Aynayı görürüm, ilkin.

138

Bütün, parça'dan sorumludur, parça bütünden yükümlüdür.

Bir bütünden kopan parça, koptuğunun eksikliğini fazlası olarak taşır.

Dalma bağlı olduğu yerden kopmuş yaprak (yeşil ya da sararmış) yere doğru düşedururken ağacın mıdır, toprağın mı? Dalın kopma kesinliği yere düşecek kesinliğine eşitken?..

Bir iş kurup da yürütemeyip batırmış olanlar o işin benzerini sürdürenlerden ileridedirler. Ama nasıl?

Büyük uygarlık:

Birçok adam harcamış.. Birçok yanlışların üstüne basmış.. Birçok caymış.. Birçok kırmış.. Birçok adamı harcaayıp yitirememiş olan.

Birinci söz: Dünyanın en büyük kitabının adı Alfabe'dir.

Ben şu an insan değilim. İnsan olmaya çalışıyorum, çalışmaktayım.

“İleride daha çok edecek” diye sakladı kendine ne kalmışsa nesi varsa.

Gerçekten dediği doğru çıktı. Malları daha çok etti.

Saatine baktı, beş geçiyordu.

Kendine baktı, beş vardı.

Ya da saati beş vardı, kendi beş geçiyordu.

Düşüncelerinde başarılı ve kazançlı oldu ama yaşamdaki o on dakikalık açığı kapatamadı bir türlü.

Doganın koynunda ve kendi aralarında çiçeklerin açmak, çiçeklik ve solma dönemleri var.

Bizlerin arasında biraz ikinci dönem çiçeklik ve o çok uzun üçüncü solma dönemleri var. Çiçekliklerimizde, saksılarımızda ve hele hele bellek ve anılarımızda, tabii mezarlarımızda da.

Bizlerde çiçekler daha çok solar. Bunu derinine düşündükçe insan çiçekleşiyor. Bizler de birbirimizin elinde, koynunda, gönlünde solmakta değil miyiz.. Ama acısı şu ki: Aynı anda olmuyor bu.

Birisi hep hüzünleniyor.

İnsanın durumu bir olguya göre midir, bir olgunun durumu insana göre midir?

Bu iki soru, dünyayı iki kampta karşı karşıya getiren inançları ve tutkuları belirler.

ÖRÜMCEK

Doktor Faustus'un aklını çelen ne bilimdi, sonsuz olan..

Ne de Mefistopheles idi dışarıya ötelere çağırın..

Bir örümcek-ağı idi.

Yapılar kişilikli olmalı:

Birbirlerine benzeyen evler midir birbirlerine benzeyen bu insanları yapan?

Yoksa birbirlerine benzeyen insanlar mı yapıyor birbirlerine benzeyen bu evleri.

İnsanlara, sevdiğim için saygı beslemem. Onlara saygı sağlamak gerektiği için çok kızarım. Küçüklüğe, korkuya düşüklerinde isyan ederim.

Düzelterek değiştirilebilir, değiştirilerek düzeltilebilir.

Beni seviyor görünsünler de isterlerse yüzüme gülmesinler: Saygıdan anlamayan alçağın düşüncesidir bu.

Tek yüzüme gülsünler de varsın beni sevmesinler: Bu da alçakça bir düşüncedir.

Bir konuyu düşünmek öbür konunun yalnızlığıdır.

Ağustos, 1977

Duygularımı aklıma emanet ettim. Şimdi o onun yaramazlıklarını çocuksu bir ilgiyle gözlemektedir.

Akıl duygunun babasıdır diyelim. Ama o duygunun çocuklarıyla çocuklaştıkça genç kalır.

Sen bakma, dediklerine, üzümünü ye ve bağıny da sor.
En başda, sıradan bir üzüm yiyici olmazsın, öyle bakmazlar sana.

— Bana bıkkınlık gelmedi.. Bıktırdılar.
— Şimdi ne yapıyorsun?
— “Akşamları geç yatıyorum” demek istediğim zaman “akşamları geç yatıyorum” demiyorum, araya bir “genellikle” deyimini katıyorum, eğlenceli oluyor.

Üç ad veriniz, üçünü de ben tanımış olayım, sizin bilmediğiniz tanımadığınız.
Üç ad vermeyiniz, ben vereyim üç adı size. Sizlerin bilmediğiniz, tanımadığınız.

Tanrı:

Her yönünü sımsıkı sağlamlığa dayamış da çıkarlarının bozulmaması için son bir garanti olarak sana yönelenler yok mu?
Ne yapalım bunları?

Bir şair olarak, ben dua edenlerin inanç ve dileklerinden önce, “yalnızlıklarını” gördüm.

Kendi kendine konuşana deli diyorlar, oysa o hem söylüyor, hem de duyuyor.

Dua edeni düşündüm. O da kendi kendine konuşmuyor mu?

Günümüzde din adamlarının çoğunu, gözlerinde, tutum ve davranışlarında, Tanrıdan “başlarından eksik olmamasını” rica eder durumdalarmış gibi görüyorum.

Ne yapsınlar, sermayeleri.

Korkuyla, korkudan dua edeni hep masum gördüm de..
Dilek dualarına oldum olası akıl erdiremedim.

Bence; dua: Hatırımdan geçen iyi düşüncelerdir. Fenaları ise küfür.

6.6.1945 Çarşamba

Bir şeyin yarısının ne olduğunu arayan dal bilimdir. Buldukça bilimdir bilim.

Bir şeyin yarısının ne olduğunu aratan dal sanattır. Buldukça işler, çalışır.

Düşünüyorum öyleyse varım — beni bana bağlarsa
Sen varsın ya

Bütün bokluklar ondan çıkıyor sözü kimi kime bağlayor.

Cambaza konferans verdirmeyin bu gülünç olur.
Konferansçının cambazlık yapması, bu hazindir.

İnsanın denediği şeyler isimlendirilirdi çok eskiden.

Sonraları isimler dünyasına katılan isimlerin birçoğunun, insanın denemediği şeylerden oluştuğunu görüyoruz, ve bu isimler gittikçe çoğalıyor.. Bir çıkmaz yolda insan gittikçe kendi ardında sıkışmaya başladı.

Delilere daha geniş bir alan demektir bu. Kurtarıcı yol.

Gök'e doğru bakıyorsunuz. Anlayorum.

Ama orada insan var artık. Siz onu belirtmek, ona belirmek için başka bir yer bulunuz bakacak.

Gök'e bakmak onun içindir..

Bir fırtına olur, o güzelim saksılarımızdaki o güzelim çiçeklerimiz darmadağın olur.

Bir fırtına da olur, saksılarımız paramparça olur.

Bir çıkar'ın öncesindeki düşünce kötü bir hesaptır.

Bir verinin önündeki düşünce, aydınlık bir iç..

Uykusuzluk anları, yaşanmışa bir katkıdır, yaşanana değil.

Biçim kadar kolay alınan, kolay çalınan ne var. Biçimin görüntüleri demeli.

Anlamına yapışık biçim: kendi gelir, kendi gider, kendi kalır.

Çocukluk dönemi en ulu parçasıdır yaşamın, ama yaşlılıkta hep gençlik dönemi anılır, neden?

Çünkü gençlik bütün yanlışlıkların, bütün avunma nedenlerinin kaynaştığı dönemdir.

Bakıyorum, doğru dürüst bir fotoğrafını çekemiyorum şu adamın. Çünkü hiçbir açısı yok. Ona:

— Kımıldarsanız da olur! diyorum.

Herifte insanca bir aç, bir görünüm bulmayı tesadüflere bırakıyorum.

Bu: O konuda yapabileceğim en akıllıca iş oluyor.

Birilerini gördüm, gemileri batmış.

Bir gemi gördüm, yolcuları batmış.

— Uçaklar neden gemilerden daha hızlı gider?

— Gemilerin uskuru arkalarında, uçakların pervaneleri önlerindedir (de ondan)

— Helikopter..?

Bir çizgiyi tam onun yerinden çekmeli.

Ağustos 1970 Bebek

Ya ateş muma yakınlaşsın; ya da mum ateşe..

Mumun ateşi başka şey içindir.

Sonucun adı kavuşma.

Durum bu

Senin ya da benim suçum var, ne çıkar bundan.
Durumumuz şimdi anlaşmazlık olduktan sonra.
Suç senin olmuş, ya da benim, ne çıkar.

Bekledin, bekledin, artık gelmez dedin mi?

Rüyalarımızı kim kuruyor ve veriyor?

Buna Ben! diyebiliyor musun? Diyebildin mi? Rüyalarını hiç kendin tanzim ettiğin oldu mu? Kendi kurduğun rüyayı, onun başlama noktasını buldun mu?

Evet başlama noktasını! Çünkü rüyaların nasıl yürüyeceğini asla önceden bilemeyeceksin. Bildiğini söylersen önceden güleyim.

Rüyaları başlatmasını bilmeyi sen az mı buluyorsun. Çünkü rüya görülmediği müddetçe yoktur.

Görülecek bir rüyadan bahsedilemez. Ancak görülmüş rüyalar vardır. Onlardan da sonra niye bahsedilsin.

DÜŞÜNCELER VE DIŞARILAR

182

DÜŞÜNCELER ve DIŞARILAR

Düşünceler parça parça değil. Fakat parça parça ediliyorlar. İyi. Bir düşüncenin bütününe taşıyacak başı hasta sayıyorlar. Düşünceler kendi doğrularında gidiyorlar. Dışarılarında çeşitli planlar var. Bir onlardan, bir bunlardan olunca hayat şekilleniyor. Ne yalnız düşünce, ne de yalnız dışarılar: Bu yaşama yüküdür.

183

Düşünüyorum dedi, davanın biri geçen gün.

İyi kötü, yarı aç yarı tok, evsiz barksız, yersiz yurtsuz, şekersiz, tuzsuz yaşanabilir ya da ölmeyebilir.

Yarım yamalak, eksik güdük düşünülemez.

184

Düşünmek:

- 1) a/ bildiklerini gördüklerine katması
b/ gördüklerini bildiklerine katması
- 2) a/ gördüklerini bildiklerinden çıkarması
b/ bildiklerini gördüklerinden çıkarması
- 3) bildikleriyle gördüklerini çarpması
- 4) bildiklerini gördüklerine bölmesi
- 5) gördüklerini bildiklerine bölmesi

Düşünmek, bir fikri yakalayıp geliştirmek, sürdürüp ilerletmek pahasına bir başka fikre kapalı kalmaktır.

VIII

ÖĞÜT

186

Öğüt; zamanında taze yenmemiş bir ekmeği başkasına bayat yedirme denemesidir.

AKILDAN OKULDAN YANA

187

Dünyanın ne kadar çirkinliklerle dolmaya başladığını çocuklara anlatmalı mı, yoksa bunu onlardan saklamalı mı? yız.. Her iki durumda da yenik düşeceğiz. Deyelim “Kim yaptı?” diye sormayacaklar. Niçin? Neden? de mi demeyecekler...

188

“Ben senden bir şey öğrenecek değilim” deme, kendinden küçüğe.

Olsa olsa: “Senden benim öğreneceğim, senin benden öğreneceklerinden azdır” de.

Böylesi, gerçek olmasa bile, mantıkça doğrudur.

189

Çocuklara, yapamadıklarımızı anlatıp göstermeye yüzümüz ve zamanımız olmadığı için mi boyuna yaptıklarımızı öğretmeye çabalıyoruz.

190

Bilmek, küçücük bir olgu

Bildiğini sanmak küpküçücük bir algı

Bilmemek bilenlere, ne de bildiğini sananlara bir olgu

İşte ilim de bu, bilim de bu, silim de bu.

Ben en çok bana (en çok) bir şey öğretmeyip de kişilik verenleri unutmadım.

Ne yazık ki (ya da değil) bana bir tek şey öğretilip de kişilik veremeyenleri unuttum.

İyiden iyiye bilinmeyen bir şey, her şeydir..
Ve üstelik, değiştirilemez de.

Sayıların bittiği yerden formüller işi ele alır: Buna akıl deniyor.....

Sözlerin bittiği yerde ise, duygular işi ele alır. (En aşağıda ellerle ayaklar; et kemik). En yukarıda gözler işi ele alır: duyu.

Aklımın olabileceğini düşündüğümde akıllıyım, olduğumu düşündüğümde daha çok.

Zekâlı olmak yetmez,
Bir de onu taşımak var
Onu taşıyana sorsan da söylemez
Onu, taşıyamayan her an belli eder.

Akıl bir konuyu düşünür, zekâ bir konuyu bilir.

Sevgi ve terbiye zekâsız da yürüyebilir ama, kin ve saygı zekâsız yaşayamaz.

Tam anlayamadığı için çok anladığını sanıp şişiniyordu.

Ne iyi idi (ne iyi imiş), ben eskiden anlamazdım, bilmeden
Şimdi anlıyorum bile-bile.

Birinci sorunun, birinci bilgi'nin, birinci yapıt'ın, birinci
adam'ın okulu yoktur.

Okulu da öğrencisi de kendisi olan adam'ın yarısı ölümün-
den önce ise, yarısı da sonradır.

Bahçesiz okul olmaz.

Okulsuz bahçe tarladır.

Okulda: Bir sözcük verdiler, ondan bir tümce yaptım.
Yaşamda: Bir tümce verdiler, ondan bir öykü yaptım.
Toplumda: Bir öykü verdiler, ondan bir anlam çıkardım.
Dünyada: Bir anlam verdiler, ondan bir kavram yaptım.
Hepsi de kendince birer konu idi.
Bir portre böylece çizilmiş oldu.

205

Okulda: Çalışmaya alışıyordum.
Yaşamda: Alışmaya çalışıyordum.

206

$\frac{\text{Öğrenti}}{\text{Okul}}$ çağı bütün soruları bilmek durumuna dayanır.
Yaşantı çağı bütün soruları bilmemek durumuna dayanır.
 $\frac{\text{Öğrentinin}}{\text{Okulun}}$ gerektirdiği bütün soruları bilmeye çalışmıyorlar.

Yaşantıda bütün soruları bilmeye çalışıyorlar.
Kesin yanlışlıklarımızdan biri de budur.

207

Cehalete karşı, cehalet için işlenmiş bir cinayetin yarından fazlası olumludur.

208

Cehaletle savaşılmaz; boğuşulur.

209

Davranışlarına gözünden gözüyle başlayan davranışlarında
kulağını bekleyen
Cahilde
Göz kulağı tamamlar
Okumuşda
Kulak gözü tamamlar.

ÇALIŞKAN — TEMBEL*

210

Çalışkan çalışan demek değildir. Nasıl ki tembel de çalışmayan demek değildir.

Şöyle ki:

Çalışkan: Yapmadığı yaptığından üstün olan. Ki o bunu duydukça çalışır.

Yapmadığı yaptığından üstün olana açığız denir.

Peki! Öyleyse bir soru: Yapılamayanla yapılmayan, kişinin yapmadığı ile yapmadığı olmadan, bunlar nasıl bilinir.

Bunu ölçtürenler tembellerdir. Başarılılar ölçer.

211

Güçlü tembellerin zararı kendilerinedir. Bunlar çoğunluk olan güçsüz çalışanları kollarlar. Güçlü çalışanlar her zaman sayıca azdır.

Topluma yük olan güçsüz tembellerdir.

Güçlü çalışanlar boyuna çalışır. İşleri çevirirlerken bir yandan güçsüz çalışanları, bir yandan güçsüz tembelleri dengelemeye çalışırlar.

Güçlü tembeller seyircidirler. Bunlar arada bir işlere el atar, düzeltip bırakıverirler. Ellerinden iş gelir, sürekli çalışmazlar.

Ellerinden iş gelmeyip sürekli çalışmamak yüzünden işleri bozan güçsüz çalışanlar ile sürekli çalışmak yüzünden işleri bozan güçsüz tembelleri güçlü çalışanlar boyuna itekleyip işleri yürütmeye çalışırlar.

Denge, güçlü çalışanlarla, güçlü tembeller arasında kurulmalıdır.

Aradaki güçsüz tembeller ile güçsüz çalışanlar $\frac{\text{istihsali}}{\text{istatistik'i}}$

yaparlar. Öbürleri $\frac{\text{verimi}}{\text{değerlendirmeyi}}$

212

Çalışmayı yaşamının bir parçası say ki, başarı başkalarının gördüğü olsun.

Yoksa, kimse, bil ki, senden yola çıkmaz.

Onlar tutacak bir dal ararken, tutunacak bir dal arıyorlardı.

213

Çalışma başarının değil, yaşamının bir parçasıdır.

214

En büyük çalışmanın adı

Yaşamaktır.

SEVGİ İLE SEVGİYE KARŞI

215

Sevi, insanın daha büyük, daha öte bir yere çıkmasına varır..
Orası yalnızlık da olabilir.

216

İlkin sevmemek olduğu için sevmek var.
Sevmek olduğu için sevmemek değil.
Çünkü sevmek bir bili'dir.

217

Sevmek zor. Anladım, anladık. Ya sevememek, sevmemek,
diyelim onlar da zor.

Peki sevmek kolay, ne olacak. Buyrun, ne olacak. Galiba
mesele bu değil.

218

Sevilenin yanlışları görülmez
Sevilmeyenin görüntüsü yanlıştır.

219

Sulu sevgi de her ıslatan şey gibi ıslatır. Sonra kurur gider.
Geride bir iz kalır: lekesi.

220

Sevmeye sevenin işi zor, sevilenin durumu tehlikelidir.

221

Hayvan sevgisiyle ağaç sevilmez.
Ağaç sevgisiyle çiçek sevilmez.
Çiçek sevgisiyle insan sevilmez.

222

Kimi sevgiyi parayla ölçer,
Kimi parayı sevgiyle ölçer.
İkisi de hazindir.

223

Düşünen yorulur: Seven düşünür.

224

Ben sevmekten hiç borçlu çıkmadım.

225

Her sevgi bir yorulmak demektir, her yorulmak bir sevgi değil.

226

Sevmesi, insanın kendine yenik düşmesidir.

227

Seven suça daha yakındır.

157

Sevgi, aşkın geçmişidir.

Yaşamda insanların birbirlerini aldatmaları için iki kişi olmaları yeter. Sevgide ve Aşkta bir kişi..

AŞKI BİR UYDURU GÖLGESİNDE SOYSUZLAŞTIRANLARA ÇAĞRI

Aşk, ilk insanlardan bu yana yalnız bir defa bir kadın ile bir erkek arasında yaşadı. O zamanlar bu iki gerçek âşığın adını biliyorlardı. Sonra bunların adı ağızdan ağıza geçerken değişe değişe bozuldu, başka adlarla karıştırıldı, çoğaldıkça unutuldu. Daha sonra nedense insanlar onların tam adlarını hatırlamak istediler. Birçok kimseler bir çift isim üzerinde iddiada bulundu. Bugüne kadar bir türlü bir çiftinin üzerinde anlaşılamadılar. Şimdi ortalıkta bir sürü örnek âşık adı dolaşüyor. Hepsi yanlıştır. Ben bunu seziyorum.

O gerçek âşıkların unutulmayacak hatıralarının anısına şimdi bir yüzyıl ayağa kalkıp utanma duruşuna durunuz İsteyenler ağlayabilir.

Oldu. Oturabilirsiniz.

Aşk, öbür kişisine bir zafer kazandırmaz; şaşkınlık sunar.

Aşkda bayağılığa düşmeden ilerlemek öyle zor ki.

İki türlü zoru var bunun: Birincisi, alçalmadan, insanlaşmadan ilerlemesini bilmenin zorluğu. Öteki bu zorluk karşısında

hesaba kitaba, ölçülü söze, ölçülü harekete düşmenin, yani rüyaların ağına takılmamak uyanıklığı içindeki uykuyu yaşamak.

233

Aşk ile sevenler aldanır,
Aşkı sevenler aldatır.

234

Sevgi'nin önü; içi, ardı vardır.
Aşk'ın öncesi, süresi vardır, ötesi yoktur.

235

Öpüş kadar sıcak söz vardır. Hiçbir öpüş bir sözü geçemez.
Ama hiçbir söz de bir öpüşe varamaz.

Çünkü onların ikisi de aynı anda bir arada olamaz, yan yana da olamaz. Birinin öbürüne yer vermesi gerekir.

Gözler olmasaydı.

236

Aşkın doğadan geldiğini sananlar doğaya düşerler.. Doğa aşkdan gelmiştir oysa.

Aşkın doğadan geldiğini sananlar doğaya girerler.. Doğa kirletip sonra temizleyendir. Temizleyip sonra kirletendir.. Doğurur öldürmek için..

Oysa aşkdır doğaya karşı koyan. Ölümü doğa canlı ister, aşk canlılığını da aşanı..

237

Doğanın sonundadır ölüm.. Doğanın o en büyük kozu.
Aşk doğadan büyüktür, üstündür doğadan aşk. Bunun için tanımaz ölümü.

Seni gördüm, gördüğümü sanmıyorum. Seni buldum, bulduğumu sanmıyorum. Seni aradım. Seni düşündüm.

Sen olacak mıydın. Olur muydun.

Seni oldursaydım sen ona uymazdın.

Sen olsaydın, sen ona uymazdın.

Sonunda her şey senin için oldu. Sana oldu.

Senden bana olan şey, senden başka her şeydi.

Anladım iki sen vardın. Sende iki sen vardın kendin için.

Bende iki sen vardı. Biri sendeki iki sen. Biri bende ki sen.

Ben bunu anlayabilirdim ancak. Onun için düşündüm.

Düşünmez olaydım. Seni bulaydım.

Ya da, seni bulduğumu sanaydım.

O zaman sen banaydın. Ben sanaydım.

Ben kırıldım.

Daha duymadılar, anlamadılar

Duyunca sevinecekler.

Yavaş sesle sana söyleseydim. Sen yakında olsaydın. Konuşacak şeyler vardı, şimdi geçti.

Ama ben onları çok yakın zamana kadar saklamaya çalıştım. Senin için saklamaya.

TERSİNE MAÇ

Bazen benim diyemediğimi sen söylüyorsun, senin demek istediğini ben kelimeliyorum. Sonra gene kendi görüşlerimize dönüyor, karşı karşıya geliyoruz.

Ben seni seviyorum. Bakalım sen bunu taşıyabilecek misin?
Sen taşıyamasan.. Ya da taşısan..

Ben senin benim sevgimi taşıyamadığına, ya da taşıdığına dayanabilecek miyim? Yani ben bunu taşıyabilecek miyim?

Benim seni sevdiğimi taşıyıp taşıyamayacağım düşüncesi? Bu onlardan sonra gelir.

Kara çizelge:

Seni seviyorum biliyorum
Seni sevdim kuşum yok
Seni seveceğim bilinmez ki
Seni hep sevdim: önemi yok.

Artık seni gözümle (de) bile görebiliyorum.

Ağustos 1970

Essence: Ben yoksam aşk da yok
O yoksa aşk da yok
O varsa aşk da yok

Uyuyorum, demek ki varsın.

XII

SEVMEK - ANLAMAK*

247

Ben ben derken kendi adıma konuşmayordum.
Sen derken de anımsadığım sen değildin..
Hep bir düşünce bir fikirdi dediğim.

248

Beni anlamadan, benden yana olsan değeri yok, bana karşı da olsan.

249

Kendini anlamadan beni, beni anlamadan kendini bir yere koyamazsın.

250

Beni sevmeyeni de severim ama beni anlamayanı sevmem.

XIII

YALVARI

251

Birbirinize kızın, birbirinizle kavga edin, yumruk yumruğa yüzlerinizi parçalayın, gözlerinizi patlatın, kulaklarınızı koparın, saçlarınızı yolun, derinizi parçalayın, tekmeyle kemiklerinizi kırın. Yalnız ananızdan doğduğunuzda olduğunuz gibi kavga edin. Yalancı, ek bir araç kullanmayın. Mendil bile olmaz.

Ama ne olur sakın bir insanı gönölce, gözce, dilce, ruhça kırmayın.

HAYVANLARLA ARAMIZDAKİ

252

Daha hayvanlar arasındaki ilişkileri çözmedik. Çözülmediğini biliyorum. Da söyledim bunu, karşıtını soranlara karşı sorumluluğu zaman içinde belirterek yüklenmek için.

İnsanlar arasındaki..

Hani şu bizler.. Hangisi aşağı ise o, hangisi yukarı ise o, arasındaki ilişkileri ve onların örgüsünü çözmemiş bizler.

253

Sürü evet diyenlerdir. Onlarla toplanır, toparlanır, güdülür. Hayır diyenlerden sürü yapılamaz... Çokluk olsalar bile. Sürüler sayısız tarihte, öbürleri sayılı.

254

İşimiz ilkin hayvanlarlaydı.

Şimdi uygarız ya insanladır işimiz, ölümüne ölümüne insanla: birbirimizle.

255

Tabiatın üstüne çıkmak! Bu olur bir şey değil!

Tabiatın içine dalmak!.. Ben tabiata rahat rahat sığarım. Ama tabiat bana yeter mi?

Tabiatı yadsımak!

Bu hiç akıllıca bir iş değil.
Tabiata tüm uymak. Bu da hiç insanca bir iş değil.

256

İnsandır, doyduktan sonra da yiyen tek canlı yaratık.

257

Dilimizle, gelişmiş hayvanlara yaklaştık.
Dilimizle, hayvanları aştık.
Dilimizle hayvanlaştık.
Dilimizle hayvandan uzaklaştık.

258

Köpeğe sus dedim
Havlayordu
Sana konuş dedim
Havla demedim.

259

İnsanların gerilediği
Hayvanların ilerlediği görülmez

İnsanların ilerlediği
Hayvanların gerilediği sanılır.

Bana bunu hayvanlar söyledi
Ben hayvanlara öğretmedim.

Ben hayvanlardan öğrendim
Baktım onlara çünkü

Ben hayvanım ilerliyorum
Siz de öyle olunuz.

İnsan olamayorsunuz demedim
Değilsiniz dedim.

260

Köpekler, uygarlıkta sizi zehirlemek yoktur. Biz kendimize bakamayınca sizi görürüz.

261

Sayın Sığır: Benim bir tanıdığım var, kanlı biftek sever, çok az pişmiş. Geçen gün elini kesti, kanadığını görünce bayıldı da, kendini yiyemedi. Oysa, kendisi de az pişmişti.

YİTİRMEK KAZANMAK

262

Ziyanın neresinden dönülse kârdır, derler. Bu belki doğrudur.

Kazancın neresinden dönülse ziyandır:

Bu salt doğrudur.

(Ben bu *konuda* toplumsal sorunları dayanak aldım; parayı değil.)

263

Kalemi kaybedersen yazmak da kayıp demektir. Yazmayı kaybedersen kalem bulunmuş demektir.

Kalemle çakmak arasındaki fark nedir diye bana sorarsan, derim ki sigara bilmiyorsa kâğıda sor.

Mart 1970

264

Okunan her sözcük, duyulan her ses ısınır, doyar ve güler.

265

İşten atılacağım ürküsünden...

Hiçbir işe girmedi.

ZENGİN YOKSUL

266

Servetin her aşaması yeni bir yaşam biçimi gerektirmelidir, kültürde ve insan sevisinde.

Ötesi paralılıktır, zenginlik değil.

267

Varlıklı zengin ile yoksun zengin arasında insanlık bağlantısı yoktur.

268

Fakirlerden çalışkan olmaları beklenir. Varlıklılar böyle düşünür. Oysa onlar hiç de tembel değildir; yoksuldurlar.

Varlığını yitirince canına kıyanı çok duymuşuzdur.

Oysa onlar insan olmanın yalınlığından korkmamalıydılar.

İnsandan uzaklaşınca düşünceler ve kavramlar bozuluyor.

Yanılmalar olağandır varlıklı katlarında. Eş yanılmalarında anlaşır, böylece yaşamlarını sürdürürler. Anlaşma kampları onların yanılmada birleşme gruplarıdır.

Yoksulun yanılması ise hep olağanüstüdür.

269

İnsanın para davası gittikçe karışıyor.

Paranın insan davası daha da kötü.

270

Sahip olmak; kötü bir şey.
Sahip olmamak, daha kötü bir şey.

271

Yokun varlığını kılabilen yerlerdeki insanlar varın yokluğunu gerçekleştiren kılıklardır ancak.

272

Günümüzde zengin çok az var, paralı çok çok var.

273

Varlıklı zenginin yaşaması çok geniş alana bir katkıdır.
Yoksun zenginin ölmesi daha çok geniş alana bir katkıdır.

274

“Sevişen fakirler zengindir” diyor Oscar Wilde.
Tevekkelli değil, sevmeyen zenginler fakir.

275

Paraca yüzbinlerce eder. Akılca bir para etmez:
Ahlaksız olmayı bile becerememiş, zavallı.

276

Borçlu olmayan zengin değildir.
Alacaklı olmayan fakir.
Hiç kimseye borcum yok diye övünenler vardır, onlar ise,
yalancıdır.

277

Zengin okuyacak, okuyanın zengin olacak zamanı yoktur.

MUTLULUK*

278

Mutluluk ele geçirilecek bir şey değil. Ya elde edilmeden önce düşünülen bir amaç ya da elden kaçırıldıktan sonra anlatılan bir hikâyedir.

279

Her beni düşündüren bana keder vermez ama bana keder veren her şey beni düşündürür.

Bana keder veren şey en çok yarı yarıya, beni düşündüren şey en az yarı yarıya bu yüzden kutludur bence.

280

Mutluluk hukuku, temel prensipler, karşılaştırmalı hükümler bölümünde denir ki:

Zenginlik planlı ve programlı olarak elde edilebilir. Bir insandan bir insana taşınabilir, geçebilir.

Mutluluk, olduğu yerdedir, taşınmaz değerlerdendir. Dağıtımını yapılamaz..

281

Mutluluk iki aile arasında var ya da yok idi.

(Shakespeare)

İki insan arasında var ya da yok idi.
(Stendhal)

Toplum içinde sağlayıp sağlayamayanlar...
(.....)

282

Şu adam, tek başına mutluluk daha çok doyurur sandığı için tek başına kaldı ve bu yüzden üstelik bir daha mutsuz..

283

Tek başına mutluluk olmazdı.
Bir başkası ile mutluluk çok az..

284

Ben mutsuz olsam bu bir başkasına bulaşmaz.
Ama neden ben mutsuzsam milletim de mutsuzdur.

285

Artık benim mutluluk denen bir kavramım olmayacak. Daha mutsuz olmamak için direnmek kişiyi güçlü kılarsa, kişi böyle edindiği güçlülüğünü ne yapsın diye soruyorum kendime. Ne yapsın böyle gücü?

Mutsuzluk, ödevim gibi bir şey oldu. Ne kadar üzerinde düşünsem o kadar içine giriyorum.

286

Birisi mutsuzluğundan söz ediyorsa uzağında biri vardır..
Mutluluğundan söz ediyorsa yakınında.

287

Mutsuzluk susturur, mutluluk konuşurmaz kişiyi.

Mutlu olaydım bilincim de duyardı bunu, sanıyorum bilincimle.

Mutluluğun milyonları
Mutsuzluğun milyarları vardır.

XVIII

GÖREL

290

Bir, kavramlara önlerinden bakan kelimeler var:
Bunları şimdi hatırlamıyorum.

Bir de kavramlara arkalarından bakan kelimeler var:
Bunları şurada ansam da olur anmasam da olur.

Benim demek istediğim:

Bütün bunlar insanın edindiği yere göredir.

İnsanın edindiği yer ise, söylemekle'den, sayınkla'dan çok oluşmalarıyla çıkar ortaya.

Oluşmakta, oluşturmak da, oluşulmak da bulunmalıdır.
Olmak meyvelere bitkilere daha uygun düşüyor.

291

Çocukluğumda: Her şey büyük görünüyordu.

Gençliğimde her şey önemli görünüyordu.

Sonra çok şey büyüklüğünü ve önemini yitirdi.

Sonra daha da yitirdi.

Çocukluğumdan da, gençliğimden de çok çok az şey kaldı.

Şimdi yaşlıyım sayılır. Çok şey gülünç görünüyor. Bakalım ileride daha neler olacak.

292

Düşünmek, bir fikri yakalayıp geliştirmek, sürdürüp ilerletmek bahasına bir başka fikre kapalı kalmaktır.

Değer, karşısına ya da yanına geldiği şeyin bir fazlasında başlar, ötesinin sonsuzluğuna uzanır, uzar.

Ne kadar uzaktan baksam eşyayı o kadar küçükleşirken görüyorum.

İnsana ne kadar uzaktan baksam onu küçük görmüyorum.

İri adam senin yanına gelirse seni küçültür.

Büyük adam gelirse seni... Hayır böyle değil! Bu sana değil büyük adama bağlıdır.

— 20 yıldır bu sokaktan geçiyorsun. Başka yol bulamadın mı?

— Demek sen 20 yıldır bu sokaktasın, çıkamadın mı?

Çağrı, ikisinden birinin uzakta olduğunu belirler.

Ama kimin? Çağıranın mı, çağrılanın mı?

Saat, kimilerine senin zamanın beşi on geçiyor der.

Kimilerine de, benim zamanım beşi on geçiyor der.

Telefon rehberine bakmasını bilmemek yüce kişiler için bir üstünlüktür de cüce kişiler için bir hödüklük olur.

Elinde adres var; aramasını bilmiyor.
Adresi bilmeyen, bilenden daha çabuk bulabilir.
Aramasını biliyorsa.

Bana kalırsa: Romayı çok sevdiğini söyleyen çok kişi geldi geçti. Ama en çok seven Neron oldu.

ZEYTİNE ÖVGÜ

Zeytin, dağdan küçüktür. Dağlar zeytin kadar büyük değil.

ULTİMA

Eğer herkes bir başkasından sonra gelmiş ise: Demek ben benden sonra gelmişimdir.

Ben mi çokunu istedim, onlar mı azını verdi! Öğrenemedim.

— Şeftalinin içindeki çekirdekleri neden çatlatıyorsun.
— Dışındaki çekirdekleri önemsiz bulduğum için.

Olmamışı baş'ında ise gövde çürüktür..
Olmamışı gövdede ise, baş çürüktür..

Olmamışı üründe ise ya tohum ya tarla çürüktür.

307

Kuşun beyni küçüktür.
Kuş büyük müdür?

308

İçinin rengi ile dışının rengi arasındaki ayrılık önemli:
Karpuz.. Yemeden çok önce gözlerim tadıyor onu, sonra da kulaklarım, dinliyor öyküsünü karpuzun, gözlere anlattığı öyküsünü.

309

Esneklik dayanıklılığın ilk özelliğidir.
Direnci dönüp kendine değinceyedek.

11.9.1980

310

Nazik insan gitmeyip ayıp etmekle, gelerek rahatsız etmenin farkını ve zamanını kendine göre tayin etmeyen insandır.
Konuşmak da aynı.

XIX

PORTRE

311

PORTRE

Her çizdiğim çizgi, bir başka görüntü veriyor.. Önce bana, sonra ona, daha sonra da sana.

312

Başka olmayan etkileyemez, etkilemeyen başka olamaz. Etkileyenin eşi yoktur, kendi konusu ve alanı içinde: “Benzer”leri vardır.

Ancak benzerlerin aralarında üstün’lük düşünülebilir. Etkileyen’in değeri tekliğindedir, sıralamada yeri yoktur.

313

Tek “üstün” değil, büyük sayılır değerlendirmede, artı’da ya da eksi’de.

314

O iyi’dir: Bu yetmez bir belirlemeye: kendisi için mi iyi, yoksa başkaları için mi?

İYİLİK — KÖTÜLÜK

315

Kötülüğün, derecesi, rengi, zamanı, yönü, ağırlığı, süresi, kuralları, düzeni, falan.. birçok ölçüsü vardır. İyiliğin ise yoktur. İyilik ölçüsüz bir şeydir. Yani: Yokluğu bundan ötürüdür.

316

İnsanın isteğine bağlı olmalar:

Büyük olmak..

Güzel olmak..

İsteği dışında üstünlük:

İyi olmak.

317

İyilik yapmak başkasına da o hakkı vermez, ama kötülük yapmak o hakkı verir.

318

Çıkarlarına göre değişenlerin (karşısında onların) çıkmazlarını değiştirmeden belirtmek fazilettir.

319

Şu adamların ikisi de o kadar kötü ki.. birbirleri için dua etseler de ikisi de yok olsa diye düşünmüyorum değil.

Kötünün içinde “iyi” hiç bulunmayabilir. Ama en iyinin içinde de “kötü” bulunabilir.

YARIŞ VE SAVAŞ

321

Her oyun, her yarış berabere başlar.

Berabere biten bir oyun, bir yarış yitirilmiş bir zamanı vurgular.

322

Bir etkiyi ille de dağıtmak ya da yok etmek isteyen kavgaya başvurması, o etkinin varlığına ve gücüne yenildiğinin belirtisidir. Eyleminin adı ya kavga'dır ya da savunma. Bunu olayın konusu belirler.

323

Başkaca etkileme gücü kalmadığını anlayan ama onunla yetinmeyen kavgaya yönelir.

Başka bir etki gücü karşısında öbür tüm direnme olanaklarını yitiren kendini savunur.

324

Kavga, başka bir konuda yenilmiş olmanın, onu çıkarınca yüklenilmesidir.

325

Savaş her zaman yargı ölçülerini siler ama her zaman yeni yargı ölçüleri getirmez.

326

Askerlik barışda meslek, savaşda sanattır.

327

Ordular kendini modernize etmek ister hep. Çağdaşlaşmasını sürdürmek için taktikte, strateji'de, araçda güncel, yeni ve modern ardındadır, somut olarak.

Buna karşın, besin kaynağı olarak geçmişden, eskiden ve anı'lardan yararlanır, soyut olarak.

11.9.1980

328

Yalnız top ile, tüfek ile savaş yapılmaz. Yalnız kalem ile yapılabilir.

329

Son sözü hiçbir zaman top tüfek söylememiştir.

330

Topun sözü ucundadır.. Kalemin sözü başında.

HATIRLAMAYI VE UNUTMAYI ANMAK

331

Bir zamanlar bana her şeyi öğretmiş olan düşünmek, şimdi hatırlamak istemediğim bir tek şeyi bana unutturamıyor.

332

Unutmak öğrenmekten zordur.
Tüm hatırlamalar bir tartışma konusudur.

333

Hatırlamak, unutmamak demek değildir, unutmak üzere anmaktır.

Unutmamak unutmaktan büyük sanılır.. “Hiç unutmuyorum” derler.. “Hiç unutamayacağım” derler.. “Hiç unutamam” derler.. “Unutmam” derler..

Ve unuturlar, unuturuz.. Unutursun..
Hatırlamayı bile!

334

Hatırlama durumu varsa, unutmak ilerlemeyi güçsüz kılar.
Unutma durumu varsa, hatırlamamak, gücü ilerlemesiz kılar.

335

Unutan, geriye düşmüş olandır.

336

İnsan, unuttuğunun (efendisi değil) kölesidir.

337

Sözleri küçükler hatırlamaz, büyükler nasıl unutuyorsa.

338

Zamanın geçmesi insanın unutmaması içindir.

339

Gidiyorum; sana bir yığın hatıra bırakarak.

Anmak mı? Anma, başkaları duymasın.

Hatırlamak mı? Hatırlayamayabilirsin. Unutmak mı? Unutmazsın.

340

Çocukluğumdan kalan kalemler, silgiler, pergeller, kutular, cetveller.. Saklamışım bugüne kadar.

Onlar mı benimle gelmiş, ben mi onlarla gelmişim?

Bilmek istemiyorum.

341

Çocukluğumdan sakladığım bir şey:

O benimle gelmez beni kendisine götürür.

O benimle gelmekten çok ben onunla giderim.

XXIII

BELLEK

342

BELLEK, bir torba değil; hatırlamakla unutmak arasında bir köprüdür.

343

BELLEK, hatırlamakla unutmama'nın 1) zamanını, 2) sırasını, 3) yerini seçtiği sürece sağlıklı sayılır.

Zaman'ı, sıra'yı, yer'i değiştirmesi önemli değildir de; hatırlamakla, unutmama'nın yerini karıştırdığında hastadır, değiştirdiğinde'lidir.

344

Bellek döndüğü yerden bir daha gelmez, zekâ gittiği yerden bir daha dönmez.

345

Unutmak belleği gücendirirken zekâyı gururlandırır.

346

Anılmaması gereken bir şeyi unutmamak..
Unutulmaması gereken bir şeyi anımsaymamak..
Anılması gereken bir şeyi unutmamak..
Belleğin bizlere iki oyunu.

GERÇEK

347

Gerçeği anlayıp anlayamamak..
İşte bu acıklı bir konudur.

348

Gerçeği anlamayan mesut, bilmeyen atılgan olur.

349

Gerçeğin hiçbir türü neşe vermez.

350

Bilisiz'e, gerçeklerin başlangıcı yalan gelir, ötesi düş gibidir,
son süreci cinnete bedeldir.

351

Kime gerçek'i sordumsa bana yeniden'i gösterdiler. Yenilenen her uygunluk gerçek idi. Sabah, akşam, yıldızların yeri, güneşin yolu, suyun öldürmesi, ateşin eritip kurutması, yeşilin dönüşü..

Demek gerçeği örten bir gerçek sanısı var. Bu sanıların çokluğu uykuyu getiriyor.

352

Bugünün ütopyası yarının gerçeği olacak.
Dünün ütopyasının bugünün gerçeği olmasından belli.
Peki yarının gerçeği ne olacak.

353

Gerçekler de öteye yarınlar kendi kendilerine gidemez; biri daha da zorlamadan
Dünden gelenleri gördükçe..

354

Gerçek, kendi dışındakilerin katkısıyla insanı yanından kovar.
İnsan da kendi dışındakilerin katkısıyla kendini yanından kovar.

355

Gerçeklerin birikiminden “Bilgi”nin oluştuğu sav’ı evrimler düşünülürse hayli zayıflar.
“Yanlış’ların birikiminden Bilgi oluşur” kanısı öbürünün yanında çok daha dayanıklı bir sav’dır.

17.9.1980

356

Şimdi gerçeği gözlerinizin önüne çırlıçıplak sereceğim..
Gerçek niye çıplaktır bilir misiniz?
Herkesi giydirdiği için.

YALAN ÜZERİNE

357

Yalandaki gerçek payı daha çoktur.
Gerçekteki gerçek payından.

358

Yalanları yerlerinde ve zamanlarında kalsalar, onların kurucuları yerlerini ve zamanlarını değişseler başka ve yeni gerçekler doğar.

359

Yalanlar da çeşitlidir.. Zaman ve yer içinde sıralanmışlardır.
En iyi yapılı yalan, bir başka zamanın, bir başka yaşamın, bir başka kişinin, plan'ın, yer'in en iyi gerçeği ile kurulmuş olanıdır.

360

İnsanların ilişkileri ve yakınlıkları içindeki yalanları, bu kişilerin ve alanların dışındaki başkalarının gerçekleridir. Ki bu ikinciler de yalanlarını birincilerin yaşamlarından ve düşüncelerinden derlerler.

361

- Yalandan bıktım artık.
- Sen de kulağını tıka, dinleme.
- Ondan değil, söylemekten bıktım.

362

Ne yalanlar vardır ki, günü gelmiş gerçek olmuşlardır.

363

Gerçek sakla(n)dıkça da gerçektir. Kişiliği kendinedir. İnsanlığın ortak malıdır ama çokluğun bundan haberi bile yoktur. Yalan ise sakla(n)dıkça yani zamanla gerçekleşir. Kendince kişiliği yoktur.

364

Yalanın bir özelliği de saklanabildikçe gerçeğe dönüşme olasılığı taşımasıdır.

365

Sakla gerçeği gider zamanı, eskir.
Sakla yalanı
Gelir zamanı, giderek gerçekleşir.

366

Senin yalanın bir başkasının gerçeğidir. Senin gerçeğin bir başkasının yalanı. Benimkiler de seninkilerin.

367

Yalanın kendine özgü, özel gereçleri yoktur..
Türlü gerçeklerin gereçleriyle kurulur yalanlar.

368

Gerçek, yalanın üstünde de yatar, altında da yatar.

369

Abartılmış gerçek yalan'ın yararınadır.
Yalanın abartılması da gerçeğin zararınadır.

370

Yalan, araçlarını gerçekten çalarak düzer.
Ama ölçüsü ne olursa olsun yalan gerçeğe bir şey katmaz.
Olsa olsa alır ondan.

371

Biri bir yalan söyler durumu kurtarır.
Biri de bir doğru söyler, durumu batırır.

372

Yalan söyleseydim bana incinecekti.
Yalan söylemedim. Gitti.

373

Çocuklardır en doğru yalanları söyleyenler çünkü gözlerinde
ya da susmalarında okunur gerçek.
Bunu çok büyük bilmedi, bilmeyecek.

374

Hiç kimse diye biri vardır.
Kandırmayan, kandırılmayan.

Bir zamanlar senin çirkinliklerin de güzeldi.

Şimdi güzelliklerin bile çirkin.

Sen bu arada yalnız bana yalan söyledin: Yalan söylemeyi gizleyerek benden.

Ben ise bu arada değişiverdim..

Hem yazık! İstemeyerek.

DOSTLUK VE ÖTESİ

376

Bir dostuna, ben sana darılırsam sen çok şey kaybedersin değil mi? diye sor.

Alacağın cevap onun içinin dışına vuruşu olacak ve sendeki onu ile ondaki senin orantısını ortaya çıkaracaktır.

377

Adı, rengi, türü ne olursa olsun, her gerçek dost, kişinin öbür parçasıdır.

378

Yenisi olmayan şey dosttur.

379

DOST VE DÜŞMAN

Sen düşmanlarını kendin yaratıyor ve hücumla geçiriyorsun. Yenilince ağlayorsun. Yenince ağlayorsun.

Kendine derin üzüntüler istiyorsan, dostlarını da kendin yarat, onlar daha korkunç olabiliyorlar.

380

DOSTLAR

Benim sizlere ihtiyacım yok.. Sizlere ihtiyacım olduğu kanısına ihtiyacım var.

İşte bende yok ettiğiniz o kanı.

381

— Önemle küçümseyorum seni.. Önemsizce büyütmediğim için.

— Sağol!

382

Herkesin bir dostu olmalıdır en azından..

Aldanmak, aldatılmak, yalan söylenmek, kınanmak için.

383

Herkesin bir dostu olmalıdır. Olmuş olmalıdır hiç değilse.

384

Darılmak korkudan da olur, küsküden de olur, kırılıtdan da olur. Daha birçok şeylerden de doğabilir. Büyüklük taslamaktan da olabilir.

Bir de küçüklük duygusundan olur.

SUSMAK — SÖYLEMEK

385

KONUŞU

Bir sözün değerini, ardından gelecek bir söz tamamlayabilir ve çoğaltabilir de.

Buna karşın, indirimli konuşmalar da az değildir.

386

Konuşma dünyasında en küçük pay, konuşmasını bilenlere düşmektedir.

Büyük payları, durmasını bilmeyenlerle, susmasını bilmeyenler paylaşmışlardır.

387

Üç türlü konuşma yeteneğine vardığımı anlamış bulunuyorum.

1) Kolay anlaşılıyorum; olmuşları söylerken.

2) Konuştuğum sırada, konuşma hızıma göre anlaşılmıyorum; olanları söylerken.

3) Hemen hemen anlaşılmıyor, boşuna konuşuyor gibi oluyorum; olacakları derken.

388

Bir şey anlatanın önündeki ilk anlayacağı konu, karşısındaki kişidir.

Az laf ille de bir şey değildir.
Ama çok laf da kesinlikle çok şey değildir.

Anlatan dinleyenden az biliyorsa, sözü uzatır; çok biliyorsa anlatır.

Bilmiyorsa çok uzatır, bunu dinleyen bilmesi gerekmeden bile anlar.

Bir şeyi söyleyebilmek için bin düşündüm.
Bir şeyi anlatabilmek için çok bin.

Anlayamayınca, kazanamadıklarının ne olduklarını bilmez, yerinde durarak gidersin.

Anlayınca yitirdiklerini içinde ve dışından görür, anlatmama-yı başardıkça başka yönlere vurursun kendini.

Senin gibi olup da, nereden tutarsa tutsun diye bir oraya bir buraya yönelenleri, susmayanları, çok konuşanları, boyun eğme-nin en kötüsünü yapanları, anılmayacakları, susuşunla, az konuş-manla uyarmaya çalıştıkça daha daha yalnızlığına doğru büyür, daha daha uzaklaşırsın..

Bazı insanlar $\frac{\text{konuşmakla}}{\text{konusarak}}$ söyleyebileceklerini sanırlar.

Bunların çoğunun nasıl konuştuklarını biliriz.

Bazı insanlar $\frac{\text{yazmakla}}{\text{yazarak...}}$ Çoğu felakettir nasıl yazarlar görüyoruz.

Ya bazılarının da susmakla saklayabileceklerini sanmaları...
Görüyoruz.

394

— Sustuğunuz sürece konuşun, konuştuğunuz sürece susun.
Değiştirin bakalım ne olacak.

— Belki bir şeyler olacak, belki birçok şeyler olacak.
Ama buna gücümüz var mı bakalım.

395

Birisi, konuşurken öksürse ya da gülse, ben onun öksürmesini de gülümseyişini de konuşması arasında bir kelimeymiş gibi alırım.

Yaşantısından ayırmam kimsenin konuşmasını. Ya da konuşmasından ayrı düşünmem onun yaşantısını.

396

Çok bağırın bana az duyurur. Üstelik kendi sesinden beni de duymaz olur.

Kalır tek başına. Aramızdaki sesiyle.

397

Ben seni aşağılamaya kalmadan sen kendini aşağıladın.
Kendini haksız kıldın. Ben susabiliyorum sen konuşamıyorsun.

398

Susmak zekânın işidir ilkin.

399

Neler yaptığımı değil;

Sen bana “neler düşündüğünü” söyleyebilirsen, ben sana “ne olduğunu” söyleyebilirim.

Ben her zaman konuşmam
Ben senin susmalarını dinlerim.

Bir masa ile bir sandalye konuşuyorlar.
Masa diyor ki:
Şu konuşan adam bir sussa, kazanacak.
Öteki de konuşursa kaybedecek.
Üçüncüsü ise dinlemese de olacak.
Sandalye cevap verir:
Benim üzerimdeki de bir kalkıp gitse, sevilecek.
Halı söze karışıyor:
Niye bilmezler.

Biri bana: “bunu sakla” diye baksa, onu saklamak kimden?
Biri “bunu sakla” diye bana söylese, onu saklamak neden?
Diye sorarım.

DOĞRU — YANLIŞ*

403

Bir soruya, ya da bir yanıtta “yanlış” diyebilmek için uzun uzun düşünmeye hiç gerek yoktur; tartışmalar doğar, konu uzar gider..

Ama, “doğru” diyebilmek için çok, pek çok düşünmek gerekir.

404

Doğru, kısa ve kesin olarak kendine varır.

Yalan, gittikçe uzun ve karmaşıklaşarak kendini arar.

405

Doğru, yaşça yanlıştan gençtir. Şimdiki elimizde bulunabilen doğruların bir bölümü eski yanlışların gelişip doğurmuş olmasındandır.

Yanlışlar, doğrular üreten kaynaklardan biridir. Çünkü yanlış gökten inebilir, nereden nasıl geldiğini kimse bilmeyebilir. Ama doğru gökten (zembille ya da zembilsiz) inemez. Peki nereye dayanacak? Akla.

406

Doğru hep biraz yalnızlıktır, öncülük olmasa bile, kesin öncelliktir.

Doğrular, doğru yolcuları, bir doğrunun (diyelim) yolcuları,

hep ileride buluşacaklardır. Doğru hiç yığın yapmamıştır tarihte.
Ama yanlış hep kümelenmiştir.

407

Doğru nedir? Yanlış nedir? Her ikisinin de üzerinde çok söz söylenebilir. Netekim söylendi, söyleniyor, söylenmekte ve (galiba) söylenecek de.

Bence, önemlisi ve sonuçlusu Doğru'nun üzerinde *eksik* konuşmak *yanlış*a *birinci adım*'dır. Çünkü Doğru, ilkin eksiklik'ten *azlanabilir*: Biraz yanlış'a dönüşür.

Yanlış'ın üzerinde de çok doğru konuşmak yanlış *çoklatabilir*:

Yanlış birazcık da olsa doğruya dönüşür yönelir.

Doğrunun da yanlışın da üzerinde *insanlar* konuşacağına göre.. yani açılar çoğalacağına göre..

408

Bir galiba demek bir doğruyu sakatlar, bir belki demek bir yanlış *kanlandırır*.

409

Desem ki herkes yerini alsın. İki şey söylemiş olurum, yani: Bazıları buldukları yerden insin.

Bazıları da bulunacakları yere çıksın.

İki yanlış düzelmiş olur.

410

Yanlış konu yoktur. Konuyu yanlış algılamak, yanlış anlamak, yanlış yorumlamak vardır.

411

Konunun yanlış *doğrusu* onu algılamak, anlamak, yorumlamakla ayrılır.

Bir saat hiçbir zaman doğru da olmaz, yanlış da.
Yakın ya da uzak olur.

ÇAĞDAN ÇAĞA

413

19. yüzyıl maddeye iyice üstünlük sağlayan aklın başarısını gördü.

20. yüzyıl bu başarının sonuçlarının deneylerine sahne oldu. Önümüzdeki yüzyıl, maddenin insan aklına karşı sağladığı başarının çağı olacak.

414

Çağımızın adı bulunamadıysa..

Çağımıza bir ad takmak üzerinde birleşilemediyse, bu çağımızın kesinlikten zengin oluşundan gelmiyor, bizlerin kesinlikten yoksun oluşumuzdan geliyor.

Biz kesin olalım, çağımız kesin olacaktır.

Nasıl kesin olunur? Şimdiki bizler gibi değil.

Yirminci yüzyılda biz kesin değiliz.

415

Düşünmenin nasılı Eski Yunandaydı.

Davranmanın nasılı Eski Romada.

Yaygın kişisel, ya da kişisel yaygın şeylerdi bunlar oralarda.

Bunlar şimdi büyük özleyişlerdir.

416

Eski Yunandayım; Düşünüyorlar.. neler konuşuyorlarsa konuşuyorlar; nasıl'ını arıyorum.

Eski Romadayım; Davranıyorlar.. neler yapıyorlarsa yapıyorlar; nasıl'ını arıyorum.

417

Fazla ama söylemeli:
Düşüncenin davranışa kadar nasılı Yunandaydı.
Davranışın düşünceye kadar nasılı Romada..

418

Tevfik Fikret'in şiirleri neden zamanımıza uydu. Tevfik Fikret kâhin miydi? Hayır. Sihirbaz mıydı? Hayır.

Başkalarına, eski zalimlere yöneldiği zaman dedikleri tıpatıp zamanımıza niçin uyuyor.

Abdülhamid, Mektebi Tıbbiye talebelerinin ayaklarına ağırlık bağlayarak denize attırmış.

Tevfik Fikret'in şiirleri bu zamana şunun için uyuyor ki o eskilerin eşi aynı zihniyet ve davranışla başa geçmişti de ondan.

419

— Tevfik Fikret'in şiirleri okunuyor. Onları ne zaman yazmış.

— Çok önceden başkalarına yazmış.

— Bunları nereden bilmiş,

— Tevfik Fikret kâhin değildi. Bunlara uyan Tevfik Fikret'in şiirleri değil çocuğum, onlar Tevfik Fikret'in şiirlerine tıpatıp uydular da ondan.

XXX TARİH

420

YARIM KALMIŞ BİR KONUŞMA — AMA BİTME-
MİŞ BİR YAZI YARIM KALMIŞ DEĞİL BİTMEMİŞ BİR
YAZI

— Düşünce tarihi nedir?

— Düşünce sistemleri arasında bir yanlış düzeltmek amacıyla gelip, o yanlış doğrularken birçok yanlışlar yapanların birbiri ardından aynı şekilde gelmeleridir.

— Felsefe tarihi ne?

— Aynı şey.

— Sanat tarihi?

— Başka türlü bir aynı-şey.

— İnsanlık tarihi de mi öyle!

— Öyle, aynı şey.

— Ya tüm tarih?

— Aynı şey. Bir yanlış düzeltmek için gelip, birçok yanlışlar, yanlışlıklar yapanların ardarda.....

421

Tarihi Tarih siler.

422

Yaşanmış tarihi öğretmenler bilir, yaşanacak tarihi öğrenciler.

Ama şimdiki öğrenciler hemen sevinmesinler, arkalarından

yeni öğrenciler geliyor.

Nasıl ki öğretmenlerimiz de dünün öğrencileriydi, ve yaşanacak tarih'i biliyorlardı.

Sonuç: Tarih'i çoğunluğun gözünde ve belleğinde sevimsiz kılan da, onun bu tür sürekliliğidir.

Onun için tarih'den sınıf geçme zorunluluğu vardır.. Kimse kimseyi tarihten sınıfta bırakamaz, bırakmaya ilkin "tarih" açısından izinli değildir.

423

Tarih yalnız okullarda bölünür. Ondan sonra buna olanak yoktur.

Tarih'i okullarda bölmeyen sınıfta kalır, bölen, bölmeye yeltenen ölür.

424

Tarih şu dersi verir ki:

Başarılı da başarısızlığı da belirli bir yerde bırakmalıdır insan.

İnsanlar sonlarını türlü türlü bitirmekteler ve bitirecekler ama bütün insanlığın sonu bir olacak— unutmamalı ve ona göre düşünüp, yaşayıp çalışmalı.

425

Alevsiz ve dumansız yanardağ olmadığı, olmayacağı gibi, öldürümsüz, ölümsüz savaş da yoktur (yaşam var mı ki).

Asmaya kesmeye; idam etmeye, kurşuna dizmeye gelince:

Bunlar her iki anlamdaki (olumlu, olumsuz) yanlışları, asılandan asana, idam edilenden edene karşılıklı etkili, (zaman ve alan içinde) geriye ve ileriye doğru gene karşılıklı ilişkilerdir.....

"Bilip ettiklerime, bilmeyip ettiklerime.." gibi, bilip etmediklerime ile bilmeyip ettiklerime, eşittir tarihte.

Bu konuyu daha açık işlemek, dedikodu'ya girer.

Tarih açısından tarihsel yanlışlık nedir? “Yapılması gerekeni yapmamak ve yapılmaması gerekeni yapmak” değil midir?

Bunlar da, tarihte, önem ve etki yönünden eşdeğerdedirler (daha kesinlikle eşdeğerdirler). Bu eş’lik ya da eşitlik, onların birbirlerini etkilemesine varır.

Öbür dallarda, örneğin bilimlerde (gene aynı ikilemli) yanlışlık, içinde bulunduğu problemi doğrudan doğruya etkiler; (ilişkisi bulunmayan öbürlerine uzanmaz) Tarihte hiç böyle değil. Birinin içinde bulunduğu problem, öbürlerinin tümüne uzanır, onları doğrudan doğruya etkiler.

ERKEK — KADIN

427

İnsan: ikiz doğuran bir kavram-ana'dır. Her doğumunda bir kadın doğurur bir erkek.

428

ARAMIZDA

Senin bana verdiklerinle benim senden aldıklarım arasında bazen birinciler bazen ikinciler yararına farklar oluyor.

Bunları sen de biliyorsun ben de.

Her şeyde bu böyle başlıyor, böyle bitiyor. Eksilenler nereye gidiyor. Fazlalıklar ne oluyor? En iyisi, bunlara takılmamalı. Bu sualler yersiz, bu hesaplar cüce.

429

—Kadın ile erkeğin iş bölümlerini tamamlamış bulunduğu toplumlar geridir.

— Anlamadım.

— Kadının erkek işlerinde, erkeğin kadın işlerinde çalıştığı toplumlar geridir.

— Anlamadım.

— Erkeğin garsonluk, dikişçilik, yaptığı, kadının müstehlik olduğu toplumlar geridir, dedim.

— Anladım. Garson, bize iki çay getir.

Bir kadına erkek güzelliğinde olduğunu söylemek, ona siz çirkinsiniz demekten de öte'dir.

Aklımdan ardarda düşünceler geçiyordu, karşıma bir ayna geldi, durdu.

Aklımdan neler geçiyor diye sordu.

Ona dedim ki:

Sen git onu kadınlara sor.

Bir gevezesi vardır erkeklerin, bunları, akıllı ve güzel olsalar da olmasalar da hiçbir kadın, dinlemez. Dinleniyormuş gibi olmaları için onlarca gerekli durum zengin ya da paralı olmalarıdır. Yoksa yalnızdırlar.

Konuşan erkek yalnız kalmaz.

Bir kadın bir erkeğe, nesi olursa olsun, içinden yönelmiyorsa bir başkasına ondan yakınıyordur.

— Karın, beni bildiği halde kıskanmıyor mu?

— Hayır. Ama bir sevgilim var seni kıskandığı için boyuna gözümden düşercesine konuşuyor.

— Öyleyse karın benden emin

— Hayır

— Ya da senden emin

— Hayır

— Böyle şey olur mu?

— Neden olmasın, kendisinden emin.

“Ama ben sizi tanımıyorum ki!”

Buna verdikleri karşılıkta erkekler kesin iki tutumlarıyla ayrılır:

1/ Çoğunluğu, ve sıradan olanlar,

“Ama ben sizi tanımak istiyorum” der.

2/ İlginç ve akıllı erkekler;

“Ama ben, beni tanımanızı istiyorum” der.

Birincilerin alacağı sonuç kadına ve duruma bağlıdır, kesin bilinmez.

İkincilerin varacağı sonuç kesindir, ve şaşmaz.

Erkek “nasıl yapmamı istersin” diye sorar kadına, seviyorken toplumda.

Kadın “nasıl yapayım” der erkeğe, seviyorken, mutfakta.

Kadın, kocasının arkadaşlarının çok ve erkek olmasını diler.

Erkek, karısının arkadaşlarının çok ve kadın olmasını ister.

Erkeklerin kimisi anlarlar diye, çekindiğinden, yalan söyler.

Kimisi de anlamazlar diye.

Bir genç kızın istekleri yüz delikanlının isteklerinden yüz kez çoktur.

Ben bunu ne ölçtüm, ne de bilirim. Niye yazdım şaşıyorum.

Kadınlar erkeklerin birçok yanlarına, yönlerine bakarlar.
Erkekler kadınların birkaç yerine bakarlar.

Kadın çok çok güzel olursa, hiçbir şey onu tutamaz.
Erkek çok çok akıllı olursa, hiçbir şey tutamaz onu.

Kadın saklar, söylerse dinleme.
Erkek söyler, saklarsa inanma.

İçmeyen, ayakkabısını boyamayan, susan ya da konuşmayan
erkek yorulmuş demektir. Kaçamaz — Bıktırır.

Süslenmeyen, konuşan, sokağı aramayan kadın yorulmuş
demektir. Bıktırır — Kaçar.

Para ile gelecek arasındaki ilişkiler kadının gözünde para ile
ilgilidir, erkeğin gözünde gelecek ile ilgilidir.

Sevgilerinde: ikisi de bakarlar
Aşklarında: ikisi de görürler
Evliliklerinde: bakılır

Evlilik, katlanmanın eski adıdır.

447

İlgilerin serüveni:

— İlk, emekleme döneminde kopar.

— Sonra sevgi döneminde kopar

— Daha sonra Aşk döneminde kopar

Evlilik döneminde hesaplar yapılmıştır. Bundan sonra hesap yanlışlıkları sorumludur.

Bir iş hesapla çözümleniyorsa bir hesap yanlış işi de batırır.

448

Birbirlerine ilgisizlikleriyle ilgili insanların çoğu evliler arasındadırlar.

449

Dünyada

Acele evlenmeler yüzünden kurulmuş en az beş yüz tane (milyonluk) büyük fabrika vardır.

450

Rüyasında düğününü gören de boşandığını gören de uykusundan buruk uyanır.

YALNIZLIK

451

Yalnızlık iki türlü: Yanındakiler aşağılara kaymış küçülmüş, korkak ve yalancı olmuş sen kalmışsın. Bir de çevrendekiler hep yükselmiş sen kalmışsın.

Birincisi sence makbul bir yalnızlık değil.
İkincisi bence.

452

İki insan birbirini yalnız bırakabilir. İki yalnız birbirlerini kurtaramaz yalnızlıktan.

Yalnızlık: Gelişi doğumunki gibidir, iki kişi ister. Gidişi ölümünki gibidir bir kişi ister.

453

Bana, yalnızlığı mı yoksa yalnızlığı mı seçersin diye sorsalardı, ben yalnızlığı seçmezdim.

454

Onlar bir şey söyleyememiş olmanın acısını öylesine saklamaya çalışıyorlar ki.

Aradıkları söylenecek yeni bir şey daha değil.

Aradıkları söylenecek bir şey.

Söylenecek bir şeyi olmak.

Bu öyle yalnızlık ki.

Meyhanelerde bir kenarda yalnız başlarına içenler vardır, onların hepsi yalnız kişiler değildir.

Ama hep mi hep başkalarıyla içmek isteyenler vardır, ille birisini ararlar: Onlar kesin yalnız kişilerdir.

YUH

İnsan yorulunca duruyor... Durunca düşünüyor.. Düşününce koşuyor. Koşunca yoruluyor.. Yorulunca insanlaşıyor.

İnsanlaşınca işler karışıyor.. Yalnız kalıyor.

Yalnızlığım sana erişemedi mi?

Pazar dağıldı. Herkes gidiyor. Yavaş yavaş yalnızlığa tutunuyorum.

Kadınlardan biri bir yalnızlık doğurdu mu? Öbürü iki yalnızlık doğurur.

Avcılar sabah olmadan kalkar çıkarlar, size nişan alırlar Yalnızlıklarını vurmak için.

Ölüm, yaşamayı kurtaran bir yoldur. Ters bir bakıma yalnızlık da ölümü kurtarır.

BENCİL - SENCİL*

462

Bencillik “ben” olmasa da yürütülebilir. Sencilliğin dışdan belirli bir sen’i yoksa o sencillik aptallıktır.

463

Bencillik kölelikle bağdaşamaz. Çünkü ondan daha aşağı bir şeydir.

464

Bencilleyin-Sencilleyin

Bencil-Sencil

Bunlarda ölçü “tümlüktür”, tüm..lük.

465

Bencil kişi kendini ele almaktan kaçınan kişidir. Elden bırakımayan kişi değil.

466

Bencil deneyden korkar.

467

Bencil üzerine nefret çeker.

Ama sencil, acındırır.

468

Bencil yanışa düşer. Sencil doğruyu bulamayandır.

469

Ben bencilimdir.. O çok sencil..

Bunlar beni hiç etkilemez. Ben ölçülü-değişken adama bakarım.

470

Bencil olmak biraz iyidir.

Sencil olmak belki iyidir.

O “biraz” ile “belki” yok mu!

İşte bunlardır değersizliğe götüren.

HASTALIKLAR*

471

Dehayı hastalık sayanlar var. Hastaların hastalıkları kendilerince önemli bir konudur. Çoğu başkalarına da geçebilir.

Deha bir hastalık değildir. Çünkü dâhilerin dehaları kendilerince önemli bir konu değildir ve başkalarına da geçmez.

472

Hastalık başkalarına bulaşır,
Başkaları dehaya bulaşır.

473

Bazı hastalıklar var, ki onları doktorlar iyileştirir
Bazı hastalıklar da var ki onları hastalar yetiştirir.

474

Hastalar o kadar çoktur.. ki çoğu doktor gibi olmuştur
Doktorlar azınlıkta kaldıklarından hemen-hemen tümü hasta olmuştur.

475

İlaçların tümü bir şey'i geçirmek için..
Yeni bir ilaç var ki bir şey'i geçirmemek için.
Hasta ile doktorun arasındaki ara yalnız budur.

PİRAMİDAL (yepyeni bir başağrısı yapan)

Unutmayınız ki; bilememek ve anlayamamak sonsuzdur.. ve hep öylecene kalacaktır.

İşte çoğunluk ile çopçoğunluk arasındaki bitmeyen tarih.

HER AN 1/1 OLMAK

477

Seksen yaşı 4 yirmi yaş sananlar yaşarken dörtte bir yaşar ölürken birde 4 ölürler. Yaşlarını üst üste kurulan taşlarla yapılan bir yapı sananlar, yaşlarını bir kap içinde eriyip kaynaşmış bir sıvı sanarlardan daha gösterişli görünürler, ama hiçbir zaman bir bütün sayılmazlar.

TOPLUMDAN KİŞİLİKTEN

I.

478

Davranış ve düşüncelerini beğendiklerimiz vardır.

Bir de beğendiklerinin davranış ve düşüncelerini benimseyenler vardır.

Birincisi dostluğa götürür, ya da aşka.

İkincisi kişiliğin silinmesine götürür. Ondan sonra aşka götürmüş ne çıkar, götürmemiş ne çıkar.

479

İri adam uzaklaştıkça küçükleşir. Büyük adam uzaklaşsa da büyükleşir.

Büyükleştiği için büyük adam değildir o, büyük adam olduğu için büyükleşendir.

Onu göz-duygu ölçümüne vurmak senin elinde değildir.

480

Kendine güveni yok. Bunun için kendini sıkıyor. İcini göstermemek baş amacı. Oysa ki kendine güven duyması için benimle değil ilkin kendisiyle uğraşması gerek. O ise unutmuş bunu, bütün korkusu benden, benim göreceğimden.

Kupkuru, sımsıkı geçiyor yanımdan. Onda ilk görülen sevimsizliği ve kendini içine doğru zorlaması.

Ama hırçınlığı her saklamaya çalıştığının örtüsünü kaldırıyor.

Sanki iş üzerinde yakalanmış bir hırsız. Kendini ele veren bir acemi. Zavallı tanidik.

481

Dışına yenilen güler
İçine yenilen delirir.

482

Tiryakilik: Tedrici-sürekli ya da sürekli-tedrici bir zehirlenmenin aldatici ve okşayıcı adıdır.

Akşamcılık: İçkiye en dayanıksız (kesece ya da bedence) kişilerin toplanıp birleştiği sonra dağıldığı bir deyimdir.

Alkolik: İçkiden sürekli korkup kaçmak istediği için, başka bir direnme çaresi bulamayınca büyüyen korkusundan içkiye saldıran kimsedir.

Gececi: İçkiyi tek bir yerde içemeyip, başka başka yerlere geçerek kendini ve kendince bir "ora"yı boyuna arayandır.

Dipsoman: Onu arkasından hep bir şey iter. O da önündeki içkilerin tümünü aşmak için boyuna içer. Onu arkasından iten şeyi söylese iş değişebilecektir.. O da söylemediği, belli etmemeye çalıştığı için..

483

— Sözüünü tutmuyor mu?

— İstiyor ama, kendini tutamıyor.

484

Bir ünleme örneği:

— O çivi gibi bir adamdır, çakı gibi bir adamdır.

— Çakı gibi adam, tutulduğu elin doğrultusunda: kırlarda

218

diken de keser, cezaevinin yoluna da sapar.

Çivi gibi adam: Başına vurula vurula topluma, seçime, demokrasiye saplanabilir.

485

Size vatan haini demedim demiyorum da, ama vatansever olmadığınız gün gibi gerçek.

Size namussuz demedim ama namuslu olmadığınız gerçek.

Size hırsız demedim ama çalıp çaldırdığınız gerçek.

II.

486

Üç belki'nin bir hayır yerinde geçirildiği toplumlar değersiz insanlarıdır. Çok var.

Üç belki'nin bir evet yerinde geçirildiği toplumlar küçük insanlarıdır. Çok var.

Hayır'ın hayır yerine, evet'in evet yerine söylendiği toplumlar düşüncede iyi toplumlardır, gerçekte iyi değil: Bizim şu çağdaki toplumlarımızın çoğu.

Belkinin belki yerine dendiği toplumlar bozulmamış insanların bulunabileceği toplumlardır. O toplumlarda insanlar birbirlerine saygı beslerler ve sunarlar. Ve gerekiyorsa oralarda insanlar birbirlerini yerler.

Çünkü oralarda her şey tam kendisidir.

487

Harflerin ardarda gelmesinden muhakkak kelime olmaz. Bir sıra gerekir.

Kelimelerin ardarda gelmesinden de muhakkak cümle olmaz. Bir sıra gerekir.

İnsanların ardarda gelmesinden muhakkak toplum olmaz. Burada sıra gerekmediği halde toplum olmaz.

Toplum insanların ne ardarda gelmesidir ne de yan yana.

Kelimelerin ardarda gelmelerinden mizah, tragedya, fikir de doğar aynı zamanda.

İnsanların ardarda gelmelerinden de mizah, tragedya, fikir doğabilir aynı zamanda.

Bohem.. Bohemlik.. Bohemce..

Bırakalım bu sözleri biz. Bu sözler, çevresinde toplum ister, sımsıkı önce.

Kişilerin geldikleri yer, toplumların gittikleri yön önemlidir.

Bir iş yapmış milletlerin kişileri ve bir iş yapmış kişilerin milletleri çok konuşmuyorlar, deyorlar.

Bir iş yapmamışlar ise o milletlerin kişileri çok konuşuyorlar. Konuşuyorlar, demiyorlar ama...

Sende zelzele, su baskını, kıtlık olursa ben üzülmüş gözükür, milletlerarası geleneksel ilgilenmelerimi yaparım ve içimden sevinirim de.

Çünkü sana yalnız makine değil ekmek, un da satacağım demektir. Çünkü bende her yıl mahsul fazlası oluyor. Çünkü ben çalışıyorum. Daha doğrusu çok eskiden beri çalışmışım da artık işler kendiliğinden tıklarında gidiyor. Aslında belki senden az çalışıyorum ama daha çok verim alıyorum.

Ben milletim, üzülemem, duygum olamaz ama, üzölmüş görünürüm.

494

Orman kenti içermeyz kuşatır.. bizim için: Kuşatması gerekir. Yerleşim için biz orman yakarız.

Yerleşim için onlar orman yaratır, kentlerini kuşatsın diye. Biz de ormanlar yakarız kentler yapılsın diye.

495

Bazı ölkelerde adamlar iş arar..
Bunu bilenlerdeniz
Bazı ölkelerde de işler adam arar..
Bunu da bilenlerdeniz
O halde biz çok şey bilenlerdeniz
Biz de az şey bilmiyoruz hani.

496

Bazı ölkeler bir insanın yaşını yaşar.
Bazı insanlar bir ölkenin yaşını yaşar.

497

Birey olmak: Toplum gibi büyük ve ama onun kadar küçük bir karşıt var iken... birey olmak önemli mi?

Ya toplum olmak!?!..!

1962'de bu bizce, bu toplum olmak, ortalıkda gözökmüyor.

498

Askerlikte ağırlık önemlidir: Ağır topçu, ağır makineli tüfek, ağır havan..

Toplumsal ün konusunda hafiflik.

Düzeltilmeyen, sürdürülen, yanlışlıklar düşüncede küçük, eylemde büyük yanlışlıklardır. Bunlar kişide büyük sayılır, toplumda küçük.

Rengini bunlar verir kişilerin ve toplumların..
Derecelerini de.

III.

500

Öyle uluslar var ki 2000 yılında neler olacak, neler olsun diye düşünen kişileri ve kurulları var iş başında. Öyle uluslar da var ki bugün neler oldu diye düşünebilecek tek adamı yok iş başında.

Olayların oluşundan sonra, tepkili bir uçak'ın geçişinden çok sonra (kulaklarıyla) duydukları sesin sahibini (gözleriyle) ancak görebiliyorlar. Ki ben işte bunlara “duymak” ya da “görmek” diyemiyorum, ne de onlara “duyan” “gören”

501

Yönettiği topluluklardan çıkan sese ancak ve sadece cevap veren yönetici midir? Yönetici.

502

Vatan toplumundur. Ona kişiler sahip çıkamaz da, sığınamaz da.

Vatana tüm toplum sığınır. Tüm toplum sahip çıkabilir.

503

Sinema kapılarında fotoğraflara bakanlar, mağazaların önünde vitrinlere dalanlar..

Büyük şehirlerin küçük insan mağazaları. Küçük, ama sayıları değil..

Ve akıllarından hiç de parlak düşünceler geçmemekte.
Bunları unutan yönetimler başarısız ve geri kadrolardır.

504

Toplumsal mutsuzluk — ki biz bunu bilen bir kuşak olduk — yöneticilerinin kötü olduğu toplumlarda değil, yöneticilerinin aptal ve geri olduğu toplumlarda elle tutulurcasına görülür.

Kişisel mutsuzluğun ağababasıdır bu.

505

Başarılı yöneticiler yurttaşlarına her konuda, her anlamda “benden ne istiyorsunuz?” diye sorar. Ne yapmamı istiyorsunuz anlamında sorar. Yönetimini uygulamada ölçüsünü tartar, ayarlar.

Başarısız yöneticiler de (biliyorsunuz) sonunda yurttaşlarına “benden ne istiyorsunuz” diye sormuşlar ve sordular. Ve bu onların son sözleri oldu.

506

Ben bağıryorum bütün kent duysun diye.

Oysa kent de bağıryor.

Başkent bağıran değil, dinleyen ve duyan kenttir.

507

İnsan sevmek düzensizlik içinde de olur, öyle olmuyor mu? İnsanları sevmek için bir iç ya da dış düzen gerekir. Kafada veya çevrede.

Oysa ülke sevmeye.. plan ve program gerekir. Bilgi gerekir. Bunlar da yetmez; onları uygulayabilmek, hem de süreklilikle uygulayabilmek gerekir.

Yapamayacağı işleri vaadeden hükümetler, halkın bunlara karşı çıkmasından hoşnutsuzluk duyar, hırçınlaşır nedense.

Bir kişiye verilen sözün tutulmaması insanın uykularını kaçıır, yüzünü kızartır. Bunu hep siz düşünürsünüz.

Birçok kişiye söz verdinizse, onların aralarındaki değişik algılamalar, size verdiğiniz sözü unutturur.

Bunu onlar tartışır.

Politikacı: Olmadığını olan, olmayacağını da olan.. Kısacası: Olduğunu olmayan.

1972 yılından bir anı: Bir bayramda bir yönetici mesajında “Bir gün gelecek, sizler de bizim gibi...” diye başlayan bir söz etmişti.

Hüngür-hüngür ağlamıştım.

Demek onun şimdi bulunduğu yer kadar aşağı bir yerimiz varmış bizlerin, ki ona sağladık.

Yazıklar olsun bize.

Yöneticilerden ne yurttaşlarını bölenler kaldı ne de onları karşı karşıya düşürüp çarpıştıranlar.

Şimdi varsa öyleleri, onlara yönetici deyen yok, onları öyle gören de yok.

Ve şükür, onlar da yok.

Yöneticilerin çoğunluğu adam olsalardı ben etika'larımın çoğunu yazamayacaktım, yazmayacaktım. (Daha birçok büyük yazar da).

Ama benim için yazmak diye başka şeyler de var. (Daha birçok büyük yazar için de). Zor da olsa var.

Ve yöneticiler için, adam (karnı acıkan sonra doyan vb..) olmak da hiç zor değil.

24 Eylül 1968

Bilmeyorum, öyleyse varım.

Bin dokuz yüz altmış sekiz yılında, bu söz benim için çok yanlış.

Ama yazık, koskoca bir ülke var ki çağımızda; onca doğru.

24 Eylül 1968

Bir okul arkadaşım (beni nasıl da bulmuş) bir mektup yazmış bana:

— Bir parti kurmayı düşünüyoruz, ama ad bulamıyoruz. Sen okuldayken de.. (filan, filan), bize bir ad bul.. (falan, falan) diye yazmış bana.

Oysa biz okuldayken ben onların parti falan kuracaklarını vallahi, billahi bilmiyordum.

Ben okuldayken ad takardım ama, (ve oturturdum da), sonra bunları bıraktım. Okuldaki adını ona hatırlatsam, bakarsınız beğenir ve kullanır ama, bence o ad da şimdi ona azdır. Aradan az mı yıl geçti..

“Kordela kesmekten yorulduğum”, partiden ayrılıyorum, bundan böyle vatan hizmetini başka bir partide yöneteceğim. Belli

olmaz, belki de ben bir parti kurarım.
(Vatan sana hizmet eder).

518

Milliyetçilik genel bir bütün arayışıdır.

Particilik kendi bütünü öngörür, yukarıdaki genel açıdan bölücülüktür.

1) Bir parti milliyetçiliğin ardına düşerse..

2) (Bir parti milliyetçiliği aramaya kalkışınca..

“Güler misin, güldürür müsün” oluyor konu.)

519

Siyasi parti: havaya kalkmış el, sağ el, sol el, açık el, kapalı el. El, el el..

At, kuzu, koyun, inek.

Oysa açık bir göz, bakan ve gören bir göz. Ve kalem tutan bir el olsun da, ikisi de sağ olsun, sol olsun..

520

Sizi seçebilirler, bir başkan olabilirsiniz.

Varsa, verirsiniz, yoksa çok zaman geçer.

521

Ben üç tür tanık tanırım:

1) Atanık tanık: Atanmıştır, ne dedinse onu söyler onu söyler de söyler.*

2) Utanık tanık: Utanır, ne şiş yansın ne kebab derken, ateş söner, getireni de kendini de dağıtır gider.

3) Uyanık tanık: Bire üç verir, kim artırırsa ona döner.

522

Ben aptallığı nedense hep kişisel bir durum sanırdım.
Bir kadro olarak hiç düşünmemiştim.

Okumamışlık ve bilgisizlik onu bir topluluk yapıp karşımıza çıkardı.

Ve onlar da, aralarında iş bölümü, sıra bölümü yapıp karşımıza çıktılar.

523

Çağ değişimleri, getirdikleri değerleri ayıklamaya, bölmeye, önlemeye çalışmakla çözümlenemez.

Bırakın da batıyor-çıkıyor edebiyatını, olguları anlamaya, değerlendirmeye çalışın, ey particiler, bakanlar, hacılar, hocalar.

524

Politikacılar, çok olağan bir oyunu, büyük oynamaya yeltenen oyunculara benzemek istedikçe:

Bırakın kendilerini, oyunu da gümlerler.

525

Politika alanında hep balon sözü geçer, neden?

Balon da patlar, neden? Çünkü bir bölümü üflemele şişirmeye çabaladıkça öbürleri de “aman patlamasın” diye balonu “tutmak” isterler de ondan.

526

Sanatçıların tek ve baş düşmanları politikacılarıdır. Onlar sanatçıyı, sanatçıları överken de yererken de küçültürler.

528

Bir kargaşalık oldu. Toplumda mal can zararına uğrayanlar oldu. Devlet sorumluları aradı. Bulamadı.

Bulamazdı. Çünkü böyle durumlarda aranan arayandır.

529

Devlet devletçilik oynamamalı.. Bunu ya yapmalı ya da yapmamalı. Çünkü sonra ya kişi(lerden biri birkaçı) devletçilik oynar. Ya da kişiler kişicilik oynar. Birinci durumda devletçilik, ikincisinde kişilik yok olur.

530

Bir kargaşalık oldu. Toplumda mal can zararına uğrayanlar oldu.

Bu kargaşalığa milli heyecan denildi. Ama mal zararına uğrayanlara ödemeler yapıldı.

Denemez. Çünkü, milli heyecan sonuçları zarar yazdıysa bunlar parayla ödenemez.

Yani milli heyecan.. parayla alınmaz da, parayla verilmez de.

531

Vergi: Benim verdiğim.

Algı: Devletin aldığı.

Evet bunlar bilinen şeyler. Biz

Devletin verdiği ile vermediğini belirtmekteyiz.
Bir de vatandaşın aldığı ile almadığını..

532

Bazılarını dün yapılmış işler yaşatır: sanayiciler, muhafaza-kârlar, ziraatçiler.

Bazılarını yarın yapılacak işler: tüccarlar, spekülâtörler, renksizler.

Bugün yapılacak işlerin yaşattıkları: halk denilen bunlardır.

Bugün yapacakları işleriyle yaşayanlar. Buna halk diyoruz: işçiler, memurlar yani halk.

533

Halk'ın demeden dedikleri:

Bana asker gözüyle bakarsan kendini yitirirsin ergeç.

Bana sürü gözüyle bakarsan sürünü yitirirsin ergeç.

Bana alıcı gözüyle bakarsan sen alınırısın, satıcı gözüyle bakarsan sen satılırısın, yarıcı gözüyle bakarsan hava alırısın, havadan bakarsan havada kalırısın, sığınak gözüyle bakarsan açıkta kalırısın..

Kendi gözünle bakarsan kendini, benim bakışımla görürsen beni görürsün.. Der.

534

Halk, kendine övgü dizeni, kendine asılanı, kendini anlatanı, açanı sonralamadı, öncelemedi.

Halk, denenecek bir aşama, aşılacak bir sınav değil ki, yarış ediyorsunuz. Varılacak bir yön, bir amaç da değil.
İçinden yaşanacak tek yalınlık.

Halk iyi sanatçıya der ki: Benden çaldığını bana satma.
Derdimi pazara çıkarma. Neşeme göz koma. Beni alıp satma..
Bana açılar bul, açılar yarat. Ben onlarla kendimi sürdürdüyüm.

XL

İST MİST NİST

537

Seni böyle konuşmaktan men'ederim.

Evet, olabilir, ama beni böyle düşünmekten men'edemezsin.

538

Oy verme yönünden:

Bir, oy vermekte özgür kişilerin ülkeleri var.

Bir de oy vermemekte özgür kişilerin ülkeleri..

Birincidekileri dışarıdan başkaları sever. İkincilerdekiler dışarıdaki başkalarını sever.

539

Kitap dediğin yaşantılardan yaratılmalı dedi biri.

Öbürü, yaşantısız kitap dedi.. ist, mist, nist, dedi.

540

Eğer kitaplar yaşantılardan ibaret ise:

Buyurun okuyun kitapları.. Bakalım yaşamayı öğrenebilecek misiniz? Anlayabilecek misiniz?

XLI
DEVİRİM*

541

İhtilal: Bir durumdur, bir evrimdir.
İhtilal çok şiddetli olursa kendini de devirebilir.

542

Devrim, en çok yapanı evirir.

XLII

GAZETELER*

543

Doğrular ayrı konu, ama toplumsal yanlışlıklarda gazetelerin haber ve yorum bölümlerinin payı vardır. Az olmuş, çok olmuş ikinci mesele.

544

(Ahmaklığın) örgütlenip seçimlere girme olanağını elde etmesi.

Daha beteri var:

Seçimlere katılıp sıraya girmesi.

Daha da beteri yok değil:

Seçimlere girip kazanması, kabine kurması.

Daha daha da beteri yok değil:

Halkın yıllarca onun yönetiminde kalması.

Gazetecilik, bundan kolay ve sürekli konu elde eder. Kendi yanlışlığının başlangıçtan geldiğini unutturcasına.

545

Son çıkan akşam gazetesi öğleye doğru, sabah gazeteleri bir gün önce akşama doğru çıkıyor

Uygarlık teknikinin

Teknik uygarlığı

XLIII

DİL*

546

Aman yeni bir sözcüğü kullanırken çok çok dikkat ediniz. Eskiye tutanlar sizi çok ileriye atmasın, eskilerin haksızlığını geciktirmiş olursunuz. Öz dil diye bir dil yoktur. Duru dil vardır.

547

Bir yanda dokuz ayrı milletten insan. Elllerinde tüfekleri. Onlara onuncu bir dil ile "silah başına" emrini veriniz.

Beri yanda üç insan. Onlara kendi dilleriyle aynı emri veriniz.

Soru:

Üç insanın tüfeklerini dolduran mermi midir?

KÜLTÜR

548

Kültür birliği konusunda, kavramların gerçek değerleriyle işlem görememeleri, eğitimcilerle, ulus yöneticileri arasında sürüngen bir çekişme ve gelişme sonucudur.

Araya politikacılar da girerse her şey arap saçma döner.

Bunun sürmesi, iki yönün de sanatçılara bakmaması ya da ayrı ayrı açılardan bakmak istemesi yüzündendir. Hem de kendi aralarında bile bu konuda hep ayrılagelmişlerdir.

Söyleyeyim: Bu, bir çekip çekiştirme, bir istek işi değildir.. Ağızlarımızdan düşmeyen iyi niyet deyiminin altında, yetersizliği-niz serilidir.

549

Kültür, çağdaş ve güncel olanı, ona en yakın anlamayı sağlayan tek yetenektir ki çağdaş ve güncel şeylerden öncekilerle edinilmiş bir şeydir.

Ve yarın da çağdaş ve güncel kalacak olanı belirleyecektir.

550

Çizme ile kültür; politika ile kültür; bir de seçimle ve eğitimle kültür olmaz..

(Kültür yazma ile de olmaz).

551

Bir geleneği kesmek, yeni bir gelenek'in başlangıcını belirler.

Kitap aydınının bahçesi, yobazın mezarı, aymazın hücrelidir

Ağustos, 1977

SANATA YÖNÜK

553

Yaşantısı olmayan.. Yaşantıya uzanmayan.. Ondan gelmeyen, ona gitmeyen ne bir söz, ne bir davranış ne de bir ıkıntıdır sanat.

554

Açısını genişletmek isteyen her sanat dalında teknik gelişir, içerik o oranda boşalır.

Bundan, açısını daraltan dalda onun karşıtı sonuç verir anlamını çıkarmamalı.

Teknik ilerleyebilir.

555

Yaşam'a ve yaşam'ın en yüce katı sanata heyecanın ve güzelliğin gücünü "mükemmellik"lerden çok "zaaf"lar sağlar.

556

Beğeni gücü olmayan insanın karşıtlığı gelişi güzel bir övmedir bence.

557

SPOR: Nerede ise; oraya gidilir, seyredilir, dönülür.

SANAT: Nerede ise; oraya gelinir, düşünülür, kalınır.

Sürrealizm skolastiğin patolojisidir.

Sanatın tümü seçme ile yapılır, yığına ile değil.

Enlemesine çizgi çeken sanatçılar çoklukça tanınır, diklemesine çizgi çekenler yetişkinlerce: Piramid meselesi.

Sanatın ulusal anlamını, aralıklı çağlarda birbirinden ayrı zamanlarda yaşamış sanatçılar sürdürür. Bir grup kararı ile olmaz bu. Tek tek hazırlanır, belirir bu kavramın öğeleri.

Yasaklamak demek önlemek demek değildir. Sanat politikayı yasaklamaz, önleyebilir.

Politika sanatı önleyemez, yasaklayabilir.

24 Eylül 1968

1/ Şu şiire bir göz atayım.. 2/. Şu öykünün başına bir bakayım.. 3/. Şu resmi bir inceleyeyim.. 4/. Kulağıma ilişen şu müzik parçasını biraz dinleyeyim.

1. Şiir birkaç okunduğunda ve belleğe uzandığında;

2. Öykü sonuna dek okunduğunda ve düşünceye yürümesini sürdürdüğünde:

3. Resim kendini bıraktırmamakta direndiğinde

4. O müzik parçası (ne ise) sesiyle ya da sözülle içimizde yankı-yankı olduğunda..

Onların sanatçıları kendi kendilerine sanatçıdır. Bunların dışındakiler de kendi aralarında sanatçıdır.

564

SANATTA

Akım ve Ekol:

Olmayan bir sevgiliyi birçok kişinin sevmesi..

Sanatçılık ve kişilik:

Olan bir sevgiliyi birçok kişinin sevememesi..

565

Gerçek sanatçı, geleneğin eksikliğine ve sırasına eli değecek kadar önde, deliliğin saçmalığına düşecek kadar da kenarda olabilir.

566

Sanatçı saçmaladığının farkına vardığı oranda sanatçıdır.

567

Söylediğin, olayın gerçeği değilse bir kişiye karşı yalancısın, ama topluma karşı sanatçısındır.

Söylediğin, olayın gerçeği ise bir kişiye karşı sanatçısın, topluma karşı yalancısın demektir.

568

Harflerin ardarda gelmesinden muhakkak kelime olmaz, bir sıra gerekir: yazan ona göre yazmalı.

Kelimelerin ardarda gelmesinden muhakkak bir cümle olmaz, bir sıra gerekir: Yazılana göre davranmalı.

Bir konu üzerinde konuşacağım. Ama ben bu konuşmayı karşılıklı kılacak şekilde düzenlemeye çalışacağım. Yani bir konu üzerinde konuşacağız.

Yalnız şu var: Konumuz varsın değişmesin ama bu konuyu eğlendirici, dinlendirici mi yoksa konferans şeklinde mi yani zaman zaman sıkıcı esnetici mi işleyelim.

Anasız bir sanat yapıtı yoktur.
Zaten babası da sanatçısıdır yapıtın.

Kötü yazara: Sana yazma demedik hiçbir zaman.
Ölçü yazıp yazmamakta değil, seçmekte demiştik.

Dünyanın geçmiş gelmiş büyük yazarları ağızlarına bakılan yazarlardır.

Acaba ne söyleyecek diye her yeni yazıları ilgi ile karşılanır.

Yazar gibi söylemek. Yapmacık.
Söyler gibi yazmak. Yapmacık.
Ya yazmalı, ya söylemeli.

Cambaza cambazlığın üzerinde konuş, denseydi cambaz ne yapardı.

Cambaz cambazlığını yazıp gönderemez. Yapıp donduramaz.

a) Çok güzel şeyler düşünürüm bazen,

b) Bazen de çok güzel konuştuğum olur.

Bunların her ikisi de onları yazmak için bir neden sayılmaz.

“Kendimi tutamadım, şunu da yazdım”casına havasında bir yapıt görünce, onu hemen kapatıyorum. Nasıl olsa arkasında bir başka şey yok da ondan.

Ben salt yapıt arayanlardan değilim: “Şunu da yazmayayım dedim ama olmadı”casına olanlar beni çekiyor..

Böyleleri, bittikten sonra arkasında bir adam kalıyor, hayır bir anlam beliriyor da ondan.

Sanatçı için yaşamak sürekli bir suçtur diye düşünürüm. Sürekli olarak yaşamdan ve suçdan vazgeçmek ister o, ve sürekli olarak suçunu yeniler. Sanatçının dinamosu budur bence.

Az ya da çok yaz farketmez. Yeter ki ne diyecek? diyesine “ağızına bakılanlardan” ol, ölümünden sonra arkada:

— Acaba yaşasaydı ne derdi? sorusunu bırakabil.

— Sana anılarını yaz deseler neler yazarsın?

— Anılar uydururum.

— Sana “yaşayan edebiyatçılar” dizisinde görüntülenmen için çağrı yapsalar, sen ne yaparsın?

— Gider ölmeyen'i görüntülerim.

— Sana, sen O'ndan sonra gelen ikinci şairimizsin deseler, ne dersin?

— O'nun bundan haberi var mı, derim.

Gazete ününe gönlünü kaptıran orta romancı, gönlünün amacına vardığında ortadan aşağı bir romancı olur.

(Ne bileyim) askerın kudretini, tüccarın servetini, politikacının ününü birden kollamaya vakit bulan sanatçı ölünceye kadar rahat eder. Ama, ölünceye kadar.

Bir milletin öyle sanatçıları olur ki onları tanımamak, bilmemek milliyetçilik bakımından suçtur.

Bazı ülkelerde böyle sanatçılar vardır. *Ve cart curt* diye bağırın bir çoğunluk vardır.

Sorarsanız. “Bilmiyorum” demezler.

— Tanımıyorum, derler.

Evimi geçindiriyorum diye diye gazetelere sütun dolusu hikâyeler, romanlar yetiştiren bir sanatçıya evini daha rahat geçindirmesi için ikinci ayrı bir iş salık veriyorum. Gerekirse dolandırıcılık yapsın ama ayrı iş yapsın.

Aksi halde asıl işi okuyucuları kandırmak olur ki bu da ona hiçbir (maddi) gelir sağlamaz.

Ekmek parası amacıyla diye dolandırıcılık suç sayılmaktan çıkıyor mu?

586

Anı yazmak, sanıldığı gibi bir bellek işi değildir; bir kültür ve de saygı meselesidir.

587

Eskilerden günümüze kötü yazı kötü betik kalmaz.
Zorluk, çağımızdaki karmaşıklık.

588

Ya hep geçerli olanı yazabilmeli.
Ya da hiçbir zaman geçerli olmayacak olanı.

589

Bir boyacıdır bir başka boyacıyı beğenen ya da kınayan. İkisi de boyacıdır çünkü. İkisi de boyarlar..

Bir demircidir bir demirciyi..

Bir marangozdur bir marangozu..

Edebiyattadır yalnız, daha iyisini yapacaklık olumundan geri-uzaklıkda da konuşanlar yazanlar.

590

İkelliğe dayanan insan tutumları ve durumları hepten, cana daha yakındır.

Büyük edebiyat ürünlerinin (hemen) tümü, evet tümü bu tür başkışilerin öykülerini yüklenmiştir.

18.9.1980

591

Yeni şarkılarımızın çoğu iki türden oluşuyor:

Biri, önünde gürültü, ardında şarkı.

Öbürü, önde şarkı, arda gürültü.

Kitaplar yaşantıların sonucudur: Bu, sanattaki olağanlığı anlatır.

Sanattaki olağanüstülük:

Kitapların sonucu yaşantılardır.. dır.

Sanat ve hele edebiyat!

Dergiler hikâye yayınlıyor. Hem de uzun uzun. On tane okuyan bir tane bulursa seviniyor. Kısa bir hikâye konusu.

Yaşamda olmuş, olan, olacak olayları konu yapan yazı türünün en üstününün adı: Edebiyat'tır.

Sanatın konusu yaşamda ne olmuştur, ne olur ne de olacaktır.

Edebiyat karın doyurmaz deyolarlar.. Doğru söylüyorlar.. Evet doyurmaz. Çünkü ot, saman gibi bir nesne değildir edebiyat.

Edebiyat açlığın anlamını verir. Ve bir de tokluğun değerini. Sanat ise, açlığın değerini ver... Ve tokluğun anlamını.

24 Eylül 1968

Mizah, bence düzyazı sanatlarının başında geliyor.. Neden'i de yapılışında aklın duygu ile ortaklığındaki orantıdan geliyor.. Mizah'ın daha çok zekâ ile oluşup gelişmesi. Ayrıca, son bulması öykü'nün (lerin) ya da roman'ın (ların) son bulmalarına benzeriyor..

Doğru bir söz söylemek Şiir değildir.

Bir sözü doğru söylemek Şiir değildir.

Bir sözü saklamak ya da söylememek ve onun alt üst yan çevresinde gezinmek de Şiir değildir.

Şiir bir tepeye dikilmiŐ o bayraktır ki durduğu yer tepedir.

598

Yazara dilini sevmesi yeter.

Şaire dilini sevmesi yetmez, onu sayması da gerekir.

599

Bir yazar dilini sevmelidir.

Bir Şair ayrıca ona saygılı olmalıdır ve de tutkun.

600

Sözcüklerin ince, hem de çok ince iliŐkileriyle ilgilenen ve bundaki başarılarıyla ünlenen Şairler büyüktür.

Kavramların inceden inceye iliŐkilerini deŐen ve bunda başarı sağlayan Şairler daha büyüktür.

Anlamaların anlamlarla iliŐkilerini, insanların insanlarla iliŐkilerini.. Anlamaların ve insanların kendi aralarında ve birbirleri arasında iliŐki ve çeliŐkilerini deŐen Şairler daha da büyüktür.

601

İnsanlar yaşar, Şairler ölür.

Şairler yaşar insanlar ölür.

602

Şiirin durma noktasında durmayıp orayı aÇıp doldurmalarla Şiiri bozmaktansa, ona varmadan bile durmak yeğdir. Çünkü birinci yolun düzeltme çaresi ve dönüşü yoktur.

Bu resimde de böyledir.

603

Seslere söz
Sözlere ses katan

604

Ne zaman beyaz bir alan bir müzik olsa
Sonra bir resim onu doldurur, şiir onu yüklemekten önce.

605

Bir şiir yazıp da bitirdim mi, ya onu karşıma alırım, ya da onun karşısına geçer, her dizesindeki her sözcüğü uzun-uzun sorguya çekerim.

606

“Şairane”liğe kaçmak kolay..

Veciz, temiz ve o kadar semiz’e yanaşmak aynı nisbette zordur.

6.6.1945

607

Şiir, kendini çoğaltmak isteyenleri hiç affetmez.

26.11.1979 Pazartesi
Saat: 03.30

608

Şiir hiç öldürmemiştir. Öldürmekten de beter eder o. Onun olağanüstülüğünün nedenlerinden biridir bu.

26.11.1979

Şiirin sözlüğünde “hırs” kavramı yoktur. O kızarsa aradan çekilir. Özenenini “kendinsizliğe mahkûm eder” zamanı genişleterek.

26.11.1979

610

Şiir gurur vermez, şiir gururdur.

26.11.1979

611

Şiir adına, şairlerin kalıcılık açısından hiçbir katkıları olmamıştır.

Şiirseverlerdir şairlerin silinmez koruyucusu ve onları elden-
ele, ölümden ötelere taşıyanlar.

Öpülesi elleriyle önce, öpülesi dilleri, kulakları, gözleriyle...
Ve en çok bellekleriyle.

612

ÜSTÜNKÖRÜ

Çok güzel dedikleri o “bir şeyi eksik” şiir mi?
Yoksa..

Çok güzel demedikleri o “bir şeyi tamam” şiir mi?
Soruyorum.

Soruşumdan belli değil mi?

613

Ben şiiri çok severim
Ben şairleri çok severim
Ben şairi çok severim
Ve şiir ölür.

Şiir, birinin unuttuğunu öbürüne unutturmayan sözdür.

Şairlerin şiir tanımlamaları bir demircinin demiri tanımlamasından öteye geçmemiştir. Ancak, demirin fizikçisi, kimyacı gibi uzmanları vardır; onlar bilirler demirin girdisini-çıktısını: Ama şiirini yapamazlar.

Şaire demirci ustası daha yakındır. O demirin şiirini yapabilir. Ama o da çirak yetiştiremez.

Şiir'in "ne değildir"lerini olancasına saptamakla, belki sonunda kalandan bir ipucu yaklaşımı edinilebilir, şiir'in tanımlaması yolunda.

Eğer demokrasi kavramının boyutları çıkarılabilseydi, şiire bakış açısı da biraz daha berraklaşır.

Şiir, okul-dışı'dır; öğretisi, örneği olmadığından.

Yaşamdaki "ne değildir"leri seçebilmek için okullarda "ne-dir"ler okutulur, öğretilir.

Şiir ise yaşamda bekler şairini.

Şiir bilet almaz.

Şiirin çağrı ile geleceğini sandıklarından bekleyeni çoktur. O sabırla da gelmez.

Bir maskeli baloda şiir de bulunuyorsa; maskesizliğıdir onun maskesi.

Öyküyü, romanı bol-bol besleyen yaşam, yani yaşanmışlık ve yaşantı deneyimleri, şiirin dışının kovuğunda kalır.

Ölüm hep şiirin tenceresinde pişer; şiirin tenceresinde hep pişer ölüm.

Şiirin haritası çiziliyor. Bunu eleştirmenlere yaptıran sanatçılar var.
Şiirin coğrafyası konu olmaya başladı.

Sevgiline söylediğini yazarsan, aşk şiiri olmaz yazdığın.
Söylemediğini yazarsan da aşk şiiri yazmış olmazsın.
Öyleyse aşk şiiri nedir?
Aşkın kovaladığı ama hiç yakalayamadığı..
Yani aşkı hep yücelten bir yalnızlık suskunluğunun dile gelme çabasıdır aşk şiiri. Görünce söyleyemediğin, söyledikçe yetinemediğin.

Şair:
Başkalarının da yaşamış olduğunu ilerde ya da sonra bulabileceğin bir şey'i hep önce bilen, bulan.

Ah o usta olayım diye diye, dememeye varan şairler..
 Ah o, artık beni korkutmayan şairler..
 Bana soruyorsanız ki:

- Pencerenden bakıyorsun, gördüklerini söyle?
- Pencere açık mı, kapalı mı?

- Bu şairi ne yapalım?
- Öldürelim.
- Hayır! Yanımızda yaşatmayalım.
- Öyleyse onu milletvekili yapalım.
- Hayır! Elçi yapıp gönderelim.
- Başımızın üstünde tutalım.
- Hayır! Ayaklarımızın altına alalım.
- Para verelim.
- Hayır! Satın alalım.
- Satıp savalım.
- Boş verelim, sevelim.
- Sevmeyelim, boş verelim.
- Şairi çağırıp dinleyelim.
- Hayır, olmaz! Çağırıp soralım.
- Ne soracağız?
- Bunu ondan soralım.

- Eskici; şu ceket ne eder?
- Bahçıvan; şu gül ne gülü?
- Bakkal; peynir ekmek ver.
- Şair, bir şiir okusana.

Gerçek bir şiirde sözcükler kendilerini yepyeni görür.

Ozan kanun koydurandır.

Kendisinden öyküler bekleyen okuyucularını kırmadan ötelere itebilen bir şair..
deyip burada duruyorum.

ŞİİRİN ZARARLARI

633

Şiir, olmayan bir şeydir.
Onun için yaşsızdır ve tanımı yapılamaz.

634

Düpedüz salt şiir, hiçbir şairine yaşamı boyu görkem getirmemiş ve sağlamamıştır. İşte onun ve şairinin görkeminin eşsizliği ve erişilmez güzelliği..

— Yukarıdaki bu söz hiç enine boyuna düşünülmeden de söylenebilir, hatta yazılabilirdi. —

635

Şiirin okuyucusuna da hiçbir yararı olmamıştır. Kendisini içinde görünce nasıl büyüdüğünü sanıp aldanmışsa, dışında kaldığını sezince de küçüldüğünü görüp hırçınlaşmıştır, şiir okuyucusu.

Onun insanlığının inceliği ve güzelliği çoğunlukların gözünde bundan ötürü ışıldar.

636

Şiirin yüceliği, çok denenip varılamamasından değil, birkaç şairin varmış olmasındandır.

637

Şiir acımasızdır; zaman içinde kendi şairini bile kınadığını görmek, çok acı oluyor.

Susmakla söylemek arasındaki kocaman uçurum.

638

Yaşamları boyunca, “diyelim” alınlarına yazılmamış şiiri, ya da bir dizeyi aramak..

Şiirin için-için ağladığı tek konu budur.

639

Yaşamda başarılarla başarısızlıklar, kendi aralarında buluşurlar..

Şairleri yalnız bırakan başarılarıdır.

640

Şiir, yaratıcısına çırak yetiştirmek izni bile vermemiştir.

Bunun, onun kendini beğenmişliğinden geldiğini sanmıyorum. Olsa olsa, çırağın (çırak adaylarının ya da isteklilerinin) umutlarını kırmamak istemiştir. Çünkü şiirde çıraklık yoktur.

641

Şairlerin şiir üstüne konuşmalarını, yazmalarını okudum. Birçok gerçekler, bulgular vardı.

Şairlerin şiir adına — yukarıda benim denediğim gibi — konuşmayı denediklerini gördüm. Birçok uyarılar, vurgular vardı.

Şiir kendi adına ve şairler üstüne konuşsaydı, neler derdi?

Belleğimde bir tek sözü çakılıdır: “Ben ilk görüşün ilk ânında anlarım.”

GÜZELE

642

Onun güzelliğini herkes görüyorsa o bence az güzeldir.
Herkes biliyorsa o bence hiç güzel değildir.

Onun güzelliğini yalnız ben görüyorsam bu sevgidir. Yalnız ben biliyorsam bu aşktır.

Hiç kimse görmüyorsa bu yalnızlıktır.

643

İnsanda en uzun süren sanı güzellik kavramıdır.

644

Güzelliğin tarihi, tarihçeliğindedir. O boyuna yeni kavramlar doğuran bir anadır geppenç.

645

Anlamın var olabilen bir şey olduğunu bir an unutturan güzellik, zamanın içinde ilkin anlama yenik düşer.

Anlam'ın güzel bir şey olmaması, zamanın içinde direnmesinden ötürüdür.

17.9.1980

Nasıl gelirsen gel, gelince nasıl olursan ol.
Giderken olabileceğin en ulu yön iyi olmandır. En küçüğü..
Hiç olmazsa güzel olmak.

Bir de en güzeli vardı
Sözünü unuttuğum

En güzelleri unuttuklarım değil en unuttuğumdu.

Güzellik bir görüntü, çirkinlik bir bilintidir.

Güzel bir kadının başkasından hiç duymayacağı sözlerdir

I

Ben sizi hiç sevmeyeceğim.
Söz veriyorum.

II

Benimle aç kalır mısınız
Biraz konuşalım.

III

Size nasıl bir kötülüğüm dokunabilir
Lütfen söyler misiniz.

IV

Siz şımarıksınız ama bu size yakışıyor
Ama ya aptallığınız..

SEMPATİ KANUNU

651

İyi mi seçersin, güzeli mi? diye sorsalar bana.

Her ikisini de ikiye böler, yarım birinden, yarım öbüründen
bir harman yapar kafamla gönlüm arasında paylaşırdım, derim.

Nasıl olsa onlar sonra kendi aralarında değiş-tokuş yapacak-
lardır da ondan.

SORULARDAN CEVAPLARDAN

652

Bir soru bir an içindir. Cevaplırsa her zaman içindir..

653

Çok konuşulmuş konular bulanıktır en çok. Örneğin, “benim iradem çok kuvvetlidir” demedeki “irade” sözcüğü. Ben böyle diyen birine sordum.

— Yapmakta mı, yoksa yapmamakta mı? dedim.

Hemen cevapladı:

— Tabii yapmakta, dedi.

— İrade, dedim, yapmakta aranılması gereken bir şeydir.

Yapılmayan bir şeyde irade aranır mı?

Bundan sonra onca da söylenecek söz vardı, bence de.

654

— Bunu sen mi yaptın?

— Yalnız bunu mu yaptım sanıyorsun?

655

Bilmek mi, bilmemek mi?

Edip etmemek mi?

Olanlar mı, olmayanlar mı?

Susmak mı, söylemek mi?

Dört ikiz soru ki, karşılığını zaman içinde bulur. Ne var ki,

çoğu zaman, soru ile karşıtı yüzyüze gelmez tarihte; herhangi birisi öncedir bunların; hangisi?

İkisi de önemli. Çünkü karşı karşıya gelmedikçe bunlar hangisi önce olursa olsun, sonuç değişmez: yanlışlığı sürdürür, bulaştırır öbür olayların tümüne.

656

İnsanlar kökten dürüst olsalardı cevabı bilinmeyen sorular üzerine de oyunlar oynar armağanlar koyarlardı.

657

Hayır demesini bilmeyen, ama evetlere de düşmeyen birisine — Evet'i tanır mısın? dedim.

Tanıyormuş.

Hayır'ı sordum. Bilmem, dedi. Ondan korkuyormuş, utanıyormuş da, tanışmamış onunla.

Söyleyene de, söylenene de içinde doğduğu anı yaşatan, onların ikisini de düşünmeye çağırın Hayır'ın tadını bilmemek insanda bir boşluk sayılırdı bence.

Ben sana Hayır demesini öğreteceğim demeden ona Hayır demesini öğretmeye başladım. Maksadımı hiç belli etmediğimi sanıyordum.

Bir gün ona öyle bir soru sordum ki. Düşünerek giderse o soruma muhakkak “evet” demesi gerekiyordu. Ama sözleri için başka bir hazırlıkta bulunmuştum. Görünüşe bakarsa “evet” diyemezdi.

Sonunda evetten başka türlü bir cevabı olmayan soruma kesin kesin Hayır diyerek cevap verdi.

Yanılmıştı bence. Ve kendince yanılmıştı. Ama ben kazanmıştım çünkü yerinde olmasa bile Hayır demesini öğrenmişti. Artık bundan sonra alıacaktı. Sonunda da ânında ve yerinde Hayır'ı yapıştırıracaktı inanıyordum.

658

Herkesin evet deyip de cevap veremeyeceği baş soru:
Hayatınızı anlatır mısınız?

Bilmiyorum demesini de biliyorsan yanıtlayamayacağın soru yoktur.

Bazı yaşamlarda öyle bir soruyla karşı-karşı'ya kalır ki insan.. Sorunun karşılığının hemen verilmesine olanak yoktur; gurur'un böylesine hüzünlü kazanılması, bir sanat sarhoşluğu ile beklenebilir. Bir de delilikle beklenmez.

Denizlerde niye sünger vardır?
Sular taşıp da kentlere zarar vermesin diye.

L

UZUN-KISA

662

Her uzun'un bir kısa anlatısı vardır.

Ve her kısa anlatı, derinlemesine ve genişlemesine yüklü olmak gerekir.

663

Uzun diye bir sözcük var.. O yolumu alıyorsa, zamanım yoktur, veremem.

Zamanımı alıyorsa, yolum yoktur, veremem.

Ben uzun hiçbir anlatı dinleyemem.

GİDİŞ DÖNÜŞ, İLERİ GERİ, ESKİ YENİ

664

— Buradan oraya nasıl gidilir?

— Böyle gidilmez. Sen buraya geldiğini sanıyorsan oraya öylece gidebilirsin.

Buraya geldiğin gibi değil.

665

Ben o sokakdan geçerken

O sokağı yapıyorlardı

666

Kendini anlamayan, geri'dir..

Başkasını anlamayan, daha geri.

667

Yeni değerler getirmek.. Ne demektir bu? Eldekilerden başka iyi ölçüler.. Eldekileri değiştirir mi bu? Yeniliği eldekilere göre değil mi?

Öyleyse:

Yeni değerler getirmek bile, eskilerine göre olduğundan, önemli bir şey değildir. Sadece değişik bir şey..

668

Zayıf yenidir eskiyle dögüşe kalkan.

SUÇ-CEZA-KANUN*

669

Suç neden hep hızlı koştı ve koşuyor da.

Ben ona bakanlardan olmadım, bakacaklardan da olmayacağım. Dinsel ya da felsefi niyet ve dilekler o konu ile oyalanmakta.

Ben ne zaman bir suç görsem ya da duysam, onu yaptırmanın durumunu bir de onu önleyemeyenin güçsüzlüğünü düşünürüm hep.

670

Suçlar cezaları izler, ceza kanunlarıdır yeni yeni suçları yaratan.

671

Birçok suç bir kanunla yaratılmış

Birçok kanun bir suç ile yaratılmıştır.

672

Özel kişiler özel kanunlar gerektirir.

Özel adamlar için özel kanunlar yaparlar. Korumaktan çok önlemek için.

Özel kanunlar özel adamları korur. Önlemekten önce korumak için.

Cezalar mı suçları değiştirir, suçlar mı cezaları?

Suç: Belirli bir çağın, bir dönemin inançlarına ve alışkanlıklarına göredir. Onlar değişip geliştikçe, cezalar ayarlanır.

Cezalar ne denli değişirse değişsin suçları ayarlayamaz.

Cezalar boyuna ayarlanır iner çıkar uzar kısalır. Suçları ayarlayacak bir yol daha bulunamadı.

Şairlerin bir ödevi de bazı suçları kanunsal kılmaktır.

“Şairler insanlığın kanun koyucularıdır” diyordu Shelley.

Şairler bir dünya çizerler, bir evren yaratırlar derken, yorumda bu anlam da vardır:

Bazı suçlar kanunların kontrolü altına alınamıyor; örneğin, sevmek suçu.

İnsanlara boyun eğdirmeye çalışmanın hiçbir yolu olmadı ve yok. Günümüzde bunu denemek isteyenlerin de hiçbir yolu olmayacak ve yok.

Çağımızda boyun eğip çekilecek bir tek tip kaldı. İnsanlara boyun eğdirmeyi düşünen.

SEÇİMLER VE KAPILAR

677

Yaşamak, sürekli olarak kişiliğin yolunu seçmektir.
Seçim, aralıklı olarak kişiliğin yolunu değiştirmektir.

678

Dünya geç yatanlarla erken uyananlar arasında paylaşılmış-
tır.

Yerinizi ya da zamanınızı seçtiniz mi?

679

Seçecek olana ben seçme nedir öğretmeden, o beni seçse.
O seçmiş olmaz, ben de seçilmiş olmam..
Bir oyun oynanmış olur. Adına ne dersiniz deyin.

680

Tarihte Kapı devri diye bir çağ olmalıdır.

Çünkü ahlaksızlıkların başı kapı ile başlamıştır (yalanların,
kaçmaların, saklanmaların, hırsızlıkların,...)

681

Yazık: Ben hep açık kapıları çaldım, (kapadılar)

Üç yol varsa, ortadaki kestirme değildir.

Eğer bir kapı varsa (ve bu kapıyı siz yapmışsanız) girdiysemeniz çıkabilir, çıktıysanız girebilirsiniz.

Eğer iki kapı varsa girip çıkmanızda kullanacağınıza göre siz değer alırsınız.

Eğer üç kapı varsa en kötüsü ortadaki kapıdır. Çünkü hem sağdaki hem de soldaki kapıların girip çıkmalarına bulaşıktır.

OYUNUN İÇİ VE DIŞI

684

En iyi aktör için rollerin en zoru oyunda, acemi, rolünü bir türlü iyi oynayamayan bir aktörü canlandırmak.

685

Bir tek oyun oynadı. İyi oynadı. Ve öldü. Çünkü tam oynadı.

686

En iyi aktör: Hiç kimsenin, sokakta yürürken, lokantada yemek yerken kendisini, gazetede, dergide resmini görmediği.

687

En iyi aktör: Adları ile yaşayan,
En iyi seyirci: Adı ile yaşayan.

688

Aktörler yaşamlarında en iyi oynadıkları rollerindeki durumlarıyla (bile) karşılaşsalar, hoşlanmazlar.

689

Ben oyuncuların seyircisi olamam. Çünkü ben seyircilerin oyuncusuyum.

690

Tiyatro için kötü yazılmış birçok oyun vardır.
Ama o oyunları iyi oynamış oyuncular çok azdır.

691

Normal bir insanın içebileceği ölçüdeki bira biradır. Bundan fazlası değildir. Ama ben onu bira sanır onu içerim.

Bu bayağı sözüm, denenmeye değer: Kendinizi denemiş olursunuz.

692

Son zamanlarda tiyatrolarda öyle oyunlar oynandı ki:
Burjuvanın eğlencesi mi yoksa eğlencenin burjuvası mı ben iyi çıkaramadım.

693

Sarhoş rolü sarhoşken oynanmaz. Ama ayık rolü de ayıkken oynanmaz.

CENNET-CEHENNEM

694

— Cennetin kapısı neye sımsıkı kapalı böyle?

— İçindekiler kaçmasın deye.

Öyleyse neden bize başka türlü bellettiler: İçindekiler üşümesin diyedir dediler.

695

— Cehennem kapıları neye ardına kadar açık, kaçmıyorlar mı?

— Kaçanlar olmadı değil, ama çabuk döndüler.

Oysa, onu da bize oraya kimse isteyerek gitmez diye sunmuşlardı.

Kilidin görevini yeni yeni anlıyorum. Bu arada anlamını da.

Öncekiler bizden yalnız saklamamışlar, şaşırtmacaya da başvurmuşlar.

696

Bir rüyadan:

— Üzerine cennet yazılı bu kapı neden böyle sımsıkı kapalı?

— Bir çıkan bir daha dönmüyor da.. İçerdekiler kaçmasın diye sürgülediler.

LVI

İKİ KERE İKİ DÖRT'LER

697

Korkaklar saklar. Aptallar sorar.
Korkmayan örtmez. Cesur söyler.

698

Ağlayan insan çocuksa gözyaşı eğitimi yapıyordur. Yetişkin ise gözyaşı dökme kabiliyetini denemeden geçiriyor demektir. Ki ben bunu akılcı doğru buluyor, gönülce buna inanmıyorum.

699

Hiç kimse kimseyi ikinci bir ölümle öldüremez. Çünkü herkes nasıl olsa birinci ölümüyle ölecektir ve çünkü kimse kimseyi sonsuz yaşatamaz. Çünkü Sonsuz da bir ölümün adıdır. Ve ancak, insanın küçüklüğünü bir başka yönden gösteren işaretlerden biridir. Birbirimizi bu konularda aldatmayalım.

700

Tarihin en büyük katili bir insanı canlı varlığıyla hayatın içinde ölümden alıkoyacak insan olacaktır.

LVII

ESKİ SÖZLERE RÖTUŞLAR

701

“Vicdan en rahat yastıktır” diyor bir söz. VARSA

702

“Lafla peynir gemisi yürümez.” BATAR

703

“Çok bilen çok yanılır”
Az bilen daha çok.

SON VE SUZ'DAN

704

Sonsuz, bilim'in nefes aldığı; yani yaşayabildiği bir ora'dır..
ise..

Onu "herhangi bir şeyle" durdurmak sanırım ki "dialektik"
olmasa gerektir.

Bilmem.. Anlatabildim mi!

İnsanı unutmaz isek.

8 Temmuz 1980, Salı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Sunu	7
I Önsözler	11
II Sözcüklerle	14
III Olaylar ve Şeyler	20
IV Yaşamak Ölmek	22
V Umud	25
VI Konumuz Düşünmek	27
VII Akıldan Okuldan Yana	35
VIII Sevgi İle Sevgiye Karşı	38
IX Hayvanlarla Aramızdaki	46
X Yitirmek - Kazanmak	48
XI Geçmiş, Gelecek	49
XII Görel	51
XIII Batı - Doğu	56
XIV Yarış ve Savaş	59
XV Hatırlamayı ve Unutınayı Anmak	61
XVI Yalan Üzerine	63
XVII Dostluk ve Ötesi	67
XVIII Susmak Söylemek	71
XIX Çağdan Çağa	78
XX Toplumdan Kişilikden	83
XXI Kültür	89
XXII Sanata Yönük	90
XXIII Güzele	95
XXIV Sorulardan Cevaplardan	96
XXV Giyinmek - Soyunmak	98
XXVI Açıklık	99
XXVII Alışmak	100
XXVIII Buruşuk	101

XXIX	Uzun - Kısa	102
XXX	Gidiş Dönüş, İleri Geri, Eski Yeni	103
XXXI	Seçimler ve Kapılar	105
XXXII	Oyunun İçi ve Dışı	106
XXXIII	Aykırı Gibi	108

İKİNCİ BÖLÜM

I	Önsözler	113
II	Sözcüklerle	119
III	Olaylar ve Şeyler	128
IV	Yaşamak Ölmek	130
V	Umut	136
VI	Konumuz Düşünmek	138
VII	Düşünceler ve Dışarılar	147
VIII	Öğüt	149
IX	Akıldan Okuldan Yana	150
X	Çalışkan - Tembel*	154
XI	Sevgi ile Sevgiye Karşı	156
XII	Sevmek - Anlamak*	162
XIII	Yalvarı	163
XIV	Hayvanlarla Aramızdaki	164
XV	Yitirmek Kazanmak	167
XVI	Zengin Yoksul	168
XVII	Mutluluk*	170
XVIII	Görel	173
XIX	Portre	177
XX	İyilik - Kötülük	178
XXI	Yarış ve Savaş	180
XXII	Hatırlamayı ve Unutmayı Anmak	182
XXIII	Bellek	184
XXIV	Gerçek	185
XXV	Yalan Üzerine	187
XXVI	Dostluk ve Ötesi	191
XXVII	Susmak - Söylemek	193
XXVIII	Doğru - Yanlış*	197

XXIX	Çağdan Çağa	200
XXX	Tarih	202
XXXI	Erkek - Kadın	205
XXXII	Yalnızlık	210
XXXIII	Bencil - Sencil*	212
XXXIV	Hastalıklar*	214
XXXV	Her An 1/1 Olmak	216
XXXVI	Toplumdan Kişilikten	217
XXXVII	Başkaları Çoğuldur	228
XXXVIII	Devlet	229
XXXIX	Halk*	231
XL	İst Mist Nist	233
XLI	Devrim*	234
XLII	Gazeteler*	235
XLIII	Dil*	236
XLIV	Kültür	237
XLV	Sanata Yönük	239
XLVI	Şiirin Zararları	254
XLVII	Güzele	256
XLVIII	Sempati Kanunu	259
XLIX	Sorulardan Cevaplardan	260
L	Uzun - Kısa	263
LI	Gidiş Dönüş, İleri Geri, Eski Yeni	264
LII	Suç - Ceza - Kanun*	265
LIII	Seçimler ve Kapılar	267
LIV	Oyunun İçi ve Dışı	269
LV	Cennet - Cehennem	271
LVI	İki Kere İki Dört'ler	272
LVII	Eski Sözlere Rötuşlar	273
LVIII	Son ve Suz'dan	274

ÖZDEMİR ASAF

yuvarlağın köşeleri

şiiir

Bu yapıtın birinci bölümünde Özdemir Asaf'ın 1940-1960 yılları arasında yazdığı ve 1961'de "Yuvarlağın Köşeleri" adlı bir kitapta toplayıp yayımladığı etika türündeki özdeyişlerini bulacaksınız.

Yapıtın ikinci bölümü ise şairin geride bıraktığı yazılar arasından seçilip derlenen ve 1960-1980 yılları arasında yazdığı özdeyişlerden oluşuyor.

Birinci bölümde 432, ikinci bölümde 704 özdeyiş bulunmaktadır.

